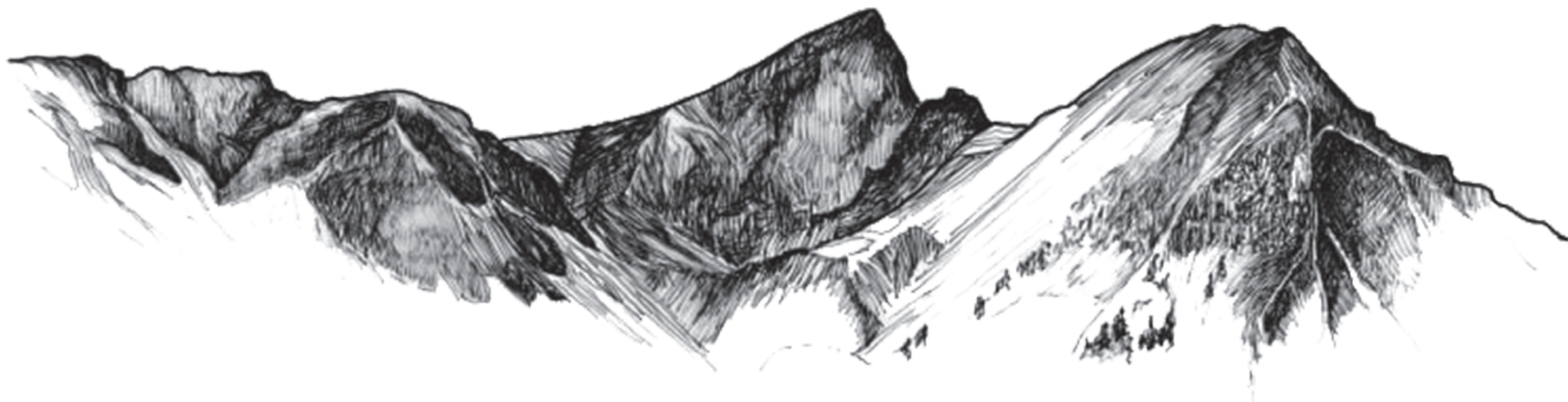

Ο ΤΥΜΠΑΝΟΣ ΙΣΟΠΕΔΩΝΕΤΑΙ

Σε εκείνη τη θέση που το όνομά της – «Αέρας - Αφεντικό» – αποτυπώνει την κοινωνική ιστορία του τόπου, την παντοδυναμία και την αρχοντιά του δυνατού ανέμου και μόνο, η ΔΕΗ Ανανεώσιμες ξεκίνησε την κατασκευή υποσταθμού ρεύματος 850 τ.μ. με τον οποίο θα συνδεθούν αιολικά πάρκα της ευρύτερης περιοχής

ΣΕΛ. 10

ΔΙΑΚΙΝΕΙΤΑΙ
ΜΕ ΕΛΕΥΘΕΡΗ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ

ΕΡΑΣΤΕΣ ΤΩΝ ΑΓΡΑΦΩΝ

ΦΥΛΛΟ 2ο
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2020
erastestwnagrafwn.gr

ΤΡΙΜΗΝΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗ ΤΩΝ ΒΟΥΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΝΕΡΩΝ ΤΩΝ ΑΓΡΑΦΩΝ

Ο άνθρωπος πάνω στο βουνό είναι μία συλλαβή στο λεξικό

Και τα λεξικά δεν τα σκίζεις, δεν τα πετάς, δεν τα αφήνεις να σαπίσουν από την υγρασία. Τα κρατάς στο ράφι της βιβλιοθήκης, έστω και στο πιο ψηλό, αλλά ξέρεις ότι όταν τα έχεις ανάγκη θα ανατρέξεις σε αυτά για να βρεις απαντήσεις, να σου δημιουργήσουν νέα ερωτήματα, να ξεγελάσεις την άγνοιά σου. Δεν θα τα ζωγραφίσεις, δεν θα αφήσεις τον καφέ να πέσει απάνω στο χαρτί τους. Θα προσπεράσεις στα γρήγορα τις σελίδες τους, θα τα αφήσεις να πάρουν τον απαραίτητο αέρα. Για να στέκουν εκεί, αποκούμπι και πρόκληση. Με τη γνώση των ανθρώπων κλεισμένη μέσα σε αυτά. Και τα βουνά δεν τα σκίζεις, δεν τα αφήνεις να

σαπίσουν με τα απομεινάρια μίας «πράσινης ανάπτυξης». Ξέρεις ότι όταν έχεις ανάγκη θα προστρέξεις σε αυτά, είτε καταδιωκόμενος είτε ψυχολογικά ράκος από τους ρυθμούς της πόλης. Σε κάθε σου βήμα εκεί θα βρεις απαντήσεις και θα συνθέσεις τις επόμενες ερωτήσεις. Θα υπερασπιστείς την ελευθερία και αγκρίττά τους απέναντι σε έναν βιομηχανικό πολιτισμό που έχει επεκταθεί σε κάθε σπθαμή γης. Για να στέκουν εκεί, αποκούμπι και πρόκληση. Με τη γνώση των ανθρώπων κλεισμένη σε αυτά. Μια συλλαβή αναζητά το απαγκιο των λεξικών. Ένας άνθρωπος αναζητά το απαγκιο των βουνών. Να τα υπερασπιστούμε.

ΒΡΑΓΓΙΑΝΑ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ

“Αν βλέπουν τη γκλίτσα για όπλο, πάει να πει ότι φοβούνται”

Μία συζήτηση με τρεις κατοίκους του χωριού για τα επενδυτικά σχέδια στην περιοχή, για την αξία των «πουρναιρών της Νιάλας», την οργάνωση του αγώνα και τις εκβιαστικές κατασταλτικές μεθοδεύσεις σε βάρος τους.

ΣΕΛ. 3

ΝΕΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΑΙΟΛΙΚΑ ΣΕ ΝΙΑΛΑ ΚΑΙ ΒΟΪΔΟΛΙΒΑΔΟ

Άλλαξε δηλαδή ο Μανωλιός και φόρεσε τα ρούχα του αλλιώς. Η μόνη ρεαλιστική πρόταση παραμένει αυτή που λέει κανένα βιομηχανικό έργο σε βουνοκορφές και οροπέδια.

ΠΛΗΜΜΥΡΕΣ

Ακόμα και ο άνεμος είχε το χρώμα του καφέ

Οι καταστροφικές πλημμύρες του Σεπτεμβρίου στο νομό Καρδίτσας μας έδειξαν, αυτήν τη φορά με έναν τραγικό τρόπο, ότι η ζωή (στην κυριολεξία της) στις ορεινές και πεδινές κοινότητες εξαρτάται από την ακεραιότητα των βουνών και των ποταμιών μας.

ΣΕΛ. 4

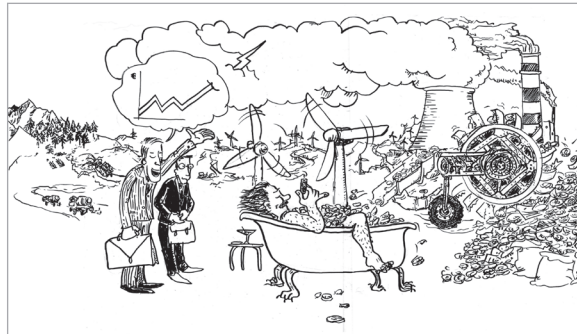
Ανεμομετρικοί ιστοί πάνε και έρχονται στα βουνά. Μετά το ξήλωμα αυτού στην Καζάρμα, η Καράβα και το αλπικό της τοπίο κινδυνεύει από την έγκριση εγκατάστασης δύο νέων ανεμομετρικών ιστών στα 1.938 και στα 1.967 μέτρα.

ΤΟ ΘΕΜΑ

Πού θα καθίσει η μπίλια της ενέργειας;

Ηλεκτρισμός, «απολιγνιτοποίηση», ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και ένα νέο τοπίο για μεγάλες μπίζνες. Συζητάμε με τον Θ. Καρώνη για τους νέους κύκλους κερδοφορίας του κεφαλαίου και για την «κατασκευή» της ανταγωνιστικότητας κάποιων πρώτων υλών έναντι κάποιων άλλων μέσα από πολιτικές επιλογές.

ΣΕΛ. 6

ΠΟΛΥΜΟΡΦΟΣ ΑΓΩΝΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗ ΤΩΝ ΒΟΥΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΝΕΡΩΝ ΤΩΝ ΑΓΡΑΦΩΝ

ΜΕΧΡΙ ΤΗ ΝΙΚΗ!

Η ΘΕΣΗ ΜΑΣ

Τα βουνά δεν έχουν ιδιοκτήτες

Η οροσειρά της Πίνδου απ’ άκρη σ’ άκρη απειλείται απ’ τα καταστροφικά επενδυτικά σχέδιων «μικρότερων» ή «μεγαλύτερων» εταιρειών. Απ’ την Βασιλίτσα μέχρι τα Άγραφα και από τα Τζουμέρκα μέχρι τον Άσπροπόταμο, αιολικά εργοστάσια, υδροηλεκτρικά φράγματα, έρευνες για εξορύξεις πετρελαίου σχεδιάζεται να ξεκοιλιάσουν τη γη, να περιφράξουν το νερό, να ισοπεδώσουν απάτηπτες βουνοκορφές και να χαράξουν χιλιόμετρα νέων δρόμων μέσα σε πυκνά δάση. Το ορεινό σύμπλεγμα των Αγράφων βρίσκεται στη νότια απόληξη της Πίνδου και διοικητικά επεκτείνεται σε δύο νομούς, της Καρδίτσας και της Ευρυτανίας. Ένα από τα πιο άγρια ορεισία τοπία της ελληνικής επικράτειας, έχουν πάρει το όνομά τους από την αδυναμία της οθωμανικής διοίκησης να εγγράψει στους καταλόγους της τους κατοίκους τους και να εισπράξει οποιαδήποτε φορολογία απ’ αυτούς, λόγω της δύσβατης πρόσβασης. Πολλές δεκαετίες μετά παραμένουν μία διαρκής πρόκληση για όσους και όσες τα ζουν, για όσους και όσες τα περιδιαβαίνουν, με διάσπαρτους οικισμούς, λίγα χωριά και με ακόμα λιγότερους ανθρώπους που θα καταφέρουν να ξεχειμωνιάσουν εκεί πάνω.

Σε αυτά τα μέρη σχεδιάζεται η συνολική τοποθέτηση 526 ανεμογεννητριών (α/γ). Τα έξι πρώτα αιολικά πάρκα έχουν ήδη λάβει άδεια εγκατάστασης: στην οροσειρά της Νιάλας (θέση «Γραμμένη - Τούρλα - Καρνόπι»), ισχύος 46 MW με 10 α/γ. Στο Βοϊδολίβαδο (θέση «Μίχος - Βοϊδολίβαδο - Απελίνα»), ισχύος 40 MW με 11 α/γ. Στην Καζάρμα (θέση «Ζυγουρολίβαδο - Παλιομάνδρι»), πάνω από το Πετρίλο και το Βλάσι, ισχύος 41,4 MW με 18 α/γ. Στην Αργιθέα (στη θέση «Φούρκα - Μασούρι») ισχύος 34,5 MW με 15 α/γ. Στην ανατολική Αργιθέα, στο αλπικό τοπίο της Καράβας (θέση «Χονδροσπάνι») ισχύος 18,4 MW με 8 α/γ. Στα βορειοδυτικά Άγραφα, στον Τύμπανο Αργιθέας (θέση «Αέρας - Άφεντικό»), ισχύος 30 MW με 8 α/γ. Δίπλα σε αυτό το αιολικό πάρκο, στο διάσελο του Προφήτη Ηλία ξεκινάει η κατασκευή υποσταθμού υψηλής τάσης της ΔΕΗ, σε έκταση 850τ.μ. περίπου και με ύψος 12μ., με τον οποίο θα διασυνδεθούν αιολικά πάρκα της ευρύτερης περιοχής. Τα αιολικά πάρκα θα εκτείνονται σε μήκος κάμποσων χλιομέτρων πάνω σε απάτηπτες βουνοκορφές, όπου θα πέσουν εκατοντάδες χιλιάδες κυβικά μέτρα μπετού για να στηθούν, σε μέγεθος όσο το μισό ενός γηπέδου μπάσκετ, οι βάσεις των ανεμογεννητριών. Τα υποστηρικτικά έργα αυτών των αδειοδοτημένων αιολικών πάρκων προβλέπουν τη διαπλάτυση ή το άνοιγμα νέων δρόμων, πλατώνς από 5 έως 10 μέτρα και συνολικού μήκους 37,5 χλιομέτρων, μέσα σε δάση έλατου και δρυς.

Παράλληλα με τα αιολικά εργοστάσια σχεδόν σε εκατό χειμάρρους, ποταμούς και ρέματα των Αγράφων και της Αργιθέας σχεδιάζεται να υψωθούν φράγματα και να φτιαχτούν μικρά υδροηλεκτρικά εργοστάσια για την παραγωγή ρεύματος με τη μέθοδο της αντλιοσταμείωσης (το καθένα απ’ αυτά σήμερα βρίσκεται σε διαφορετικό στάδιο αδειοδότησης, είτε έχοντας λάβει άδειες παραγωγής ή λειτουργίας είτε βρισκόμενο σε στάδιο αξιολόγησης). Η ερημopoίηση της κοίτης τους, η αποστράγγιση του υδροφόρου ορίζοντα και η καταστροφή της χλωρίδας και της πανίδας είναι το ένα μισό, της καταστροφής. Το άλλο μισό, είναι ο έλεγχος του ορεινού υδάτινου πλούτου μέσα από τα «δικαιώματα χρήσης του», ο έλεγχος της ελεύθερης πρόσβασης στο νερό των πηγών και των ποταμών.

Ναι. Μιλάμε για τα Άγραφα. Το μυστηριακό σκανικό μύθον και θρύλων που σε μορφή διηγήσεων περνάνε από τις γιανιάδες στους εγγονούς. Κορυφές που σμιλεύτηκαν από τον αέρα και τη βροχή. Δάση που έγιναν σπίτι για αναρίθμητα είδη ζώων και πουλιών. Του σταυραετού, του γύπα, του γυπαετού, της ορεινής πέρδικας, του λύκου, της αρκούδας, του αγριόγιδου, των άγριων αλόγων και πολλών άλλων συγκατοίκων. Νερά που πότισαν στο διάβα τους όαι μόνο τα βουνά αλλά και τον κάμπο όλο. Άνθρωποι σκληροτράχηλοι που επιμένουν να τα ζουν, να τα σιγοτραγουδούν. Άνθρωποι επαναστάτες και κυνηγημένοι που βρίκαν απάγκιο στις απάτηπες πλαγιές τους.

Το 1918, ο Ζαχαρίας Παπαντωνίου στο αναγνωστικό της τρίτης δημοτικού έγραφε για τα βουνά: «Πόσα πράγματα, τους είπε, θα μάθετε όταν πάτε τόσο ψηλά! ούτε το βιβλίο μπορεί να σας τα πη, ούτε εγώ». Όταν η επόμενη γενιά μας ανέβει εκεί στα ψηλά βουνά, τί θα συναντήσει άραγε; Θέλουμε να είμαστε η γενιά που θα ισοπεδώσει αυτές τις κορυφές, που θα στραγγίσει τα νερά, που θα σκάσει τα δάση; Θέλουμε να είμαστε αυτή η γενιά που γύρω από την φωτιά δεν θα έχει πια να μεταφέρει στην επόμενη τις δικές της ιστορίες, τα δικά της βιώματα, παρά μόνο το πώς οι τόνοι μπετού της έδωσαν πέντε μεροκάματα;

Θα επιμεινουμε. Τα Άγραφα δεν είναι απλά οι ανεκτίμητες πολλές και διαφορετικές ιστορίες του καθενός και της καθεμιάς από εμάς. Ακόμα και αν ξαφνικά βρίσκονταν εκτός από οποιαδήποτε ζώνη προστασίας Natura, εμείς θα ήμασταν εδώ να τα υπερασπιστούμε. Γιατί όταν ο βιομηχανικός πολιτισμός έχει αποικήσει απ’ άκρη σ’ άκρη τον πλανήτη, η υπεράσπιση των ελάχιστων περιοχών όπου η ζωή μπορεί να παραμένει ελεύθερη και άγρια, είναι ταυτόχρονα και υπεράσπιση μιας πολύ σημαντικής δυνατότητας. Να παραμεινουμε ελεύθεροι.

■ Άλλαξε ο Μανωλιός και έβαλε τα ρούχα του αλλιώς

Νέες μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων για τα αιολικά πάρκα στην Νιάλα και στο Βοϊδολίβαδο κατέθεσαν τον Νοέμβριο οι εταιρείες που έχουν αναλάβει την κατασκευή τους, Ανεμοδομική Α.Ε. και Πουνέντης Α.Ε. αντίστοιχα. Όπως ήδη ήταν γνωστό, στις νέες μελέτες προβλέπεται μείωση του αριθμού των α/γ, στην Νιάλα από 20 σε 10, και στο Βοϊδολίβαδο από 20 σε 11. Η ισχύς των αιολικών πάρκων παραμένει ίδια, καθώς οι λιγότερες αριθμητικά ανεμογεννήτριες θα είναι μεγαλύτερες σε μέγεθος (το ύψος από 78,5μ. αλλάζει σε 82μ. και η διάμετρος του ρότορα από τα 82μ. σε 136μ.) προκειμένου να παράγουν τα ίδια MW. Στις ίδιες μελέτες προβλέπονται κάποιες μικρές αλλαγές στα σχέδια οδοποιίας από τον Μπελοκομήτη μέχρι τον Έλατο και από τον Αγ. Νικόλαιο Βραγγιανών μέχρι τα Καμάρια, και υπογειοποίηση, παράλληλα με τον δρόμο, ενός πολύ μεγάλου τμήματος των εναέριων μέχρι πρότινος γραμμών μέσης τάσης. Η Ειδική Οικολογική Αξιολόγηση (ΕΟΑ) που είχε ζητηθεί επιπρόσθετα από τις εταιρείες, ύστερα από σχετική απόφαση του ΣτΕ, επίσης συμπεριλαμβάνεται στις νέες μελέτες. Περιγράφει τη χλωρίδα, την πανίδα, τα ζώα και τα πουλιά των οικοσυστημάτων όπου σχεδιάζεται να τοποθετηθούν οι α/γ, καταλήγοντας στην διαπίστωση ότι οι οποίες περιβαλλοντικές επιπτώσεις σε σχέση με τα έργα εξακολουθούν να είναι ίδιες με αυτές που είχαν εξεταστεί και αξιολογηθεί στο παρελθόν (2011) και με βάσει τις οποίες είχε αδειοδοτηθεί το έργο.

Οι νέες μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων

Οι παραπάνω φωτογραφίες είναι των εταιρειών και συμπεριλαμβάνονται στις νέες περιβαλλοντικές μελέτες. Απεικονίζουν ακριβώς τα σημεία όπου θα τοποθετηθούν οι α/γ σε Νιάλα και Βοϊδολίβαδο. Τα σκόλια περισσεύουν...

τέθηκαν για κάποιες ημέρες σε δημόσια διαβούλευση και τώρα πια θα τεθούν προς έγκριση από την Περιφέρεια Θεσσαλίας, την Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας, τα δασαρχεία Καρδίτσας και Ευρυτανίας και κάποιους ακόμα φορείς. Όσον αφορά τα δύο δασαρχεία έχουν ήδη κατατεθειμένη στάση και άποψη μέσα από το προμοτάρισμα των έργων, με τη δημοσιoυπαλληλική τους στάση και την υπογραφή όλων των σχετικών εγγράφων ή αδειών που αφορούν τα επενδυτικά σχέδια στα Άγραφα.

Στην πραγματικότητα οι νέες μελέτες δεν αποτελούν καν αναδιπλωση των εταιρειών στα σχέδιά τους. Οι επιμέρους αλλαγές μπορεί να αποδέχονται ως ένα σημείο και με έμμεσο τρόπο το δίκαιο της κινηματικής κριτικής που έχει γίνει στα έργα, όπως για παράδειγμα τον κίνδυνο πυρκαγιών από τις εναέριες γραμμές ρεύματος – οι οποίες προβλέπεται να υπογειοποιηθούν, ωστόσο από τη στιγμή που δεν υπάρχει ματαίωση των σχεδίων στο σύνολό τους τα βουνά εξακολουθούν να απειλούνται. Το δίλημμα πάνω στο οποίο καλούμαστε να αποφασίσουμε δεν είναι εάν τα οροπέδια της Νιάλας ή του Βοϊδολίβαδου θα ισοπεδωθούν για να φτιαχτούν 40 ή 21 "πλατείες" ανέγερσης των α/γ, 2.500 τ.μ. η καθεμιά. Ούτε αν θα πέσουν 5.000 ή 10.000 τόνοι τσιμέντου για τις βάσεις των α/γ. Η μόνη ρεαλιστική πρόταση που εξακολουθεί να υπάρχει για τα βουνά των Αγράφων είναι αυτή που λέει ότι κανένα βιομηχανικό έργο, κανένα αιολικό εργοστάσιο δεν θα γίνει στις βουνοκορφές και στα οροπέδιά τους.

■ Χωρίς κανένα ρίσκο

Στα μέσα του Νοέμβρη ο υπουργός Περιβάλλοντος Κ. Χατζηδάκης ανακοίνωσε ένα πακέτο μέτρων 990 εκ. ευρώ για την χρηματοδότηση του Ειδικού Λογαριασμού ΑΠΕ (ΕΛΑΠΕ). Ο λογαριασμός αυτός είναι ένας βασικός μηχανισμός εγγυήμενων κερδών των επενδυτών σε ΑΠΕ, είναι ένα είδος επιδότησης των επενδύσεων τους, παρόλο που μέχρι και σήμερα αυτοί αρνούνται κατηγορηματικά ότι συμβαίνει κάτι τέτοιο. Ο λογαριασμός αυτός τροφοδοτείται με χρήματα κυρίως από το ΕΤΜΕΑΡ που πληρώνουμε όλες και όλοι μέσω των λογαριασμών της ΔΕΗ, το Ειδικό Τέλος Μείωσης Επομών Αέριων Ρύπων. Η ιστορία ξεκινάει πίσω, στα τέλη του καλοκαριού του 2019. Τότε, για να εισρεύσουν χρήματα στα ταμεία της ΔΕΗ (200 εκ. ευρώ τα υπολόγιζε ο υπουργός) αποφασίστηκε αύξηση των τιμολογίων της. Η πολιτική διαχείριση αυτής της αύξησης, προκειμένου να υπάρξει εξισορρόπηση στο τελικό ποσό και να μην γίνει αντιληπτή στην τσέπη των καταναλωτών, έγινε με τη μείωση του ειδικού τέλους που αναφέραμε παραπάνω. Αυτό είχε σα συνέπεια να υπάρξει ένα έλλειμμα της τάξης των 287 εκ. ευρώ στον ειδικό λογαριασμό τα έσοδα του οποίου είναι το ΕΤΜΕΑΡ και από τον οποίο επιδοτούνται οι επενδυτές ΑΠΕ. Και επειδή οι τελευταίοι αρνούνται να κάνουν μπίζνες χωρίς να έχουν εξασφαλισμένο το κέρδος άρχσαν να διαμαρτύρονται. Οι φορείς που εκπροσωπούν τους επενδυτές σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και οι πολυεθνικές εταιρείες κατασκευής αιολικού εξοπλισμού σε ανακoinώσι τους επισημαίνουν ότι μία χώρα που αλλάζει αναδρομικά τις συμβάσεις αυξάνει και την κλίμακα ρίσκου που ενσωματώνει μία

επένδυση. Και επειδή γενικά δεν φαίνεται οι «πράσινοι επενδυτές» να είναι φίλοι των επιχειρηματικών ρίσκων, αλλά εξακολουθούν να απαιτούν έναν κύκλο εργασιών με εγγυημένα κέρδη, προειδοποιούν για στασιμότητα ή και αποχώρησή τους από την Ελλάδα.

Το ΕΛΑΠΕ σχεδιάζεται να ξαναγεμίσει με διαφόρους τρόπους: με την επιβολή τελών στο πετρέλαιο κίνησης, με χρήματα από το Ταμείο Ανάκαμψης κ.α.. Καθώς ανάμεσα σε αυτούς τους τρόπους προβλέπονται και οι εισφορές κάποιων παραγωγών ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ (6% επί του τζίρου τους) και κάποιων προμηθευτών ηλεκτρικής ενέργειας, αυτή η κόντρα έχει ένα ενδιαφέρον να δούμε μέχρι ποιο σημείο ότι θα τραβήξει. Το άλλο ενδιαφέρον της ιστορίας είναι ότι η πολυδιαφημιζόμενη μείωση στους λογαριασμούς του ρεύματος των νησιωτών, καθώς η ενεργειακή σύνδεση των νησιών με την ηπειρωτική χώρα θα σήμαινε και μείωση της χρέωσης Υπηρεσιών Κοινής Ωφέλειας (ΥΚΩ) που υπάρχει στους λογαριασμούς για να καλύπτει την ακριβή τροφοδοσία τους με ρεύμα, τελικά φαίνεται ότι θα αρπάξει πολύ. Και αυτό γιατί τα έσοδα της συγκεκριμένης χρέωσης θα πάνε επίσης στον λογαριασμό επιδότησης των επενδυτών ΑΠΕ.

Οι επενδυτές σε ΑΠΕ, λοιπόν, δεν είναι διατεθειμένοι να αναλάβουν κανένα επιχειρηματικό ρίσκο και διεκδικούν να μην αλλάξει τίποτα στον μηχανισμό επιδότησής τους από το ελληνικό κράτος. Μήπως οι αγώνες μας να αποτελέσουν ένα πραγματικό ρίσκο που θα σκέφτονται κάθε φορά που θα ζητούν άδεια για να ρημάξουν μία βουνοκορφή, ένα ποτάμι, ένα νησί;

Η εφημερίδα εραστής των Αγράφων τυπώθηκε σε δύο χιλιάδες φύλλα και διακινείται χέρι με χέρι στα χωριά των Αγράφων και της Καρδίτσας, στα πεδία του αγώνα.

Δεν έχει σχέση με κρατικούς ή δημοτικούς φορείς και από θέση αρχών δεν δέχεται χρηματοδότηση από κανέναν τέτοιο θεσμό ή μη κυβερνητική οργάνωση.

Η διακίνηση γίνεται χωρίς αντίτιμο γιατί δεν θέλουμε κανείς και καμιά να αποκλειστούν από την ανάγνωσή της εάν δεν έχουν χρήματα. Έχει πληρωθεί από την τσέπη των ανθρώπων που βρίσκονται πίσω

απ’ αυτήν, οπότε και η κάλυψη των εξόδων αυτών επιθυμούμε να γίνει μέσα από την ελεύθερη οικονομική συνεισφορά.

Η διακίνηση του δεύτερου φύλλου γίνεται πιο δύσκολη αφενός γιατί πολλοί κάτοικοι των ορεινών χωριών έχουν σκορπιστεί στις πόλεις για να ξεχειμωνιάσουν και αφετέρου λόγω της συγκυρίας του κορονοϊού και του lockdown. Όσοι και όσες επιθυμούν να βοηθήσουν στη διακίνηση, να μοιράσουν τεύχη σε συγκατοίκους, φίλους και συγγενείς μπορούν να επικοινωνήσουν ηλεκτρονικά στο email για να γίνουν οι σχετικές συνεννοήσεις.

Σημεία διακίνησης στα βουνά:

Ορειβατικό καταφύγιο Αγράφων (οροπέδιο Καρμανώλη), Νεοχώρι (καφέ Καλπίας, Πολιτιστικός Σύλλογος Νέων Νεοχωρίου), Κερασιά, Μέγα Ρέμα, Βραγγιανά (καφενείο «Η καλύβα του Μπέη», Σύλλογος Απανταχού Βραγγιανιτών «Ο Άη Γιάννης ο Θεολόγος»), Καστανιά, Οξυά (Περιβαλλοντική κίνηση «Εξόρμηση για την Προστασία του χωριού της Οξυάς»), Βαλαώρα, Επινιανά, Καρίτσα, Φυλακτή, Ζυγογιαννείκα, Καλλίθηρο, Κεράσοβο (Πολιτιστικός Σύλλογος).

Σημεία διακίνησης στην Καρδίτσα:

Καφενείο «Τα φιλαράκια» (Ηρώων Πολυτεχνείου 3, κεντρική πλατεία), Vithouros outdoor (Κουμουνδούρου 92), «Διαδρομές» (Ιεζεκιήλ 3), καφεκοπτείο «Το Καϊμάκι» (Αβέρωφ 24), βιβλιοπωλείο «Παιδεία» (Ηρώων Πολυτεχνείου 6-8, κεντρική πλατεία), καφενείο «Το κοσμικόν» (Χατζημήτρου 9), Blues bar (Δ. Τερτίπη 19), «Εκτυπωτική Καρδίτσα» (Μ. Αλεξάνδρου 10), Ανοικτή συνέλευση ενάντια στην «πράσινη ανάπτυξη» και στα αιολικά στα Άγραφα.

Σημεία διακίνησης στην Αθήνα:

Αθηναϊκός Ορειβατικός Σύλλογος (πλατεία Αγ. Θεοδώρων 3, πλατεία Κλαυθμώνος), Σύλλογος Ελλήνων Ορειβατών Αθήνας (Καλλιόρομιοι 41, Εξάρχεια), Συνέλευση για την υπεράσπιση των βουνών (επικοινωνία μέσω fb).

ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΚΕΣ ΑΠΟΣΤΟΛΕΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ
erastestwnagrafwn@gmail.com

ΒΡΑΓΓΙΑΝΑ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ

“Αν βλέπουν τη γκλίτσα για όπλο, πάει να πει ότι φοβούνται”

Τα Βραγγιανά της Ευρυτανίας βρίσκονται στην καρδιά των Αγράφων, περιτριγυρισμένα από την Πλάκα, τον Καταραχά, τον Πύργο, το Ντελνδήμι. Και για να φτάσεις σε αυτά πρέπει πρώτα να ανέβεις στο διάσελο του Αγίου Νικολάου, στα 1.800 μέτρα υψόμετρο. Η προφορική παράδοση των ντόπιων λέει ότι για να σταματήσει ο μανιασμένος αέρας και να περάσεις από εκεί θα πρέπει να πεις τρεις φορές βραγγιανίτες είμαστε, βραγγιανίτες είμαστε, βραγγιανίτες είμαστε. Τότε ο Αη Νικόλας θα σταματήσει τον αέρα και θα σε κατεβάσει μέχρι το χωριό.

Τον Αύγουστο που μας πέρασε βρεθήκαμε για μία ακόμη φορά ανάμεσα στη ζεστασιά των φιλόξενων ανθρώπων του χωριού. Αφορμή ήταν το διήμερο αντάμωμα ενάντια στη λεηλασία της φύσης που διοργάνωσε και φέτος ο Πολιτιστικός Σύλλογος των Απανταχού Βραγγιαντών «Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος», στο οροπέδιο του Βοϊδολιβαδου το οποίο βρίσκεται πάνω από το χωριό. Εκεί όπου σχεδιάζεται η κατασκευή ενός αιολικού πάρκου ισχύος 40 MW με 11 ανεμογεννήτριες. Οι δύσκολες καιρικές συνθήκες δεν βοήθησαν να πραγματοποιηθεί η κατασκήνωση στο πεδίο του αγώνα, ωστόσο το υπόλοιπο πρόγραμμα ακολουθήθηκε κανονικά. Κάπου εκεί ανάμεσα, με τις χοντρές στάλες της βροχής να πέφτουν στα ελενί πάνω απ’ τα κεφάλια μας, κάναμε μία κουβέντα με τον Δημήτρη Δημητρίου, πρόεδρο του συλλόγου, τον Φίλιππα Καραμπά, αντιπρόεδρο του συλλόγου και τον Κώστα Χαλιμούρδα, τσέλιγκα και κάτοικο του χωριού. Για τα επενδυτικά σχέδια στην περιοχή, για την αξία των «πουρναριών της Νιάλας», την οργάνωση του αγώνα και τις εκβιαστικές κατασταλτικές μεθοδεύσεις σε βάρος τους.

Ενημέρωση από το... διαδίκτυο

Οι κάτοικοι ενημερώνονται από το διαδίκτυο για τα επενδυτικά σχέδια στην ευρύτερη περιοχή. Όπως μας λέει ο Φ. Καραμπάς «για το πρόβλημα που υπήρξε στον τόπο μας δεν είχε κανείς γνώση μέχρι στις 10 Απρίλη του 2018. Τότε ενημερωθήκαμε από το διαδίκτυο ότι δόθηκαν δύο άδειες για αιολικά στο Βοϊδολιβαδο και στη Νιάλα. Αρχίσαμε να ψαχνόμαστε εγώ και ο πρόεδρος του Συλλόγου, επικοινωνήσαμε και με άλλους Συλλόγους και φορείς και φτιάξαμε ένα δίκτυο για να οργανώσουμε έναν ειρηνικό αγώνα διαμαρτυρίας για την καταστροφή του περιβάλλοντος. Μάθαμε εκ των υστέρων ότι οι υπογραφές είχαν πέσει από το 2011». «Πιο πολύ δουλέψαμε με το συντονιστικό της Αθήνας που οι άνθρωποι γνώριζαν το θέμα. Κάναμε πολλές εκδηλώσεις, στο Σχηματάρι [σ.τ.εφ. πολλοί κάτοικοι του χωριού τον χειμώνα ζουν εκεί], στο Καρπενήσι. Και το άλλο συντονιστικό που είναι απ’ την μεριά της Καρδίτσας. Τώρα νομίζω όλοι έχουν καταλάβει τί πρόκειται να γίνει εδώ πάνω και θεωρώ ότι το 80% έχουν αρνητική θέση», προσθέτει ο Δ. Δημητρίου.

Κάποιοι φαίνεται να ήξεραν και να επέλεξαν να μην ενημερώσουν. «Ο κ. Παρθένης, τότε κοινοτάρχης, δεν έκανε ούτε ένα κοινοτικό συμβούλιο για να πάρει την απόφαση, ούτε να ρωτήσει την τοπκή κοινωνία. Ήταν υποχρεωμένος όταν έγινε η πρόταση από τις εταιρείες αιολικών πάρκων να ενημερώσουν το χωριό, να κάνουν τοπκή συνέλευση, να μάθουν οι πάντες», λέει ο Κ. Χαλιμούρδας.

Ημερίδα στα Άγραφα και η «έκπληξη» του επενδυτή

Ο δήμαρχος Αγράφων Θ. Μπαμπαλής παίρνει θέση ενάντια στα αιολικά. Ο Κ. Χαλιμούρδας, κτηνοτρόφος πάππου προς πάππου στη θέση Τσαπαλάτι, κάτω από την Πλάκα, μας λέει ότι «μέχρι ενός σημείου δεν αναφερόταν καθόλου στο θέμα των α/γ. Γιατί πρώτος θα ήμουν εγώ ο Χαλιμούρδας, φίλος του, που θα αντιδρούσα. Προσπάθησε να μην ξανοιχτεί σε αυτό το θέμα γιατί θα είχε ζημιά στην υποψηφιότητά του ως δήμαρχος. Όταν προέκυψαν αυτά τα θέματα εκεί πάνω στο τσελιγκάτο μου, εγώ μίλησα με τον ίδιο. Του λέω, δήμαρχε γιατί δεν με ενημέρωσες; Έπρεπε να μου πεις ότι ξεκίνησαν οι διαδικασίες των ανεμομέτρων και θα έχουν και συνέχεια. Και η απάντηση ήταν ως εξής: μου υπέδειξε να τα βρω με την εταιρεία. Εγώ δεν πουλιέμαι Μπαμπαλή για μια θέση ψωμί. Ξέρεις ποιος είναι ο Χαλιμούρδας».

Τον Ιούλιο του 2018 ο δήμαρχος διοργανώνει μία επίσημη ημερίδα στα Άγραφα για την ενημέρωση της τοπικής κοινωνίας. Μεταξύ άλλων, παρών θα είναι και ο Αθ. Κατσέλης, διευθύνων σύμβουλος των εταιρειών Ανεμοδομική Α.Ε. και Πουνέντης Α.Ε. που έχουν αναλάβει την κατασκευή των αιολικών πάρκων στην περιοχή. Ο Φ. Καραμπάς μας λέει ότι «ο κ. Κατσέλης μας είπε σε αυτήν την εκδήλωση ότι το 2011, όταν ήρθαμε, βρήκαμε πρεμία εδώ, δεν υπήρχε αυτή η αντίταση. Και όταν πήρα τον λόγο του απάντησα ότι το 2011 που ήρθατε δεν γνώριζε κανείς τίποτα. Αυτά που λέτε είναι ανυπόστατα. Όταν μιλάτε για την Νιάλα ότι έχει 5 βαθμούς τον Γενάρη αυτό είναι για να γελάει ο κάθε πικραμένος. Όταν μιλάτε για το Βοϊδολιβαδο και τα βοϊδοτόπια στην Νιάλα ότι είναι θαμνιότοποι, ίσως να μην ξέρετε τί σημαίνει βοσκότοπος. Όταν μιλάτε για πουρνάρια στο Βοϊδολιβαδο ίσως δεν ξέρετε ποια είναι τα δέντρα, ποια είναι τα έλατα. Ελάτε να πάμε στο Βοϊδολιβαδο να μου υποδείξετε ένα πουρνάρι, να δούμε αν είναι πουρναρότοπος».

Οι πρώτες δραστηριότητες στο βουνό

Τον Μάιο του 2019 θα γίνουν αντιληπτές οι πρώτες δραστηριότητες των εταιρειών στο βουνό. Στις 5-6 Μαΐου γίνονται αντιληπτές κινήσεις στο μαντρί του Κ. Χαλιμούρδα. Ο πρόεδρος του Συλλόγου Δ. Δημητρίου ανεβαίνει στο σημείο και τραβάει από τον δρόμο κάποιες φωτογραφίες. «Είχαν φτιάξει ένα πρόχειρο εργοτάξιο, είχαν εναποθέσει υλικά για τα ανεμόμετρα», θα μας πει ο Φ. Καραμπάς. «Και το ελικόπτερο πετούσε από το μαντρί στα σημεία που έπρεπε να τοποθετηθούν. Την άλλη μέρα, 8 Μαΐου ήταν του Αη-Γιάννη του Θεολόγου. Γόρταζε ο Σύλλογός και η εκκλησία του χωριού μας. Όταν βγήκαμε στο προαύλιο της

εκκλησίας ακούσαμε το ελικόπτερο από πάνω να πετάει. Ξαναπήγαμε, ο Τάκης συστήθηκε με τους παρευρισκόμενους, είμαι ο πρόεδρος, ήρθαμε να διαμαρτυρηθούμε γι’ αυτό εδώ το πράγμα. Μετά επικοινωνήσα με τον Κώστα, επειδή γνωρίζω από κτηνοτροφία, και του λέω το μαντρί σου έχει γίνει εργοτάξιο και έχουν γίνει και ζημιές. Έχουν βουλιάζει το μέρος με βαριά οχήματα. Μου λέει ο άνθρωπος, πήγαινε, τράβηξε ένα βίντεο και στείλτο μου, αν είναι να ανέβω επάνω. Πηγαίνω την άλλη μέρα με τον Δημητρίου και εκεί συναντήσαμε τον εν υπηρεσία κοινοτάρχη κ. Παρθένη, ο οποίος ήταν και ο μοναδικός απ’ όσους ήταν εκεί που γνώριζα εγώ. Βρέθηκε μπροστά μου την ώρα που πήγα να τραβήξω μια φωτογραφία για να στείλω στον τσέλιγκα και μου ήρθε απ’ τα 50 μέτρα φωνάζοντας τί κάνεις εκεί, απαγορεύεται. Παρόλο που η δραστηριότητα της εταιρείας ήταν εντελώς παράνομη, αντί να καταγγείλει και να σταματήσει τις δραστηριότητες επιτέθηκε σε εμάς, να σταματήσουμε να τραβάμε φωτογραφίες. Άρα υποστηρίζει και το έργο της εταιρείας. Εκείνη την ώρα ο Δημητρίου του λέει εσύ τί κάνεις εδώ, ξεπουλάς τα Άγραφα; Και πετάχτηκε ένας της εταιρείας και λέει, είναι φύλακας. Περπατήσαμε και πήγαμε μέχρι τον Καταραχά από πίσω να δούμε αν κάνανε αποχιονισμό στον δρόμο προς την Νιάλα ή άλλες δραστηριότητες. Το ελικόπτερο πετούσε σε χαμηλό υψόμετρο, στις κορυφές από τα έλατα. Μας κίνησε την περιέργεια και εγώ προσωπικά τηλεφώνησα στον πύργο ελέγχου στην Ν. Αγχιάλο και το άτομο που ήταν εκείνη την ώρα βάρδια μας είπε ότι δεν έχουμε καμία οπική, προφανώς θα εννοούσε το ραντάρ, ή ασυρματική επαφή. Από εκεί καταλάβαμε ότι όλες οι δραστηριότητες όσον αφορά το ελικόπτερο ήταν παράνομες. Και όντως στην πορεία αποδείχθηκε ότι δεν είχε για όλες τις μέρες άδεια. Αφού διαμαρτυρηθήκαμε εκείνη την μέρα, πληροφορηθήκαμε, και δεν ξέρουμε αν είναι αληθές, ότι βγάλανε άδεια για τις δύο τελευταίες μέρες».

Θέσεις εργασίας με αντάλλαγμα τη σιωπή

Οι εταιρείες θα προτείνουν θέσεις εργασίας σε ντόπιους για να εξασφαλίσουν τη σιωπή τους και να εξασφαλίσουν τη συναίνεσή τους. Ο Κ. Χαλιμούρδας μας περιγράφει πως μετά τις ζημιές που προκλήθηκαν έξω από το μαντρί του προσπάθησαν να προσεγγίσουν εκ νέου την οικογένειά του. «Ο φορτωτής είναι βαρύ όχημα, πέρασε 2-3 φορές πέρα - δώθε, το βούλιαξε, δεν περνούσε αυτοκίνητο. Αρχίσαν και ξανοιχτήκανε στο οροπέδιο. Λακούβες παντού, το χορτάρι το καταστρέψανε. Μετά

Στην πλατεία του χωριού με φόντο την κορυφή Τσοόκα Σάκκα.

πήραν την κοπριά που είχα μαζεμένη για να την διανέμω σε ανθρώπους που την είχαν ανάγκη, και γέμιζαν τις λακούβες για να τις καλύψουν και να μην τις δω εγώ. Όταν πήγα εκεί τους ζήτησα αν έχουν άδεια. Λένε έχουμε άδεια από το ΣτΕ. Καμία άδεια. Τους λέω είστε παράνομοι. Περιβαλλοντικές μελέτες έχετε; Ορνιθολογικές; Εσείς ποιοί είστε; Απ’ την στιγμή που είσαι παράνομος τί δουλειά έχεις εδώ; Εγώ είμαι εδώ πάππου προς πάππου. Μου είπαν, φέυγουμε, τελειώνουμε, δεν σε ξαναενοχλούμε. Και μετά ήρθε το δεύτερο γκρουπ απεσταλμένο από τις εταιρείες και υποσχέθηκαν θέση εργασίας στον γιο μου και εμένα με ρώτησαν πόσες ζωτοτροφές θα χρειαστώ».

Αφού δεν συνεργάζεστε...

Μέσα σε αυτή τη συνθήκη και με τις πρώτες κινήσεις των επενδυτών να είναι πραγματικότητα ο πολιτιστικός σύλλογος πυκνώνει τις εκδηλώσεις ενημέρωσης και τις κινητοποιήσεις. Η έντονη κινηματική δραστηριοποίηση των ανθρώπων του και η αδιαπραγμάτευτη θέση τους απέναντι στην καταστροφή των βουνών θα ενεργοποιήσει γνώριμες εκβιαστικές και τρομοκρατικές τακτικές από τη μεριά της αστυνομίας, η οποία τον Σεπτέμβριο του 2019 θα κάνει έρευνα στο μαντρί του Κ. Χαλιμούρδα. «Ο πρώην τοπικός πρόεδρος με τους συνεργάτες του, πιθανόν για να με τρομοκρατήσουν, έκαναν καταγγελία στο αστυνομικό τμήμα Κερασσοχωριού και ήρθαν κάποια μέρα τρεις αστυνομικοί παρουσία ειρηνοδίκη και μου έκαναν το στέκι μου φύλλο και φτερό. Πιθανώς να είχαν καταθέσει και άλλα πράγματα για να έρθουν σε αυτό το στυλ. Ελέγχανε και βρήκανε ένα δίκανο αντίκα. Και μου το πήρανε. Αυτοί κατηγορούν εμένα, τον Καραμπά και τον Δημητρίου ότι ρίξαμε τα ανεμόμετρα». «Στην καταγγελία που μας κάνανε λένε ότι εμείς τα ρίξαμε και ότι σε μια τοποθεσία, στον Μίνο, έχει πάει σε δύσβατη περιοχή. Ενώ εμείς ενδιαφερόμαστε για το περιβάλλον το ρίξαμε στη δύσβατη περιοχή για να μην μπορούν να το μαζέψουν», συμπληρώνει ο Δημήτρης.

Ο Φίλιππας μας λέει ότι «μέσα στο κατηγορητήριο αναφέρουν ότι την μέρα που ανέβηκε ο Κώστας για να διαμαρτυρηθεί για τον τόπο του σε κοντινή απόσταση ήμουν και εγώ και ότι δεν επενέβησα για να αποτρέψω την απειλή του Κώστα. Ισχυρίζονται

ότι είχε караμπίνα στα χέρια του, ενώ υπάρχει βίντεο που δείχνει ότι κρατούσε την γκλίτσα του, όπως πάντα. Εμένα και τον Δημητρίου μας είχε ζητήσει την χάρη να πάμε μαζί του και να παρουσιαστούμε ως μάρτυρες γιατί δεν ήξερε τί θα συναντήσει εκεί επάνω. Έτσι λοιπόν βγήκα και εγώ κατηγορούμενος για σύσταση τρομοκρατικής οργάνωσης. Περιμένω να με καλέσει ο εισαγγελέας». «Εγώ νομίζω ότι αυτό το έκαναν για εκφοβισμό επειδή βλέπουν ότι κάνουμε πράγματα. Αν δουν ότι ξεσπώνεται ο κόσμος πάλι θα ξαναχτυπίσουν. Εμείς είμαστε όμως καθαροί και δεν έχουμε να φοβηθούμε τίποτα. Αν βλέπουν την γκλίτσα για όπλο πάει να πει ότι φοβούνται. Όταν μας έβλεπαν πάνω φοβόντουσαν, εξαφανιζόντουσαν. Όταν πήγα εγώ πάνω ήταν 5- 6 αμάξια τετρακίνητα που είχαν μεταφέρει εξοπλισμό. Μόλις με είδαν εξαφανίστηκαν», συμπληρώνει ο Δημήτρης.

Οι Βραγγιανιώτες από αυτήν την ιστορία βγαίνουν πιο δυνατοί, αποφασισμένοι και χωρίς να ξεφεύγουν από τον σταθερό στόχο, την ακύρωση των επενδυτικών σχεδίων στο Βοϊδολιβαδο και στην Νιάλα. «Το κίνημά μας είναι δυνατό. Συμμετέχω και θα συμμετέχω. Με το δίκιο μου. Δεν μπορούν να έρθουν οι οποιοδήποτε στα μέρη μας και να κάνουν ότι θέλουν επειδή έχουν χρήματα. Εμείς δεν έχουμε χρήματα, έχουμε περηφάνεια για τον τόπο μας. Δεν μπορώ εγώ που έχω γεράσει να ακούω από τον κ. Κατσέλη να λέει ότι έχει πουρνάρια εκεί πάνω στις κορυφές, στο Μπορλέρο. Η Νιάλα δεν είναι μόνη της. Εσυ που έχεις άγνοια των πραγμάτων θα περάσεις το πρώτο δεκαήμερο του Σεπτέμβρη και θα δεις πόσο κοπάδια από βοειδή έρχονται στην Νιάλα. 100 και 150 κεφάλια μεγάλα βοοειδή. Ας μας φέρουν αποδείξεις ότι σε αυτόν τον βοσκότοπο δεν υπάρχουν ζώα κτηνοτρόφων και εμείς θα σηκωθούμε να φύγουμε. Να έρθει ο κ. Κατσέλης τον χειμώνα όταν θα πιάσουν οι δυνατοί πάγοι, να ανέβει εκεί πάνω. Στα 2.017 μέτρα. Να φέρει τον τεχνικό όταν θα πάθει ζημιά η α/γ να την επισκευάσει. Θα τον κλαίνε λόγω παγετού. Όταν ανοίξουν 10 μέτρα δρόμους εδώ πάνω έρχεται η καταστροφή. Έτσι όπως είναι αφράτα τα βουνά θα έρθουν όλα κάτω, στη λίμνη Πλαστήρα. Θέλουν να καρπωθούν κάποια χρήματα για τις τσέπες τους και μετά θα εξαφανιστούν. Και εμάς θα μας μείνουν εδώ πάνω τα σίδερα», κλείνει τη συζήτηση ο Κ. Χαλιμούρδας».

ΠΛΗΜΜΥΡΕΣ

Ο νομός όπου ακόμα και το χρώμα του ανέμου έγινε καφέ

Το νερό και η λάσπη κατέστρεψε σπίτια και σοδειές έτοιμες προς περισυλλογή, ακρήστευσε υποδομές, διέλυσε καταστήματα. Έπνιξε τρεις ανθρώπους, μία γυναίκα στο Μουζάκι η οποία παρασύρθηκε από τον ποταμό Πάμισσο, έναν κτηνοτρόφο λίγο έξω απ’ την Καρδίτσα όταν αυτός προσπαθούσε να σώσει τα ζώα του και έναν κάτοικο στην Καστανιά όταν το σπίτι του πλακώθηκε από το βουνό.

Άφησε κάποιες εκατοντάδες ανθρώπων στην Αργιθέα και στα Άγραφα αποκλεισμένους, σε κάποιες περιπτώσεις μέχρι και δύο εβδομάδες μετά, χωρίς ρεύμα ή οδική πρόσβαση. Άφησε τους καμπίσιους να προσπαθούν να ξαναστήσουν τα νοικοκυριά, να στεγνώσουν έπιπλα και σκεπάσματα. Εκεί στον κάμπο, τα κάποτε καλλιεργήσιμα χωράφια, σήμερα μοιάζουν με μία απέραντη πετρώδη έρημο απ’ τα φερτά υλικά. «Στα περισσότερα από τα χωράφια αυτά που πλημμύρισαν θα απαιτηθούν από 3 ως 5 χρόνια να καλλιεργηθούν ξανά, καθώς έχουν γεμίσει πέτρα και χαλίκια, ενώ έχει εξαφανιστεί το αργιλώδες χώμα, που είναι το γόνιμο έδαφος, ιδιαίτερα σε εκείνα που είναι επικλινή» δήλωνε τις επόμενες εβδομάδες σε τοπκό τηλεοπτικό σταθμό ο καθηγητής γεωπονικής του πανεπιστημίου Θεσσαλίας Φ. Γέμτος.

Άφησε χιλιάδες ανθρώπους να παλεύουν για το βασικό εισόδημα, να προσπαθούν να ξεφύγουν από την ανεργία που ήδη κύκλωνε τον νομό. Το δεύτερο lockdown επέφερε ακόμη μεγαλύτερη ερήμωση στην πόλη, ακόμη μεγαλύτερη αβεβαιότητα για την επιβίωση.

Άφησε και έναν εκνευριστικό απόχο πολιτικών χειρισμών. Με μία σύσκεψη των αρμοδίων την προηγουμένη της πλημμύρας που το μόνο που εξασφάλισε ήταν πηχάιους τίτλους περί αιτημότητας στον τοπικό τύπο. Με έναν δήμαρχο που ενώ η πόλη ήταν χωρίς ρεύμα ενημέρωνε μέσω facebook. Με την πρωθυπουργική επίσκεψη να προγραμματίζεται την «δεύτερη εργάσιμη ημέρα», όπως με θράσος δήλωνε ο κυβερνητικός εκπρόσωπος. Και τις τοπκές εξουσίες όα μόνο να μην ψελλίζουν μία «συνώνμη» αλλά να βγαίνουν στο προσκήνιο με έναν θρασύ τσαμπουκά.

Ποτάμια και αναχώματα

Στα νότια της πόλης ρέει ο Γαβρός και στα ανατολικά της η Καράμπαλη και ο Καλέντζης. Ο Γαβρός συναντάει την Καράμπαλη στα νοτιοανατολικά και αυτή με τη σειρά της τον Καλέντζη στα ανατολικά, πίσω από τον βιολογικό

Πέρασαν περίπου τρεις μήνες από εκείνη την ημέρα του Σεπτέμβρη που ακόμα και το χρώμα του ανέμου έγινε καφέ. Τα πλημμυρικά φαινόμενα που εκδηλώθηκαν το απόγευμα της 18ης Σεπτέμβρη έπνιξαν όλο το νομό της Καρδίτσας, από τα καμποχώρια και την πρωτεύουσα μέχρι τα ορεινά χωριά της λίμνης Πλαστήρα και των Αγράφων. Χιλιάδες ανθρώπων έμειναν να παλεύουν μέχρι και σήμερα για τις υποσχεθείσες αποζημιώσεις και κυρίως για την εξασφάλιση της επιβίωσή τους.

καθαρισμό. Ένα από τα σημεία όπου θα σπάσει το ανάχωμα του Γαβρά είναι η θέση «φαγάνα». Η αδυναμία του συγκεκριμένου σημείου είναι γνωστή εδώ και δεκαετίες σε όσους έχουν περάσει από δημοτικές ή νομαρχακές θέσεις, γι’ αυτό και σε έντονα καιρικά φαινόμενα προηγούμενων χρόνων ήταν το πρώτο που ενισχύονταν με επχωματώσεις. Ο Μανώλης Τσιπρας, έχοντας περάσει τα προηγούμενα χρόνια μεταξύ άλλων και από τη θέση του αντιπροέδρου της ΔΕΥΑΚ (την περίοδο 1998-2002, επί δημαρχίας Χρ. Τέγγου) είναι ένας άνθρωπος με τον οποίο συζητήσαμε για να μας εξηγήσει εμπειρικά δύο πράγματα παραπάνω. «Από το ’94 και μετά που συμμετείχα στα κοινά της πόλης της Καρδίτσας πάντα υπήρχε το εξής σκέδιο: με το που παίρναμε δελτίο καιρού από το αρχηγείο τακτικής αεροπορίας (ΑΤΑ), μια - δυο, μερες νωρίτερα προετοιμαζόμασταν βάζοντας σε επιφυλακή μηχανήματα έργων που είχε ο Δήμος και η Νομαρχία και ό,τι φορτηγό ιδιωτών μπορούσαμε να μισθώσουμε. Από την ώρα που εκδηλώνονταν τα φαινόμενα τα φορτηγά έφευγαν και ανέβαιναν στην “φαγάνα” με υλικά επχωμάτωσης. Και τα μηχανήματα έργων. Αυτό είχε σκοπό να ενισχυθεί το χαμηλότερο σημείο του αναχώματος γιατί είναι εκείνο που θα έφερνε το νερό στην πόλη. Δεν υπήρχε άλλο σημείο με τέτοια επικινδυνότητα. Το ανάχωμα είναι χαμηλό για πολλούς λόγους, γιατί είναι μία στροφή εκεί, γιατί γίνονται παράνομες αμοληψίες...». Τα ποτάμια αποτελούν πρόβλημα για την πόλη σε τέτοιες έκτακτες συνθήκες καθώς δεν υπάρχει ένα συνολικό σχέδιο διαχείρισής τους. «Αυτό που έκανε ο Δήμος και η Νομαρχία ήταν απλώς, όταν δημιουργούνται τέτοια προβλήματα, να παλεύει να τα εξομαλύνει, να μη δημιουργείται κίνδυνος για την πόλη και τους κατοίκους της, τη ζωή και την περιουσία τους. Το δεύτερο μέλημα που είχαν οι δημοτικές αρχές μέχρι το 2010 που ήμουν εγώ στο δημοτικό συμβούλιο, ήταν να παρακολουθούν τη στάθμη των νερών του ποταμού Γαβρά, που έρχεται πάνω από τα ορεινά. Σε συνδυασμό με το τί νερό έρχεται από τον Καράμπαλη, από πάνω. Αυτό για ποιον λόγο; Για να δουμε αν αυξάνεται ραγδαία, να

υπάρξει ένα είδος παρέμβασης ώστε να ανακουφιστεί το ποτάμι χαμηλότερα. Να μην μουν απότομα τεράστιοι όγκοι νερού μετά τη γέφυρα της Παπαράτζας όπου υπάρχει το χαμηλό ανάχωμα της “φαγάνας” που λέμε, και πιο κάτω γίνεται η σμίξη, η ένωση των δύο ποταμών. Αυτή η παρέμβαση ήταν μία μεθόδευση να φύγουν νερά από την κύρια κοίτη και να πάνε είτε νότια είτε βόρεια του αναχώματος, μέσα σε αρδευτικό κανάλι που υπάρχει εκεί, ακόμα και σε χωράφια όπου δεν υπάρχουν αγροικίες. Αυτό κάναμε και γι’ αυτό δεν πνίγηκε η Καρδίτσα μέχρι πρόσφατα».

Τα ερωτήματα για τα αρδευτικά κανάλια

Όλον αυτόν τον καιρό το ερώτημα γιατί δεν έσπασε ελεγχόμενα το ανάχωμα για να διοχετευτούν τα νερά προς τα χωράφια και να μην πλημμυρίσει η Καρδίτσα συζητιέται ευρέως και έχει αποτελέσει αιτία έντονων προστριβών στη δημόσια ζωή της πόλης, ακόμα και σε συνεδριάσεις του δημοτικού συμβουλίου. Το παράδειγμα του 1994 αναφέρεται συχνά, με τον δήμαρχο Β. Τσιάκο να αρνείται ότι τότε είχε γίνει κάτι σχετικό («Το ανάχωμα από την πλευρά που λέτε είναι χαμηλό και αποτελεί ζώνη υπερχείλισης σε πλημμυρικές περιπτώσεις. Ούτε είχε πέσει το 1994 όπως λένε κάποιοι. Έσπασε το ανάχωμα μόνο του προς τα εκεί.», δηλώσεις στην ΕΡΤ Βόλου, 21/09/2020) και να προειδοποιεί

«Η παρέμβαση να πέσει το νερό στα αρδευτικά κανάλια απαιτούσε να είναι ανοιχτές οι “πόρτες” σε αυτά τα κανάλια. Έτσι το νερό να οδηγείται προς τον Πηνειό. Τις “πόρτες” αυτές, τις επόμενες ημέρες, πολλές τις βρήκα κλειστές»

ότι τα αντίθετα λεγόμενα χρήζουν εισαγγελικής παρέμβασης. Ο Μ. Τσιπρας βάζει μία επιπλέον παράμετρο πάνω στο ζήτημα του ελεγχόμενου οπασίματος του αναχώματος, αυτήν των αρδευτικών καναλιών. «Ήταν μία κατάσταση ανάγκης και το 1994, και το 1998 και το 2003 - 2004. Με μικρότερη ένταση αλλά μεγαλύτερη διάρκεια στις βροχοπτώσεις. Αυτή η κατάσταση ανάγκης οδηγούσε τους διοκούντες να σπάνε, μετά από πολύ σκέψη και μετά από συσκέψεις με όλους τους εμπλεκόμενους και αρμόδιους φορείς, το ποτάμι είτε βόρεια είτε νότια. Ή να το ρίξουν στο αρδευτικό κανάλι είτε στα χωράφια όπου δεν υπήρχαν αγροικίες ή άλλες βομηχανικές μονάδες. Αυτή η παρέμβαση να πέσει το νερό στα αρδευτικά κανάλια απαιτούσε να είναι ανοιχτές οι “πόρτες” σε αυτά τα κανάλια. Έτσι το νερό να οδηγείται προς τον Πηνειό. Τις “πόρτες” αυτές, από μία δική μου προσπάθεια που έγινε τις επόμενες ημέρες των γεγονότων, πολλές τις βρήκα κλειστές. Και θεωρώ ότι δεν άνοιξαν ποτέ γιατί τα χωράφια μετά τον Μέγα ποταμό ήταν ξερά, σε πολύ καλή κατάσταση, δεν είχε φτάσει ποτέ το νερό εκεί».

Τα σημάδια του βιολογικού καθαρισμού

Προτού φτάσει η συζήτηση στη διαχείριση των τόνων νερού που κατέβαζαν τα ποτάμια, υπάρχει ο βιολογικός καθαρισμός, οι μετρήσεις του οποίου θα έπρεπε ήδη από νωρίς το πρωί της Παρασκευής να χρησιμοποιηθούν (και αυτές) σαν εργαλείο προειδοποίησης, να υποψιάσουν και να κινητοποιήσουν τις σχετικές υπηρεσίες. «Ο βιολογικός καθαρισμός είναι ένας σταθμός που σου δίνει ακριβώς την εικόνα τί συμβαίνει με τα νερά. Γιατί εκεί υπάρχουν μηχανήματα μετρήσεων της ποιότητας και του είδους του νερού που μπαίνει. Τα στοιχεία απ’ ότι θυμάμαι λένε το εξής: σε έναν άνυδρο μήνα όπως είναι ο Σεπτέμβριος η εισροή νερού στις εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμμάτων είναι στα 280 - 300 κυβ. εκ. / ώρα. Το όριο αυτό έχει ξεπεραστεί από τις 4 μ.μ.. Στις 5 μ.μ. έχει φτάσει στα 800 περίπου κυβ. εκ.. Στις 7 μ.μ. το βράδυ

έχει εκτιναχτεί στα 1700 κυβ. εκ. / ώρα. Αυτό σημαίνει δύο πράγματα: ότι έχουν πληρωθεί ήδη οι αγωγοί των ομβρίων και μπαίνουν νερά στο σπασμένο δίκτυο των ακαθάρτων της πόλης για το οποίο υπάρχει εδώ και πολλά χρόνια απαίτηση να ελεγχθεί και να προστατευτεί. Εκείνη την ώρα μπαίνουν νερά που δεν είναι λύματα ή όμβρια. Μπαίνει λάσπη. Την λάσπη την φέρνει το ποτάμι. Οι μετρήσεις αυτές μέσω της σύνδεσης scada φαίνονται και στην κεντρική διοίκηση της ΔΕΥΑΚ. Αυτό θα έπρεπε να σημαίνει καμπανάκι, αν δεν είχαν ήδη σημάνει όλα τα προηγούμενα που έρχονταν από την Πολιτική Προστασία ή απ’ τα δελτία καιρού. Θα έπρεπε να κινητοποιήσει τους πάντες έστω και εκείνη την ώρα. Στις 7 μ.μ. είχε αρχίσει ήδη ο απεγκλωβισμός του οικισμού της Μαύρικα. Γιατί έρχονταν από τον Καλέτζη μεγάλες ποσότητες νερού. Τι θα συνέβαινε όταν θα έρχονταν και τα νερά του Γαβρά; Γιατί όταν μπαίνει σε ένα γεμάτο ποτάμι μία καινούργια ποσότητα νερού αυτό είναι λογικό να δημιουργήσει από το σταμάτημα των νερών μεγάλο πρόβλημα και στο προηγούμενο κομμάτι. Έπρεπε να υπάρξει κινητοποίηση έστω και εκείνη την ώρα».

Άμα έχεις τύχη διάβαινε (και μίλα και πολύ)

Το lockdown στο οποίο βρισκόταν η Καρδίτσα το βράδυ εκείνης της Παρασκευής του Σεπτέμβρη λειτούργησε λυτρωτικά για να μην κινδυνεύσει περισσότερος κόσμος. Όταν από το μπαλκόνι σου άκουγες το υπόκωφο βουπίτο του ποταμού που έμπαινε μέσα στην πόλη, δεν ήθελες και πολύ για να σκεφτείς τί θα μπορούσε να συμβεί εάν στους δρόμους βρίσκονταν εκείνη τη στιγμή κάποιες εκατοντάδες πιστοικάδες και πισοίρικες για την βραδινή τους Παρασκευιάτικη διασκέδαση. Για τον πανικό που θα επικρατούσε μπροστά σε μία απρόσμενη κατάσταση και με άγνοια διαχείρισής της.

Σε τούτα εδώ τα μέρη οι τοπκές εξουσίες λένε ότι η πλημμύρα τη νύχτα της 18ης Σεπτέμβρη οφείλεται στην «βροχή της χλιετίας», ένα φαινόμενο το οποίο μπορούμε να το κοιτάμε με δέος και να τα αντιμετωπίσουμε μόνο με υπερφυσικές δυνάμεις. Ένας αφηρημένος λόγος περί κλιματικής αλλαγής χρησιμοποιείται για να ξεπλύνει πολιτικές ευθύνες. Ο δήμαρχος Β. Τσιάκος στην πρώτη συνεδρίαση του δημοτικού συμβουλίου μετά τα γεγονότα φρόντισε να αποποιηθεί οποιαδήποτε ευθύνη με μία απολυτότητα («Φέρουμε ευθύνες για

Στην γέφυρα του Καριτσιώτη (φωτ άριστερά) το ορμητικό ποτάμι μετέβαλλε την κοίτη του αφήνοντας ανέπαφη τη γέφυρα. Κάποιοι γέροντες από τον Μπελοκομίτη λένε ότι απλά ακολούθησε την παλιά του διαδρομή. Ο δρόμος για τους οικισμούς της Καρίτσας (φωτό κέντρο) έχει «φύγει» σε πολλά σημεία. Στον κόμνο 155 χιλιάδες στρέμματα πλημμύρισαν (φωτό δεξιά), λίγες μέρες πριν τη συγκομιδή της σοδειάς.

Η καταστροφή της πόλης της Καρδίτσας, μετά από την πτώση του κάστρου της πόλης, τον Ιούλιο του 1886.

αυτό που συνέβη; Προσωπικά θεωρώ ότι δεν έχω απολύτως καμία ευθύνη», τοποθέτηση στο δημοτικό συμβούλιο, 02/10/2020) που σίγουρα δεν άρμοζε σε μία χρονική συγκυρία όπου οι άνθρωποι στον κάμπο ξελάσπωναν ακόμα και στα ορεινά δεν είχαν καταφέρει να έχουν ρεύμα ή πρόσβαση στα σπίτια τους. Δεν εκπλήσσει η επιλογή της αποποίησης των ευθυνών, είναι μία πάγια τακτική των ανθρώπων της εξουσίας. Αυτό που εξοργίζει είναι ο τρόπος που έγινε, η λογική του βοναπαρισμού που δεν αναγνωρίζει καν την ανάγκη μίας τυπκής συγνώμης.

Η καταστροφή της πόλης της Καρδίτσας, μετά από την πτώση του κάστρου της πόλης, τον Ιούλιο του 1886.

Οι μετεωρολογικές προβλέψεις που υπήρχαν

Το Αστεροσκοπείο Αθηνών και η υπηρεσία του μετεο σε ανακοίνωσή της υποστηρίζει ότι «τα πολύ μεγάλα ύψη βροχής στην Κεντρική και Νότια Ελλάδα επίσης είχαν προβλεφθεί με πολύ καλή ακρίβεια και είχαν κοινοποιηθεί μέσω των ανακοινώσεών μας εγκαίρως. Σημειώνουμε ότι παρόλο που η πρόγνωση του ύψους βροχής από τα μετεωρολογικά μοντέλα εμπεριέχει ακόμα πολλά σφάλματα και αστοχίες, στη συγκεκριμένη περίπτωση τα προβλεπόμενα ύψη βροχής στην Κεντρική Ελλάδα ήταν πολύ κοντά σε αυτά που παρατηρήθηκαν» (*Επτά ερωτήματα με αφορμή τον Μεσογειακό Κυκλώνα Ιανό*, άρθρο των Κ. Λαγουβάρδου, Β. Κοτρώνη, Σ. Ντάφν, 20/10/2020). Επιπρόσθετα από τις αρχές εκείνης της εβδομάδας διαφορετικά αριθμητικά μοντέλα πρόγνωσης του καιρού κατέγραφαν σοβαρές ενδείξεις για ισχυρές βροχοπτώσεις στα ορεινά του νομού, ενδείξεις οι οποίες γίνονταν όλο και πιο συγκεκριμένες όσο πλησιάζαμε προς το μέσο της εβδομάδας (*Της (κακής) Πολιτικής Προστασίας το ανάγνωσμα...*, άρθρο του karditsalive.net, Οκτώβριος 2020).

Το ότι η Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας δεν έστειλε τότε έγγραφη ενημέρωση – έστω και την Παρασκευή το πρωί που τα προγνωστικά μοντέλα συναντούσαν την πραγματικότητα ήδη των ισχυρών βροχοπτώσεων στα ορεινά – για να τεθεί ο νομός σε «κατάσταση ειδικής κινητοποίησης», όπως έγινε με άλλους γειτονικούς, δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί σαν δικαιολογία για οτιδήποτε. Μπορεί μόνο να μας υπενθυμίσει την αδυναμία και αφερεγγυότητα αυτού του μηχανισμού για ουσιαστική παρέμβαση στο έκτακτο κάποιων καταστάσεων όπως έχει γίνει στο πρόσφατο παρελθόν στην περίπτωση των πλημμυρών στην Εύβοια τον Αύγουστο (δεν εστάλη ποτέ

Η καταστροφή της πόλης της Καρδίτσας, μετά από την πτώση του κάστρου της πόλης, τον Ιούλιο του 1886.

προειδοποιητικό μήνυμα), όπως έγινε και στη δική μας περίπτωση, με την ειδοποίηση του 112 να έρχεται στις 10 το βράδυ, ύστερα από αίτημα του Δήμου, όταν ήδη μέρος της πόλης είχε αρχίσει να πλημμυρίζει.

Η καταστροφή της πόλης της Καρδίτσας, μετά από την πτώση του κάστρου της πόλης, τον Ιούλιο του 1886.

Οι δύσκολες βδομάδες των ορεινών
Εκτός από την πόλη της Καρδίτσας και τα χωριά του κάμπου, εκτεταμένες ζημιές θα γίνουν και στα ορεινά, σε σπίτια και υποδομές. Τα φουσκωμένα ποτάμια παρέσυραν γεφύρια στην Καρίτσα, στην Φυλακτή, στην Κερασιά, στο Ανηθοχώρι. Στη διασταύρωση του Καριτσιώτη η ορμή του ποταμού άλλαξε την κατεύθυνσή του, κόβοντας τον δρόμο στη μέση και καθιστώντας αδύνατη για μέρες την πρόσβαση από την λίμνη Πλαστήρα προς τον Καραβασαρά, το Μέγα Ρέμα, τον Έλατο, τα Βραγγιανά. Ολόκληρα βουνά κατέβηκαν, δρόμοι κόπηκαν ή απλά χάθηκαν. Κατολισθήσεις παραλίγο να παρασύρουν χωριά όπως την Φυλακτή, την Καστανιά, τον Αμάραντο. Οικισμοί για μέρες παρέμειναν αποκομμένοι χωρίς ρεύμα και τηλέφωνο.

Η απουσία των νέων ανθρώπων από τα χωριά θα φανεί τις κρίσιμες ώρες της νεροποντής. Ο Μπ. Κολοβός, πρόεδρος της Καρίτσας μας περιγράφει στιγμές εκείνης της νύκτας. *«Με παίρνει ένας παππούς τηλέφωνο εκείνο το βράδυ μέσα στον χαμό και μου λέει, Μπάμπη πνίγομαι. Και μου το κλείνει. Άντε να τον βρεις μετά, ποιάς ήταν. Εδώ μας βοήθησαν πάρα πολύ οι εποχικοί αλβανοί εργάτες. Δουλεύουν κάτω στο κχθυοτροφείο, και μένουν στο Πλακωτό. Και τα παιδιά βγίκαν εκείνες τις δύσκολες ώρες και πήραν γέρο κόσμο, αποκλεισμένο, πάνω στους ώμους να τους βγάλουν έξω»*.

Δεκάδες μοναδικές βιωματικές ιστορίες ανθρώπων που έχουν σφυριλατηθεί στα βουνά, που αρνούνται πεισματικά να εγκαταλείψουν τα χωριά τους, που έζησαν και αυτόν τον βρuxηθμό της φύσης. Ο Κ. Ηλιούδης μας περιγράφει δύο συγκεκριμένες ιστορίες. *«Ένας βοσκός από το Νεοχώρι το απόγευμα της Παρασκευής βρισκόταν στο μαντρί του πάνω στο βουνό και την ώρα της θεομηνίας εγκλωβίστηκε. Χωρίς λοιπόν να μπορεί να κάνει πολλές κινήσεις και ενώ το βουνό κατέβαζε νερό από παντού, δεν μπορούσε να γυρίσει στο χωριό, παραμένοντας στο μισογκρεμισμένο μαντρί του χωρίς να δώσει σιγήματα ζωής από το απόγευμα της Παρασκευής μέχρι το απόγευμα του Σαββάτου. Ε, τότε ο ήρωας παππούς κατάφερε να επιστρέψει, νηστικός και βρεγμένος, τη στιγμή που φίλοι και συγγενείς του*

Η καταστροφή της πόλης της Καρδίτσας, μετά από την πτώση του κάστρου της πόλης, τον Ιούλιο του 1886.

είχαν ήδη φορέσει τα μαύρα και δεν είχαν όρεξη να ξελασπώσουν ούτε τα ίδια τους τα σπίτια.

Σε έναν οικισμό της Καρίτσας μια χάρα γιαγιά βλέποντας το σπίτι της να γκρεμίζεται το εγκατέλειψε βγαίνοντας στην βροχή και στον χείμαρρο με μια φωτογραφία του γάμου της στη μία τσέπη, καλά φυλαγμένη. Στην ομάδα βοήθειας που έφτασε λίγο αργότερα είπε ότι είδε τον χάρο με τα μάτια της, χωρίς όμως να κρατάει δρεπάν».

Στην Οξυά το ποτάμι καταβρόχθισε δρόμους, απέκοψε μεταξύ τους τους διάφορους οικισμούς και ο μόνος τρόπος απεγκλωβισμού ή τροφοδοσίας των αποκλεισμένων κατοίκων ήταν μέσω ελικοπτέρου. Ο Γ. Καραβίδας, μέλος της πολιτιστικής κίνησης «Εξόρμηση για την προστασία της Οξυάς» περιγράφει. *«Βασικά, αυτό που έγινε δεν περιγράφεται. Ήδη βγαίνουν στην φόρα κάποιες μαρτυρίες που ακούστηκαν από παλαιότερους ότι κάτι ανάλογο είχε γίνει στα 1886 αν θυμάμαι καλά. Αλλά και πάλι όχι αυτής της έντασης και έκτασης. Και*

Η καταστροφή της πόλης της Καρδίτσας, μετά από την πτώση του κάστρου της πόλης, τον Ιούλιο του 1886.

Οι καταστροφικές πλημμύρες του Σεπτεμβρίου, μας έδειξαν αυτήν τη φορά με έναν τραγικό τρόπο, ότι η ζωή (στην κυριολεξία της) στις ορεινές και πεδινές κοινότητες εξαρτάται από την ακεραιότητα των βουνών και των ποταμιών μας.

Η καταστροφή της πόλης της Καρδίτσας, μετά από την πτώση του κάστρου της πόλης, τον Ιούλιο του 1886.

τώρα που το σκέφτομαι και εγώ και ενθυμούμενος πώς ήταν το ποτάμι πριν, όντως η κοίτη του ήταν πολύ μεγαλύτερη και ας είχε τώρα βλάστηση και ποτάμια. Όταν έβλεπες από εδώ και από εκεί πέτρες μεγάλες, όπως είναι τώρα, καταλάβαινες ότι αυτές είχαν έρθει πριν από πολλά χρόνια». Για εβδομάδες αργότερα κάποιοι οικισμοί θα παραμείνουν χωρίς ρεύμα καθώς η ΔΕΗ ζήτησε πρώτα να ξαναφτιαχτούν οι δρόμοι και έπειτα να μετακινηθεί το συνεργείο της.

Η καταστροφή της πόλης της Καρδίτσας, μετά από την πτώση του κάστρου της πόλης, τον Ιούλιο του 1886.

Δίκτυο αλληλεγγύης και αλληλοβοήθειας

Μέσα σε όλο αυτό το σκηνικό, όλες εκείνες τις ημέρες, από τα πρώτα λεπτά

Η καταστροφή της πόλης της Καρδίτσας, μετά από την πτώση του κάστρου της πόλης, τον Ιούλιο του 1886.

της καταστροφής, η αλληλεγγύη και η αλληλοβοήθεια δόθηκαν απλόχερα. Από γείτονα σε γειτόνισσα, από συγχωριανό σε συγχωριανή. Από ανθρώπους που μπορεί λόγω τυχαίας γεωγραφικής θέσης του χωριού να μην πλημμύρισαν, από ανθρώπους που έτυχε να μένουν σε ορόφους μίας πολυκατοικίας στην πόλη. Άγνωστα χέρια σμίξανε μέσα σε καταστήματα για το ξελάσπωμά τους. Συμμετείχαν στο συλλογικό μαγειρείο στο Πανσιλύπο, μέσα από την αυτοοργανωμένη δομή «Ο Άλλος άνθρωπος», χέρια ντόπιων και προσφύγων που ζουν στην Καρδίτσα. Άγνωστα χέρια και άγνωστα πόδια φτάσανε σε χωριά του κάμπου και των βουνών για να μεταφέρουν είδη πρώτης ανάγκης, μερίδες φαγητού και νερά. Στις συνοικίες της πόλης, στις Καμινάδες και στον Άλιακ Μαχαλά που καταστράφηκαν περισσότερο, όλοι βάλανε χέρια να βοηθήσουνε ανθρώπους ξεχασμένους, μοναχικούς, οι οποίοι αρνήθηκαν πεισματικά να εγκαταλείψουν το λασπωμένο τους σπίτι για να πάνε στα ξενοδοχεία που μίσθωσε ο Δήμος. Εκεί ήταν η ζωή τους.

Όταν το μεγαλύτερο μνητιακό και πολιτικό βάρος είχε πέσει στην κατεστραμμένη πρωτεύουσα του νομού, ένα αθόρυβο δίκτυο αλληλεγγύης στήθηκε και στα ορεινά. Ο Πολιτιστικός Σύλλογος Νέων Νεοχωρίου θα βρεθεί στο κέντρο αυτού του συντονισμού, θα συγκεντρώσει είδη πρώτης ανάγκης και θα τα διανέμει για μέρες σε χωριά και οικισμούς, ακόμα και με σκονιά εκεί όπου η οδική πρόσβαση είναι αδύνατη.

Άγνωστοι φάρυγγες συναντήθηκαν τρεις φορές στον δρόμο (στην κεντρική πλατεία – στις 25 Σεπτέμβρη και στις 5 Οκτώβρη – και έξω από το δημοτικό συμβούλιο στις 2 Οκτώβρη), διεκδικώντας συνολικές και ολοκληρωτικές αποζημιώσεις για τους πληγέντες. Διεκδίκησαν να μην ξεχαστεί η πόλη και πάνω απ’ όλα να μην ξεχάσουμε εμείς τί συνέβη. Και να κρατήσουμε σφιχτά στους λασπωμένους κόρφους μας τα διδάγματα που παρέχει απλόχερα (και λυσοσασμένα) η φύση σε εκείνα τα μυαλά που θέλουν να σκίσουν τα βουνά με δρόμους για αιολικές επενδύσεις.

Διδάγματα της φύσης
Κοιτώντας σήμερα ξανά και ξανά τα βουνά, τις πλαγιές και τις ορεσίβιες κοινότητες μπορούμε ίσως να αναλογιστούμε κάποια από τα διδάγματα της καταστροφής. Είναι η στιγμή να συνειδητοποιήσουμε ότι ο τρόπος που είναι διαμορφωμένα τα φυσικά περιβάλλοντα (αυτό που λέμε γεωμορφολογία) είναι αποτέλεσμα

Η καταστροφή της πόλης της Καρδίτσας, μετά από την πτώση του κάστρου της πόλης, τον Ιούλιο του 1886.

φυσικών διαδικασιών χιλιετιών και η παρέμβαση σε αυτά είναι ικανή να διαταράξει ευαίσθητες ισορροπίες και να μεγεθύνει καταστροφές. Στα δε Άγραφα για έναν επιπλέον λόγο: το πέτρωμα σε αρκετές περιοχές τους αποτελείται από κατολισθητικό φλύσχη, που ονομάζεται έτσι ακριβώς λόγω της υψηλής του τάσης να κατολισθαίνει. Αν λοιπόν συνεκτιμήσουμε το πέτρωμα, τις μεγάλες κλίσεις των Αγράφων μαζί με τη απουσία δάσους πάνω από τα 1.400. - 1.600 μ. λόγω της μακρόχρονης βόσκησης, αυξάνεται τόσο η πιθανότητα κατολισθητικών φαινομένων όσο και η πιθανότητα μεγάλων όγκων φερτών υλικών σε περιπτώσεις μεγάλης βροχής.

Εάν τα βουνά των Αγράφων, με τις σημερινές, σχετικά μικρές κλίμακας, ανθρώπινες παρεμβάσεις, δεν μπόρεσαν να κρατήσουν τις πλαγιές τους, μπορεί κάποιος να φανταστεί τί θα συνέβαινε εάν είχαμε τις, βιομηχανικής κλίμακας, παρεμβάσεις που σχεδιάζουν οι διάφοροι αιολικοί επενδυτές; Τί θα συνέβαινε εάν οι δασικοί δρόμοι είχαν γίνει διπλάσιοι για να περάσουν τα εξαρτήματα των ανεμογεννητριών και οι πλαγιές δίπλα τους είχαν γεμίσει με μπάζα από την οδοποιία; Τί θα συνέβαινε εάν οι κορυφές των βουνών είχαν ισιωθεί για να στηθούν αιολικά εργοστάσια; Στον Τύμπανο και στο Βοϊδολίβαδο, στα σημεία όπου έχουν ξεκινήσει ή σχεδιάζεται να ξεκινήσουν εργασίες, το έδαφος έχει φύγει μετά τις καταρρακτώδεις βροχές. Πού μπορεί να καταλήξει αυτό, εάν επάνω στις ράχες των βουνών βρίσκονταν και κάποια μεγαθήρια εκατοντάδων μέτρων ύψους και τόνων βάρους;

Υπάρχουν βέβαια και αυτοί που βλέπουν τις καταστροφές στις υποδομές ως μία καλή ευκαιρία. Μία ευκαιρία να κλείσουν δουλειές, να προωθήσουν επενδυτικά σχέδια και να παρουσιάσουν ένα κοινωνικό πρόσωπο. Τα μηχανήματά της ΔΕΗ που συνεισέφεραν τις πρώτες ημέρες τις καταστροφής δεν παραχωρήθηκαν από φιλανθρωπία. Η ΔΕΗ ετοιμάζει έργα στην περιοχή και θέλει να εμφανίζεται ως η καλή της υπόθεσης. Σκοπός της είναι να εξαγοράσει συνειδήσεις εν όψει των σχεδίων της στην ορεινή Αρghθέα. Γι’ αυτό και λίγες εβδομάδες μετά ξανάρχασε το ξεκοίλιασμα του βουνού στον Τύμπανο.

Η καταστροφικές πλημμύρες του Σεπτεμβρίου, μας έδειξαν αυτή τη φορά με έναν τραγικό τρόπο, ότι η ζωή (στην κυριολεξία της) στις ορεινές και πεδινές κοινότητες εξαρτάται από την ακεραιότητα των βουνών και των ποταμιών μας.

Περίπου πέντε χιλιάδες σπίτια πλημμύρισαν στην πόλη και τον κάμπο, ενώ 150 αν’ αυτά, κατά βάση πλήθινα, γκρεμίστηκαν (φωτό αριστερά). Ο οικισμός του Καραβασαρά στα Άγραφα παρέμεινε αποκλεισμένος για ημέρες και η προμήθεια σε είδη πρώτης ανάγκης γινόταν με αυτοσχέδιους τρόπους (φωτό κέντρο). Οι Καμινάδες, μία από τις συνοικίες της Καρδίτσας με τις μεγαλύτερες καταστροφές, οργανώθηκε μέσα από τη συγκρότηση επιτροπής κατοίκων για να διεκδικήσει τα αυτονόητα.

Καναλιζάροντας τα ποτάμια

Ενώ σήμερα η δημόσια συζήτηση επκεντρώνεται στη διαχείριση των συνεπειών των έντονων καιρικών φαινομένων και στην ανάγκη αντιπλημμυρικών έργων, δεν λείπουν και εκείνες οι παρεμβάσεις οι οποίες θέτουν στο επίκεντρο την ανάγκη ριζικού ανασχηματισμού της γεωμορφίας του θεσσαλικού κάμπου.

Οι πλημμυρικές κοίτες και οι μαιανδρισμοί των ποταμών οριοθετούνται αυστηρά τις προηγούμενες δεκαετίες. Και τα εποχικά έλη αποξηραίνονται και μετατρέπονται σε καλλιεργήσιμες εκτάσεις.

Από τα πρώτα χρόνια της προσάρτησης της Θεσσαλίας στο ελληνικό κράτος τα έργα αντιμετώπισης της υπερχείλισης των ποταμών, κυρίως του Πηνειού, απασχολούν τις κυβερνήσεις. Η πρώτη οργανωμένη προσπάθεια για τα νερά της Θεσσαλίας φαίνεται να γίνεται από την αγγλική εταιρεία Henry Boot & Son το 1935 η οποία καταθέτει μία συγκεκριμένη πρόταση εγκλιωτισμού ρεμάτων, εκτροπών ποταμών και δημιουργίας αναχωμάτων με τη χρήση προωθημένου, για την εποχή, εξοπλισμού. Η πρόταση εγκρίνεται από επιτροπή των υπουργείων Συγκοινωνιών και την επόμενη χρονιά ξεκινάει η υλοποίησή της. Στο 4ο τεύχος του περιοδικού του ΤΕΕ «Τεχνικά Χρονικά» με ημερομηνία έκδοσης τον Αύγουστο του 1933, μέσα από την παρουσίαση της μελέτης της εταιρείας, καταγράφεται ακριβώς το σύνολο των εκτάσεων που προτείνεται να αποξηραθούν στο νομό της Καρδίτσας: 65 χιλιάδες στρέμματα μόνιμων ελών και 535 χιλιάδες στρέμματα κατακλύζόμενων εδαφών.

Στα τέλη της δεκαετίας του ’60 και στις αρχές του ’70 η αναδιανομή της γης προκάλεσε έντονες υδρολογικές αλλαγές. «Η ροή των ποταμών ελέγχθηκε και η κοίτη τους άλλαξε για να αποφεύγονται οι εποχικές πλημμύρες. Τα μικρότερα ρέματα επκώθηκαν. Οι περισσότεροι υγρότοποι αποξηράνηκαν, με μια εξαίρεση: το “Μάτι” στον Άγιο Θεόδωρο, στα νερά του οποίου αποδίδονται από τους Καραγκούνηδες μαγικές και ιαματικές ιδιότητες. Οι παλιοί δρόμοι και ο τρόπος που κινούνταν οι άνθρωποι και τα ζώα στο χώρο άλλαξε ριζικά με την εγκαθίδρυση ενός νέου οδικού δικτύου. Ο χαρακτήρας, η χρήση, η κατανομή και η χωρική οργάνωση των ιδιωτικών και κοινόχρηστων γαιών μεταβλήθηκε με στόχο να αποδοθούν όσο το δυνατόν μεγαλύτερες εκτάσεις στη μηχανική καλλιέργεια, καταργώντας βίαια και οριστικά τους τρόπους με τους οποίους οι άνθρωποι αλληλεπιδρούσαν με τη γη και το περιβάλλον και βίωναν τον τόπο. Νέα χωράφια χαράχτηκαν και η γη ισοπεδώθηκε. Τα προϊόντα της ισοπέδωσης μετακινήθηκαν τοπικά για να διευθετηθούν υψομετρικές διαφορές και τοπογραφικές ανωμαλίες» (Αθ. Κραχτοπούλου, Η. Orengo, Κ. Παλαιοχωρίτης, Α. Σταμάτη, *Αναδασμός της γης και πολιτισμικό τοπίο στον Κάμπο της Καρδίτσας*, 5η επιστημονική συνάντηση Αρχαιολογικό έργο Θεσσαλίας και Στερεάς Ελλάδας, 2015).

Ο Δ. Μπούσιμπουρα, περιβαλλοντολόγος και πρώην πρόεδρος

της Ελληνικής Ορνιθολογικής Εταιρείας σε άρθρο του περιγράφει πώς τα ποτάμια έγιναν κανάλια. «Καθώς τα νερά έρχονται ορμητικά από τα ψηλά και επικλινή βουνά που βρίσκονται δυτικά της Καρδίτσας, βουνά που έχουν τέτοιο γεωλογικό υπόστρωμα που δεν επιτρέπουν την κατείδυση του νερού στο έδαφος και επιπλέον είναι σε μεγάλες εκτάσεις αποηλωμένα, συναντούν, καθώς φτάνουν στον κάμπο, στενά ποτάμια που έχουν τη μορφή καναλιών. Καθώς η κλίση του εδάφους στον κάμπο είναι σχεδόν μηδενική, τα νερά δεν μπορούν πλέον να διοχετευτούν κάπου. Δεν υπάρχει χώρος ανάμεσα στα τεχνητά αναχώματα, δεν υπάρχουν τα παλιά έλη τα οποία κατακλύζανε και, καθώς αργούν να φτάσουν μέχρι τον Πηνειό που έχει μεγάλη ικανότητα παροχέτευσης, εκτονώνονται οπάζοντας ή υπερπηδώντας τα αναχώματα» (πηγή: koutsomili.wordpress.com, 23/09/2020).

Ο Θ. Γιαννακάκης, επιστημονικός σύμβουλος του WWF, θα βάλει στη συζήτηση και τον παράγοντα των μαιανδρισμών. «Ο ποταμός Πάμισος, ο οποίος περνούσε ανάμεσα στα Καλογριανά και το Ριζοβούνι και κατευθυνόταν στον Μέγα ποταμό, μετά τον αναδασμό έγινε ανακατευθύνση και τα νερά του οδηγήθηκαν απευθείας στον Πηνειό. Αντιστοίχως, οι πλημμυρικές εκτάσεις, ακόμα και σε περιοχές δίπλα σε χωριά, έπαψαν να υπάρχουν. Με το πέρασμα των χρόνων και την απώλεια της συλλογικής μνήμης για την αξία και τη δύναμη των ποταμών και της φύσης, οι ανθρώπινες επεμβάσεις άρχισαν να γίνονται ολόένα και πιο επιμονες: τα ποτάμια άρχισαν να περιορίζονται με αναχώματα, οι παλιοί μαιάνδροι καταστράφηκαν και οι κοίτες ευθυγραμμίστηκαν. Τα ποτάμια άρχισαν να αντιμετωπίζονται ως αγωγοί και ως κανάλια μεταφοράς νερού για άρδευση» (*Θεσσαλία: τι πραγματικά συνέβη στις πλημμύρες του Σεπτεμβρίου*, wwf.gr, 19/11/2020).

Κοιτώντας σήμερα από ψηλά τον κάμπο είναι πολύ εύκολο να διακρίνουμε τις ευθυγραμμισμένες κοίτες και τους μαιανδρισμούς που έχουν χαθεί. Αυστηρά τετραγωνισμένες ιδιοκτησίες, αυστηρά ευθεία ποτάμια. Μπορούμε πολύ εύκολα να καταλάβουμε τον φυσικό εκτονωτικό ρόλο των μαιάνδρων για μεγάλες ποσότητες νερού εάν αναλογιστούμε τα σημεία γύρω μας όπου εξακολουθούν να υπάρχουν (συνήθως προτού το ποτάμι φτάσει στις καμπώσεις καλλιεργήσιμες εκτάσεις, για παράδειγμα ο ποταμός Καλέντζης στο ύψος της Λαφνοσπηλιάς), εάν αναλογιστούμε τις φαρδιές (πλημμυρικές) κοίτες των ποταμών εκεί όπου έχουν παραμείνει – είναι οι «Ξεριάδες» που τους συναντάμε ακόμα σε διάφορες περιοχές της Θεσσαλίας. Στις έντονες βροχοπτώσεις είναι αυτά τα σημεία που θα πλημμυρίσουν και θα συγκρατήσουν το νερό σε μορφή λίμνης. Όταν όμως η πλημμυρική κοίτη δεν λογίζεται σαν κοίτη και είτε χτίζεται, όπως στο παράδειγμα του κέντρου υγείας στο Μουζάκι, είτε μετατρέπεται σε καλλιεργήσιμη έκταση, έχουμε ή καταστροφές ή ανεξέλεγκτα πλημμυρικά φαινόμενα.

Κατολισθήσεις, μετά τις πλημμύρες, στο Βοϊδολίβαδο, στο σημείο όπου προβλέπεται η τοποθέτηση 11 ανεμογεννητριών.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ Θ. ΚΑΡΩΝΗ

Η μπίλια της ενέργειας

Ηλεκτρισμός, «απολιγνιτοποίηση», ΑΠΕ και ένα νέο τοπίο για μεγάλες μπίζνες

Το ζήτημα της ενέργειας συμπεριλαμβάνει μία πολυπλοκότητα παραγόντων, από τους διακηρυγμένους στόχους του ελληνικού κράτους για μετάβαση σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας με χρονικό ορίζοντα το 2030, μέχρι την ίδια τη διάρθρωση και τον τρόπο λειτουργίας του δικτύου. Οι νέοι κύκλοι κερδοφορίας του κεφαλαίου, η «κατασκευή» της ανταγωνιστικότητας κάποιων πρώτων υλών έναντι κάποιων άλλων μέσα από πολιτικές επιλογές, η πρόσβαση σε ρεύμα με βάση κοινωνικά κριτήρια, είναι κάποια από τα θέματα που απασχόλησαν τη συζήτηση που είχαμε με τον Θόδωρα Καρώνη ένα φθινοπωρινό απόγευμα στο Ορειβατικό Καταφύγιο των Αγράφων. Ο Θόδωρας, μηχανολόγος μηχανικός στο επάγγελμα, ένας άνθρωπος με συσσωρευμένη εμπειρία μέσα από τη διευθυντική θέση που είχε για χρόνια στον ΑΗΣ (Ατμοηλεκτρικό Σταθμό) Πτολεμαΐδας, θαρρούμε ότι θα προσφέρει στους αναγνώστες και στις αναγνώστριες τροφή για σκέψη και επεξεργασία γύρω από το ζήτημα της ενέργειας, εκεί όπου τέμνονται γεωπολιτικοί σχεδιασμοί και ασθμαίνουσες επενδυτικές διέξοδοι.

Το ενεργειακό τοπίο της Ελλάδας

Για αρχή θέλεις να μας περιγράψεις το ενεργειακό τοπίο της Ελλάδας;

Στο κομμάτι το ηλεκτρενεργειακό νομίζω είμαστε σε ένα στάδιο μετάβασης που κατά τη γνώμη μου δεν έχουν αποκρυσταλλωθεί, όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά παγκόσμια, οι τεχνικοοικονομικές λύσεις που θα επικρατήσουν στο επόμενο μοντέλο της απανθρακοποιημένης (ή της περίπου απανθρακοποιημένης) ηλεκτροπαραγωγής. Άρα δεν έχουν αποκρυσταλλωθεί οι νέες (πάντα προσωρινές, βέβαια) ισορροπίες που θα υπάρξουν παγκόσμια. Και αυτό εμποδίζει το κεφάλαιο να επενδύσει μαζικά σε ένα πεδίο που δεν είναι ξεκαθαρισμένο. Θέλει στήριξη και επιδοτήσεις συνεχώς στους τομείς που μπορεί και να μην αναπτυχθούν ή να μην είναι κερδοφόροι και ταυτόχρονα, αφού είναι μεταβατική η κατάσταση, δίνεται η δυνατότητα να γίνουν και «αρπαχτές», κερδοσκοπικά παιχνίδια με πολύ στενό χρονικό ορίζοντα. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, η αλλαγή ενεργειακού παραδείγματος γενικότερα προορίζεται να αποτελέσει βασικό πεδίο μαζικής και κερδοφόρας απορρόφησης τεράστιων κεφαλαίων που λιμνάζουν.

Επειδή οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ), λόγω της μεγάλης μεταβλητότητας αλλά και της τυχαιότητας που έχουν, δεν μπορούν να κρατήσουν το δίκτυο, έχουν ανάγκη από μονάδες παραγωγής που να μπορούν να τις καλύψουν. Και αυτές είναι τα εργοστάσια φυσικού αερίου. Γι’ αυτό και αυξάνονται αυτά τα εργοστάσια.¹ Και θα αυξηθούν και άλλο. Το φυσικό αέριο το λένε μεταβατικό καύσιμο. Αυτό σημαίνει ότι θα κρατήσει μερικές δεκαετίες.

Άρα δεν υπάρχει απανθρακοποίηση της παραγωγής. Εδώ έρχεται και το θέμα του υδροποιημένου φυσικού αερίου που ενδιαφέρει και τους αμερικάνους και τους δικούς μας εφοπλιστές. Τους ενδιαφέρει και σαν μεταφορείς και, πιθανότατα, σαν συμμετοχους στα κεφάλαια που θα επενδύονται στην ηλεκτροπαραγωγή.

Επίσης θα γίνει οίγουρα στην τωρινή δεκαετία η εκτεταμένη «διαχείριση της ζήτησης». «Έξυπνα» δίκτυα, «έξυπνοι» μετρητές, «εξυπνες» συσκευές, πολλά (ίσως και μερικές δεκάδες) διαφορετικά τιμολόγια λιανικής, με σκοπό να εξισορροπούν τα δίκτυα προσαρμόζοντας πλέον, όχι μόνο την παραγωγή στην ζήτηση, αλλά και το αντίστροφο, να είναι, δηλαδή, και η ζήτηση που θα προσαρμόζεται στις απαιτήσεις μιας όλο και δυσκολότερα διαχειρίσιμης (λόγω των ΑΠΕ) παραγωγής. Που σημαίνει ότι ίσως πολλοί άνθρωποι να αναγκαστούν, λόγω του ότι θα αυξηθεί η τιμή του ρεύματος, να αποδεχτούν πράγματα που δεν θα τα αποδέχονταν σε άλλες φάσεις. Να μην έχουν, δηλαδή, όση ισχύ χρειάζονται οποιαδήποτε ώρα της ημέρας, να αναγκάζονται να επιλέγουν τιμολόγια που θα μπορούν να τα πληρώσουν. Αν θέλουν να έχουν ρεύμα χωρίς περιορισμούς όλες τις ώρες, μπορεί σε κάποιες από αυτές να είναι πανάκριβο.

Η διαχείριση της ζήτησης είναι ένα πεδίο που σημαίνει ότι αντί να προσαρμόζεται μονόπλευρα η παραγωγή σε μία ανελαστική ζήτηση, να μπορεί να αλλάζει και η μορφή της ζήτησης. Ανά λεπτό, ανά πεντάλεπτο, ανά ώρα. Όποτε να προσαρμόζεται στις δυνατότητες του δικτύου εκείνη τη στιγμή. Και να αποφορτίζει το δίκτυο. Υπάρχουν πολλές ιδέες, μελέτες

και εφαρμογές αλλά όχι σε μεγάλη κλίμακα. Αυτό προϋποθέτει τους «έξυπνους» μετρητές που θα δέχονται εντολές και θα επιτρέπουν την τιμολόγηση με βάση τη στιγμή που γίνεται η κατανάλωση, δεν θα καταγράφουν γενικώς και αορίστως την κατανάλωση. Προϋποθέτει επίσης οικιακές συσκευές που η λειτουργία τους θα ελέγχεται διαδικτυακά και ποιος ξέρει πόσα ακόμα applications που “θα κάνουν τη ζωή μας ευκολότερη στο νέο ρευστό ενεργειακό περιβάλλον”.

Παρόμοια διαχείριση γίνεται εδώ και αρκετά χρόνια με μεγάλους καταναλωτές υψηλής τάσης, που έχουν κατανάλωση δεκάδες μεγαβάτ. Αν υπάρξει ζόρι στο δίκτυο θα κόψουν απ’ αυτούς. Και γι’ αυτό αμείβονται βέβαια.

Ο ενεργειακός σχεδιασμός του ελληνικού κράτους

Πώς θα σχολιάζες τον ενεργειακό σχεδιασμό της Ελλάδας;

Βλέπουμε ότι στον εθνικό ενεργειακό σχεδιασμό που κατέθεσε πέρυσι τον Νοέμβρη η κυβέρνηση, προβλέπουν δραστική μείωση κατανάλωσης στερεών καυσίμων μέχρι το 2023, μηδενισμό του λιγνίτη μέχρι το 2028 και μία πολύ μεγάλη αύξηση της διείσδυσης των ΑΠΕ, κυρίως των αιολικών και των φωτοβολταϊκών, πολύ περισσότερο από τον στόχο που έχει θέσει η Ε.Ε. στην Ελλάδα, μέχρι το 2030.

Το μέγεθος των ΑΠΕ που έχει εξαγγελθεί και κυρίως αυτών που έχουν ανακοινώσει την αδειοδότησή τους είναι τρομακτικό.² Αν κάποια στιγμή λειτουργήσουν όλα θα ξεπερνούν τη μέγιστη ζήτηση του δικτύου της χώρας. Τί θα γίνεται τότε; Αναγκαστικό σταμάτημα ανεμογεννητριών; Ξεφόρτωμα της περίσσειας ρεύματος στις γειτονικές χώρες; Τις απογραμμάτιστες εξαγωγές δεν τις πληρώνει κανένας. Αυτό συμβαίνει στην Γερμανία. Για να εξισορροπήσει το δίκτυό της εξάγει ρεύμα στις διπλάνες χώρες σχεδόν τζάμπα. Πως μπορεί να ισορροπήσει ένα δίκτυο που (ισχυρίζεται ότι θα) καλύπτει σε πολύ μεγάλο ποσοστό (ίσως και 90% κατά περίόδους) τη ζήτηση με ΑΠΕ όταν μέσα σε σύντομο διάστημα (π.χ. λίγες ώρες) η παραγωγή αυτή μπορεί να μηδενιστεί (π.χ. νυχτώνει και σταματά ο αέρας).

Ενδεχομένως να υπάρχουν σχεδιασμοί ή σκέψεις «αξιοποίησης» αυτού του αλλοπρόσαλλου και δυσανάλογα μεγάλου «στόλου» ηλεκτροπαραγωγής (εργοστάσια

1. [σ.τ.εφ.] Τον Νοέμβριο του 2019 δημοσιεύτηκε μέρος μίας μελέτης του ΑΔΜΗΕ για λογαριασμό του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας για την επάρκεια του συστήματος ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα έως το 2028. Σύμφωνα με αυτήν θα χρειαστούν ιδιωτικές μονάδες φυσικού αερίου ισχύος 2.800 MW για να καλύψουν τις ανάγκες σε ρεύμα. Ο Μυτιληναίος έχει ήδη ξεκινήσει την κατασκευή ενός εργοστασίου στην Βοιωτία, το 2021 η Elpedison θα ξεκινήσει την κατασκευή ενός δικού της εργοστασίου, ενώ έχουν εγκριθεί άλλες τρεις άδειες παραγωγής για μονάδες φυσικού αερίου (ΤΕΡΝΑ, Damco Energy, Καράτζης).

2. [σ.τ.εφ.] Τον Μάρτιο του 2020 το Εργαστήριο Διατήρησης της Βιοποικιλότητας του πανεπιστημίου Ιωαννίνων δημοσίευσε μία έρευνά του για την χωροθέτηση των αιολικών σταθμών και την επίτευξη των στόχων του ελληνικού κράτους για απολιγνιτοποίηση. Σύμφωνα με τα αποτελέσματά της τα αιολικά πάρκα που λειτουργούν σήμερα καλύπτουν ήδη το μισό (49,7%) του στόχου που έχει τεθεί για το 2030. Το 37,04% αυτών βρίσκονται σε περιοχές Natura. Οι ανεμογεννήτριες που βρίσκονται σε διάφορα στάδια αδειοδότησης (15.773 με ισχύ 43.756 MW) επαρκούν για να καλυφθούν έξι φορές οι στόχοι που έχει θέσει η ελληνική κυβέρνηση για το 2030, τα 7.050 MW.

φυσικού αερίου και ΑΠΕ) σε επίπεδο βαλκανίων, μέσω ενός συνδυασμού ενοποίησης της διαχείρισης των αντίστοιχων ηλεκτρικών δικτύων (το προωθεί ενεργά η Ε.Ε.) και δαίμονοποίησης / απαξίωσης (ως «βρώμικου») ενός μεγάλου μέρους του ηλεκτροπαραγωγικού δυναμικού των χωρών αυτών (οπότε θα γίνουν ενεργειακά ελλειμματικές). Μία νέα (μικρο)ιμπεριαλιστική επέλαση στα βαλκάνια; Πιθανώς, όμως, να υπάρχουν και σκέψεις για παραγωγή υδρογόνου (με τους περιορισμούς που αναφέρω παρακάτω). Ή μίπως υπερεκτιμούμε την προθυμία του ελληνικού κεφαλαίου να σχεδιάζει στρατηγικά αντί να πραγματοποιεί κερδοφόρες αρπαχτές «εδώ και τώρα»;

Πρόκειται για τη βολική αλλά κοντόθωρη λογική του να απορροφά τις ανισορροπίες ενός δικτύου ο «περίγυρός» του που δεν πάσχει από τέτοιες, ελπίζοντας ότι (η φροντίζοντας ώστε) αυτή η κατάσταση δεν θα αλλάξει σύντομα. Αν και αυτός ο «περίγυρος» αποκτήσεις τέτοιες ανισορροπίες, τί θα γίνει;

Τεχνολογίες αποθήκευσης της ενέργειας

Σε ποίο σημείο βρισκόμαστε σχετικά με την τεχνολογία αποθήκευσης της ενέργειας;

Γενικά δεν ξέρουμε πότε θα υπάρξουν τεχνολογίες που θα στέκουν τεχνικοοικονομικά, δεν ξέρουμε τους περιορισμούς όταν θα πάνε να εξαπλωθούν αυτά τα σχέδια σε μεγάλη κλίμακα. Πού θα συγκρουστούν αυτές οι τεχνολογίες ή πού θα βρουν τα σημεία ισορροπίας τους. Ωστόσο οι τρόποι για να αποθηκευθεί η ενέργεια από τις ΑΠΕ είναι γνωστοί εδώ και πολλές δεκαετίες. Οι μπαταρίες και η αντλησιοταμίευση κατά κύριο λόγο. Υπάρχουν πολλοί τρόποι αποθήκευσης της ενέργειας, αλλά αυτοί οι δύο μπορούν να είναι μεγάλης κλίμακας. Μπαταρίες τεράστιου μεγέθους υπάρχουν πολύ λίγες στον κόσμο. Μπορούν να γίνουν και άλλες, δεν ξέρω αν υπάρχουν οι πρώτες ύλες που θα χρειαστούν. Για να γίνουν έργα αντλησιοταμίευσης χρειάζονται τοποθεσίες κατάλληλες, να υπάρχουν (ή να κατασκευαστούν) δύο λίμνες (πάνω και κάτω) που να έχουν μεγάλη χωρητικότητα, ώστε να αποθηκεύουν μεγάλα ποσά ενέργειας που θα τροφοδοτούν το δίκτυο όχι μόνο για λίγες ώρες (μέχρι να αδειάσουν) αλλά και για αρκετές συνεχόμενες

ημέρες (π.χ. άπνοιας με συννεφιά). Απαιτούνται τεράστιες εκτάσεις που δεν υπάρχουν, ακόμα και στην Ελλάδα που έχει ένα συγκεκριμένο ανάγλυφο. Χρειάζεται αλλοίωση ενός τόπου σε μεγάλο μέγεθος για να γίνει ένα έργο αντλησιοταμίευσης.

Συν το υδρογόνο, στο βαθμό που θα μπορέσει να αναπτυχθεί και να αποκτήσει ένα κόστος και έναν βαθμό απόδοσης εύλογο. Αυτήν τη στιγμή ο κύκλος μετατροπής της ενέργειας σε υδρογόνο και του υδρογόνου σε ενέργεια είναι μικρού βαθμού αποδόσης, χάνεις την μισή ενέργεια στον δρόμο.

Γράφεται ότι μελλοντικά, εφόσον υπάρξει μία τέτοια διασύνδεση σαν αυτήν που περιγράφεις παραπάνω, είτε σε βαλκανικό είτε σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, θα μπορεί το δίκτυο να λειτουργεί σαν μία μεγάλη μπαταρία.

Καταρχήν το δίκτυο μεταφοράς (μεταλλικοί πυλώνες, υποβρύχια καλώδια) δεν μπορεί να αποθηκεύσει ενέργεια. Μπορεί να λειτουργεί αλλάζοντας ορισμένα ηλεκτρικά χαρακτηριστικά αλλά δεν είναι αποθήκη ενέργειας. Αυτό που κάνει το δίκτυο, αν έχει μία τεράστια ικανότητα μεταφοράς (μέγεθος και πλήθος καλωδίων), είναι να μετακινεί ισχύ / ενέργεια σε μεγάλες αποστάσεις, παίρνοντάς την από εκεί που υπάρχει περίσσειμα και στέλνοντάς την εκεί που υπάρχει έλλειμμα. Με αυτόν τον τρόπο (μπορεί να θεωρήσει κανείς ότι) λειτουργεί σαν μπαταρία. Υπάρχει ένα επείκτημα ότι δεν μπορεί να μην φυσάει την ίδια στιγμή στην Ελλάδα, στην Γερμανία ή στην Γαλλία. Ή ότι δεν μπορεί να έχει συννεφιά ταυτόχρονα στην Ιταλία και στην Τσεχία. Νύχτα βέβαια υπάρχει παντού ταυτόχρονα. Γιατί το θέμα είναι το τί θα κάνεις σε καταστάσεις που οι ΑΠΕ θα υπολειπονθούν ή θα λειτουργούν στο μέγιστο σε πολύ μεγάλες διασυνδεδεμένες γεωγραφικές περιοχές. Αυτό μέχρι στιγμής μπορεί να απαντηθεί μόνο μισοθεωρητικά γιατί δεν έχουν γίνει τέτοιες μελέτες μεγάλης κλίμακας με στόχο να γίνουν και οι αντίστοιχες επενδύσεις.

Θες να μας πεις δύο παραπάνω λόγια για το υδρογόνο;

Το υδρογόνο δεν είναι καύσιμο με την έννοια που είναι ο άνθρακας, το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο, είναι μορφή αποθήκευσης της ενέργειας

που θα μας δώσει στη συνέχεια, όταν χρειαστεί, είτε ηλεκτρική ενέργεια με διάφορους τρόπους, είτε, καίγοντάς το, θερμική ενέργεια. Μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί σε μηχανές αυτοκινήτων ή σε κάποιες άλλες στρεφόμενες μηχανές. Μπορεί να υποκαθιστά σε μικρά ποσοστά το φυσικό αέριο. Το υδρογόνο έχει πάρα πολλούς τεχνικούς περιορισμούς μέχρι στιγμής. Για να αναπτυχθεί προϋποθέτει ένα τεράστιο δίκτυο για την αποθήκευσή του και για να φτάσει στην τελική κατανάλωση. Θα χρησιμοποιηθεί για μαζική λιανική κατανάλωση; Σε μεγάλες βιομηχανικές εγκαταστάσεις ξανά για ηλεκτρική παραγωγή; Με λίγα λόγια, δεν έχει φανεί που θα καθίσει η μπιλια τεχνικοοικονομικά, τόσο στις μεθόδους παραγωγής του όσο και τους τρόπους μεταφοράς αποθήκευσης και χρήσης του.

Απολιγνιτοποίηση και μετάβαση στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας

Η μετάβαση από τον λιγνίτη στις ΑΠΕ είναι μία κεντρική επιλογή της Ε.Ε.;

Υπάρχει ένα ερώτημα που δεν είναι εύκολο να απαντηθεί. Αν η Ε.Ε. πιστεύει ότι θα σώσει τον πλανήτη περιορίζοντας τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα (CO2). Έστω και μέσα απ’ όλα αυτά τα τερτίπια, όπως το δικαίωμα εμπορίας εκπομπών ρύπων. Αν, δηλαδή, το πιστεύει και γι’ αυτό κάνει την απανθρακοποίηση ή αν το βλέπει

Απ’ την στιγμή που κάποιος πάρει άδεια παραγωγής δεν υπάρχει ανταγωνισμός. Είναι σίγουρο ότι θα πουλήσει. Θα βγάλει τα λεφτά του. Και αν δεν τα βγάλει μέσω της αγοράς, θα τα βγάλει μέσω άλλων μηχανισμών. Δεν έχουμε ένα σύστημα με μονάδες ηλεκτροπαραγωγής που τις εκμεταλλευόμαστε στο 70%, αλλά στο 30% ή στο 35%. “Δεν πειράζει” όμως αφού βγαίνουν τα χρήματα που πρέπει να βγούν για τους επενδυτές.

(και το προωθεί) σαν μία ευκαιρία για επενδύσεις τεράστιων κεφαλαίων που θα δώσει στα ευρωπαϊκά κεφάλαια μία διέξοδο πιθανόν παγκόσμια. Άρα μιλάμε για επενδυτική διέξοδο κάτω από τον μανδύα της σωτηρίας του πλανήτη. Καμία από αυτές τις τεχνολογίες δεν είναι πρωτόγνωρη, ούτε οι ανεμογεννήτριες, ούτε η αποθήκευση, ούτε τα φωτοβολταϊκά. Εξελίσσονται όμως και γίνονται πιο φθηνά, αποδοτικά, μεγαλύτερα σε μέγεθος, πάνε σε μία τεράστια κλίμακα δίνοντας μία επενδυτική διέξοδο την οποία πρέπει να δούμε παράλληλα με την επερχόμενη ηλεκτροκίνηση. Και αυτό είναι ένα τεράστιο κομμάτι αν σκεφτούμε τί σημαίνει να αλλάξει ο μεταφορικός στόλος στη γη τις επόμενες δεκαετίες. Τρομακτική μπίζνα. Η κλιματική αλλαγή (όσο υπάρχει, σε ό,τι και αν οφείλεται) μπορεί να είναι η ευκαιρία του αιώνα. Πιθανόν η Ε.Ε. να θέλει να λειτουργήσει σαν θερμοκοιτίδα για τα δικά της κεφάλαια που θα πάνε να επενδύσουν σε τομείς καινούριους όπου είναι άγνωστο (δύσκολα ελεγχόμενο) το τί θα συμβεί. Και βέβαια η Ε.Ε. και τα κεφάλαια που συνδέονται με αυτή δεν είναι κάτι με ενιαία συμφέροντα και απαλλαγμένο από μεγάλους εσωτερικούς ανταγωνισμούς.

Το γιατί η Ελλάδα επιδιώκει να γίνει «βασιλικότερη από τον βασιλιά» με την βίαιη και καταστροφική (όχι μόνο για τη Δυτική Μακεδονία) απολιγνιτοποίηση, πρέπει να αναζητηθεί στο πως τοποθετείται η όποια ιθύνουσα τάξη της στους ανταγωνισμούς των μεγάλων και σε τι προσόδους / ευκαιριακά υπερκέρδη αποσκοπεί.

Η διαμόρφωση της τιμής του ρεύματος

Πώς διαμορφώνεται η τιμή του ρεύματος;

Υπάρχει η ωριαία ενιαία τιμή χονδρικής, που λέγεται και «οριακή τιμή συστήματος» (με την οποία πληρώνονται όλοι οι παραγωγοί για την ενέργεια που δίνουν στο δίκτυο μεταφοράς υψηλής τάσης και με την οποία αγοράζουν όλοι οι προμηθευτές / χονδρέμποροι και μεγάλοι βιομηχανικοί καταναλωτές) και οι διάφορες τιμές λιανικής (που χρεώνουν οι χονδρέμποροι στους τελικούς πελάτες τους στο δίκτυο διανομής χαμηλής τάσης, και στις οποίες προστίθενται οι επιπλέον χρεώσεις – ίδιες για όλους – για τα έξοδα χρήσης των δικτύων και τις αποζημιώσεις των παραγωγών ΑΠΕ, στο βαθμό που οι συμφωνημένες τιμές

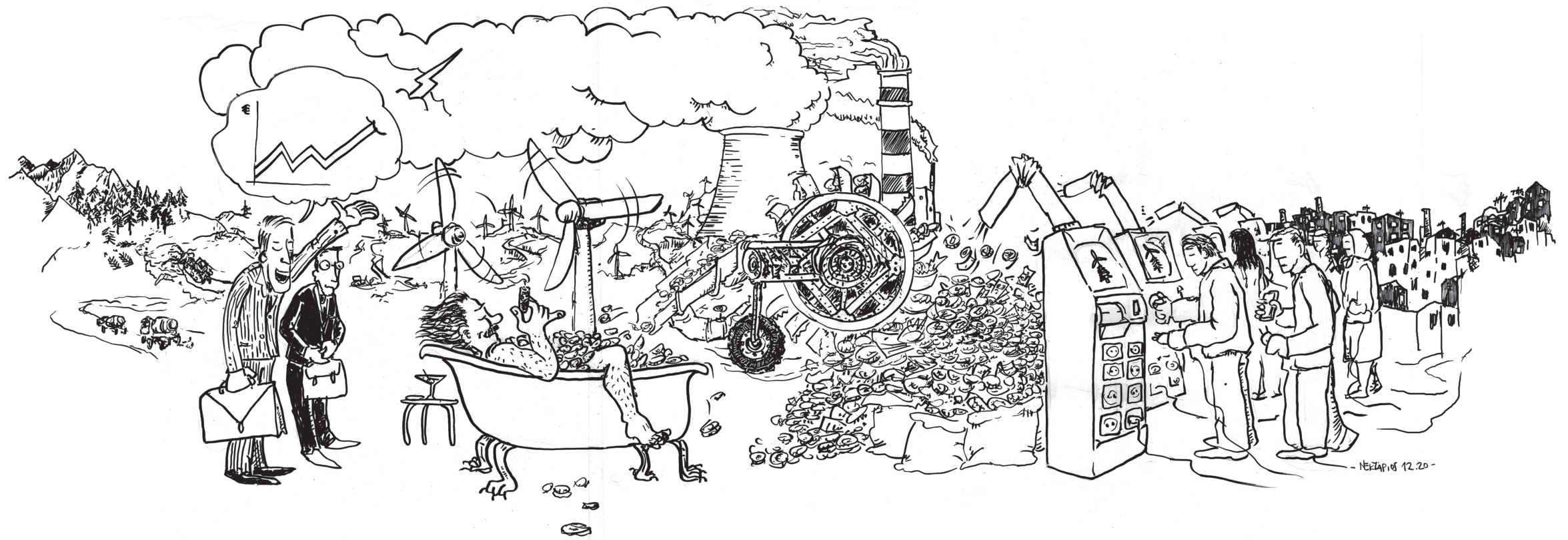
που οι τελευταίοι πρέπει να παίρνουν είναι μεγαλύτερες από την εκάστοτε οριακή τιμή συστήματος). Ήδη βρίσκεται στα πρώτα βήματά του και το ελληνικό χρηματιστήριο ενέργειας για τις αγοραπωλησίες χονδρικής αλλά δεν είναι ακόμα ευκρινές το πως επηρεάζει τις τιμές χονδρικής για τις οποίες θα μιλήσουμε στη συνέχεια. Εννοείται ότι τα δίκτυα υψηλής και χαμηλής τάσης δεν είναι ανεξάρτητα αφού το πρώτο τροφοδοτεί το δεύτερο (στο οποίο ρίχνουν την παραγωγή τους από ΑΠΕ οι μικροί και οικιακοί παραγωγοί).

Η οριακή τιμή συστήματος διαμορφώνεται μέσα από έναν σύνθετο τεχνικοοικονομικό αλγόριθμο που «τρέχει» κάθε απόγευμα ο ΑΔΜΗΕ (Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας) προκειμένου να βγάλει το πρόγραμμα παραγωγής για κάθε ώρα της επόμενης ημέρας ώστε να καλύψει την προβλεπόμενη (με μεγάλη ακρίβεια) αντίστοιχη ζήτηση. Με το πρόγραμμα αυτό «εντάσσουν» τις κάθε φορά διαθέσιμες μονάδες παραγωγής (και οι εισαγωγές ενέργειας μπαίνουν στο πρόγραμμα), με βάση το «μεταβλητό κόστος παραγωγής» τους, πρώτα οι φθηνότερες και μετά οι ακριβότερες, ώσπου να καλυφθεί η ζήτηση κάθε ώρας, αφού έχουν «προβλέψει» (όσο είναι δυνατόν) και την παραγωγή από ΑΠΕ που θα μπει στο δίκτυο. Προφανώς, κάποιες «ακριβότερες» μονάδες θα μένουν εκτός προγράμματος ενώ οι αναπόφευκτες αποκλίσεις / αβεβαιότητες στην πραγματικότητα της επόμενης ημέρας επιβάλλουν αναπροσαρμογές του προγράμματος και αλλαγές στην οριακή τιμή (συνήθως προς τα πάνω).

Σε αυτό εντάσσονται και οι λιγνιτικές μονάδες;

Ναι. Ο αλγόριθμος που βγάζει το πρόγραμμα ημερήσιας κατανομής της ενέργειας έχει κάποιους τεχνικούς περιορισμούς. Δεν μπορείς σε μία λιγνιτική μονάδα να πεις σβήσε, και σε δύο ώρες άναψε ξανά. Ένα εργοστάσιο φυσικού αερίου μπορεί να το κάνει (αυξάνοντας όμως το μεταβλητό κόστος του και μειώνοντας την ενεργειακή απόδοσή του). Άρα η λιγνιτική μονάδα θα είναι συνεχώς αναμμένη, λειτουργώντας στο ελάχιστο δυνατό (ή «σε εφεδρεία», σβηστή για μέρες), και, όταν χρειάζεται, (βάσει προγράμματος ή λόγω απρόοπτων συμβάντων), θα αυξάνει την παραγωγή της. Το εργοστάσιο φυσικού αερίου

Εικονογράφηση: Νεκτάριος Παππάς

έχει μεγαλύτερη ευελιξία. Επίσης, αυτό που συμβαίνει δύο χρόνια τώρα, λόγω των τιμών των δικαιωμάτων εκπομπών του CO2, η παραγωγή από λιγνίτη εμφανίζεται ότι είναι ακριβότερη από την παραγωγή από φυσικό αέριο, σαν μεταβλητό κόστος. Με αποτέλεσμα, εκτός από την πολιτική απόφαση της απολιγνιτοποίησης, υπάρχει και το θέμα της μη «ανταγωνιστικότητας» του λιγνίτη. Δεν επιλέγονται τα εργοστάσια λιγνίτη αλλά αυτά του φυσικού αερίου που εμφανίζονται φθηνότερα. Αν και είναι καθαρά εισαγόμενο καύσιμο με όλες τις εξαρτήσεις που αυτό συνεπάγεται και τις ανάγκες πληρωμών προς τις χώρες που εισάγουμε το φυσικό αέριο. Λογιστικά εμφανίζεται φθηνότερο από τον λιγνίτη. Με αποτέλεσμα και λόγω ευελιξίας και λόγω τιμής να προτιμούνται οι μονάδες φυσικού αερίου.

Ποιοί είναι αυτοί οι τεχνικοί περιορισμοί μίας λιγνιτικής μονάδας;

Αν πρέπει να παραμείνει μία λιγνιτική μονάδα σε λειτουργία γιατί η παραγωγή της θα χρειαστεί κάποιες ώρες της ημέρας, δεν μπορεί να οβήσει αλλά θα δουλεύει στο ελάχιστο.

Αν κάποιες λιγνιτικές μονάδες χρειάζονται για να δίνουν τηλεθέρμανση στην Πτολεμαίδα και στην Κοζάνη τον χειμώνα θα παραμένουν σε λειτουργία ακόμα και αν ο αλγόριθμος του ημερήσιου προγραμματισμού τις έβγαζε εκτός.

Ανάλογους περιορισμούς μπορούμε να δούμε όταν κάποιο υδροηλεκτρικό εντάσσεται να λειτουργήσει μερικές ώρες, ακόμα και αν δεν χρειάζεται στο δίκτυο, επειδή πρέπει να κατεβάσει νερά για άρδευση ή και ύδρευση, γιατί δεν μπορεί να στεγνώσει από κάτω ένας κάμπος ή μια πόλη.

Μπορεί να δουλέψει το σύστημα χωρίς λιγνιτικές μονάδες;

Μπορεί. Αυτήν την περίοδο (αρχές φθινοπώρου) το σύστημα δουλεύει με μία μέγιστη ζήτηση 8.000 MW το μεσημέρι. Μπορεί να δουλεύει μόνο με 150 MW, 200 MW από λιγνίτη (τον χειμώνα περισσότερο, λόγω τηλεθερμάνσεων). Ή και καθόλου πιθανώς. Τις λιγνιτικές

3. [σ.τ.εφ.] Με το φυσικό αέριο μπορεί να έχεις πολύ λιγότερες εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα, αλλά έχεις και μεγάλες διαρροές μεθανίου (είτε τυχαία, είτε εσκεμμένα), το οποίο επίσης καταγράφεται σαν ένα από τα αέρια που προκαλεί το «φαινόμενο του θερμοκηπίου». Αυτό το υποστηρίζει καταρχήν ο Joseph Romm, ένας άνθρωπος ο οποίος έχοντας γράψει πολλά βιβλία για την υπερθέρμανση του πλανήτη, έχοντας διατελέσει αναπληρωτής γραμματέας του υπουργείου Ενέργειας των ΗΠΑ το 1990 και έχοντας χαρακτηριστεί «ήρωας του περιβάλλοντος» το 2009 από το περιοδικό Time, σίγουρα δεν τον λες και «κολλημένο οικολόγο». Το 2011 στις ΗΠΑ, οι εταιρείες διανομής φυσικού αερίου ανακοίνωσαν την διαρροή 69 δις κυβικών εκατοστών μεθανίου στην ατμόσφαιρα, ποσότητα ίση με τις ετήσιες εκπομπές CO2 6 εκατομμυρίων αυτοκινήτων. Πέρα από την «τυχαιότητα» υπάρχουν και οι σκόπιμες απελευθερώσεις μεθανίου στην ατμόσφαιρα κατά τη διαδικασία εξαγωγής και διακίρισης του πετρελαίου και του φυσικού αερίου. Το 2011 η Αμερικάνικη Υπρεσία Ενέργειακής Πληροφορίας ανακοίνωσε ότι 35% της παραγωγής φυσικού αερίου στην Βόρεια Ντακότα κάνκε σε εξαερώσεις. Τα σχετικά στοιχεία (και πολλά περισσότερα) μπορείτε να τα διαβάσετε στο άρθρο με τίτλο *Τα βρώμικα μυστικά του φυσικού αερίου επιταχύνουν την κλιματική αλλαγή* που δημοσιεύτηκε στο site energypress τον Νοέμβριο του 2019, από την Ευγενία Μπαλασά, διευθύντρια του κλάδου ηλεκτρομηχανολογικών ερευνών και έργων της ΔΕΗ παρακαλώ!

μονάδες μπορείς να τις ανεβάσεις αργά και να τις κατεβάσεις μέχρι κάποιο όριο, δεν τις σβήνεις και τις ανάβεις εύκολα. Θέλει χρόνο. Είναι και επικίνδυνο για διάφορες βλάβες. Τον χειμώνα θα παραμένουν σε λειτουργία με το ελάχιστο φορτίο για να δίνουν την τηλεθέρμανση, όσο χρειάζεται. Το τί θα γίνει με την τηλεθέρμανση όταν αυτές θα κλείσουν οριστικά (απολιγνιτοποίηση) είναι ένα άλλο σοβαρό ερώτημα για τη Δυτική Μακεδονία.

Πώς ο δικός μας «μαύρος χρυσός» έγινε μί ανταγωνιστικός

Το φυσικό αέριο είναι πιο ανταγωνιστικό από τον λιγνίτη;

Το μεταβλητό κόστος συμπεριλαμβάνει τα δικαιώματα των εκπομπών CO2 και κάνει την κιλοβατώρα που παράγεται από τον λιγνίτη πιο ακριβή από την κιλοβατώρα που παράγεται από το φυσικό αέριο. Στο αέριο έχεις πολύ λιγότερες εκπομπές CO2/κιλοβατώρα.³ Περίπου το 1/3. Λόγω της φύσης του καυσίμου. Άνεξάρτητα προέλευσης, ακόμα και αν το φέρνεις από τον πλανήτη Άρη.

Λέμε ότι με κάθε κιλοβατώρα που παράγεται από φωτοβολταϊκά ή αιολικά εξοικονομούμε το CO2 που αντιστοιχεί στην κιλοβατώρα αν το είχαμε παράξει με φυσικό αέριο. Δεν είναι όλη η αλήθεια. Γιατί εδώ μπαίνει μία υπόθεση: ποίος είναι ο βαθμός απόδοσης της μετατροπής του φυσικού αερίου σε ηλεκτρική ενέργεια; Για μία σύγχρονη τέτοια μονάδα, όταν δουλεύει σταθερά κοντά στο μέγιστο φορτίο, ο βαθμός είναι πολύ μεγάλος, κοντά στο 55%. Είναι απλησίαστος για στερεά καύσιμα αυτός ο βαθμός απόδοσης. Όταν όμως δουλεύει μεταβλητά, σβήνοντάς την, ανάβοντάς την ή ανεβοκατεβάζοντάς την, μπορεί να είναι και κάτω από 40%. Αυτό που λέμε ότι κερδίσαμε, κάνουμε την αναγωγή, στην πραγματικότητα το κερδίσαμε με έναν μέσο όρο βαθμού απόδοσης 45%, 40%. Όταν, δηλαδή, λειτουργούν με μεγάλη μεταβλητότητα τα εργοστάσια φυσικού αερίου πέφτει πολύ ο βαθμός απόδοσής τους. Με αποτέλεσμα να είναι, σε σημαντικό βαθμό, εικονικό αυτό που (θεωρούμε ότι) κερδίσαμε σε εκπομπές CO2. Τα εργοστάσια φυσικού αερίου καλύπτουν τις μεταβλητότητες στο δίκτυο και τις «τρύπες» (απρόοπτα συμβάντα). Όλα αυτά σημαίνουν ότι έχουμε συνολικά μία πολύ μεγάλη εγκατεστημένη ισχύ, μπορεί και τρεις φορές πάνω απ’ αυτή που χρειάζεται το δίκτυο, η οποία υποαπασχολείται. Αυτό που μπορεί σε άλλες περιπτώσεις για το κεφάλαιο να είναι κατάρρα, η υποαπασχόληση, δηλαδή, παραγωγικού δυναμικού, εδώ δεν το ενοχλεί, εδώ πληρώνουμε θέλοντας και μη.

Απ’ την στιγμή που κάποιος πάρει άδεια παραγωγής δεν υπάρχει ανταγωνισμός. Είναι σίγουρο ότι θα πουλήσει. Θα βγάλει τα λεφτά του. Και αν δεν τα βγάλει μέσω της αγοράς,

4. [σ.τ.εφ.] Βλέπε και σχετικό άρθρο στην σελίδα 2 της εφημερίδας.
5. [σ.τ.εφ.] Το ζήτημα των επιδοτήσεων των επενδύσεων σε ΑΠΕ αμφιβητείται κατά καιρούς από τους επενδυτές και αποδίδεται σε «ράδιο αρβύλα» των αντι-αιολικών πρωτοβουλιών. Ωστόσο ο πρόεδρος και CEO της ΔΕΗ Γ. Στάσσης σε συνέντευξή του τον Οκτώβριο στην εφημερίδα Καθημερινή, ζητάει να σταματήσει η επιδότηση της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ (αιολικά και φωτοβολταϊκά) καθώς κατ’ αυτόν το μόνο που χρειάζεται είναι «στηριξη ώστε να συμμετάσχουν επενδυτές κανονικά στις ενεργειακές χρηματοπιστηριακές αγορές που ξεκινάμε πια και στην Ελλάδα από 1/11/2020, το λεγόμενο target model».

Το “δικαίωμα” να ρυπαίνεις

Τί είναι τα δικαιώματα των ρύπων;

Όταν λέμε δικαίωμα ρύπων σημαίνει ότι για κάθε τόνο CO2 που θα παραχθεί από την διαδικασία της καύσης οποιουδήποτε ορυκτού καυσίμου (είτε στερεού, είτε υγρού, είτε φυσικού αερίου) πρέπει να έχουμε αγοράσει από το «χρηματιστήριο ρύπων» το αντίστοιχο δικαίωμα. Και ανάλογα με το πόσα δικαιώματα είναι διαθέσιμα. Αυτό είναι καθαρά πολιτική απόφαση. της Ε.Ε.. Και αναλόγως πόσοι είναι ενδιαφερόμενοι να αγοράσουν, διαμορφώνεται και μία τιμή. Αν αποσυρθούν δικαιώματα θα ανέβει η τιμή. Κάποιοι που θα αλλάξουν καύσιμο δεν θα ζητούν δικαιώματα, οπότε θα περισσεύουν για να ζητήσουν κάποιοι άλλοι. Κάπως έτσι ισορροπούνται οι τιμές.

Για να παραχθεί ηλεκτρική ενέργεια από οποιοδήποτε καύσιμο παράγεται αντίστοιχα και μια ποσότητα CO2.. Μια τάδε ποσότητα για την λιγνιτική

θα τα βγάλει μέσω άλλων μηχανισμών. Ειδικών λογαριασμών που είναι για τις ΑΠΕ,⁴ μέσω άλλων αφανών διαδρομών που έχουν να κάνουν με το πώς αξιοποιούνται τα δικαιώματα εκπομπών ρύπων ή μέσω όποιων άλλων επιδοτήσεων παίρνουν σαν επενδύσεις.⁵ Δεν έχουμε ένα σύστημα με μονάδες ηλεκτροπαραγωγής που τις εκμεταλλευόμαστε στο 70%, αλλά στο 30% ή στο 35%. «Δεν πειράζει» όμως αφού βγαίνουν τα χρήματα που πρέπει να βγούν για τους επενδυτές.

Ένα λιγνιτικό εργοστάσιο, στα χρόνια που υπήρχε μεγάλη πίεση παραγωγής, θεωρούνταν ότι έπρεπε να εκμεταλλεύεται πάνω από το 75% της ισχύος του. Για ένα πυρηνικό εργοστάσιο το ποσοστό αυτό είναι πάνω από 90%. Τώρα, στον στόλο των ΑΠΕ και των εργοστασίων φυσικού αερίου η εκμετάλλευσή μπορεί να πάει στο 35%. Έτσι και αλλιώς τα φωτοβολταϊκά έχουν μικρό σχετικά βαθμό εκμετάλλευσης λόγω των χαρακτηριστικών του ήλιου, κάτω από 20%. Τα αιολικά το ίδιο (γύρω στο 25%), λόγω των χαρακτηριστικών του αέρα. Εφόσον έχουμε και εργοστάσια αερίου που δουλεύουν τόσο πολύ μεταβαλλόμενα όλα αυτά σημαίνουν τελικά εκμετάλλευση κεφαλαίου (μέσων παραγωγής) σε μικρό βαθμό, με τρόπο όμως που διατηρείται η κερδοφορία.

Ποιός είναι ο βαθμός απόδοσης του λιγνίτη;

Η νέα (και τελευταία) μονάδα που κατασκευάζεται στην Πτολεμαίδα έχει βαθμό απόδοσης ηλεκτρικής ενέργειας 41,5% ενώ οι παλιότερες (της δεκαετίας του ’80) έχουν γύρω στο 32%. Αυτή η βελτίωση στον βαθμό απόδοσης σημαίνει ανάλογη μείωση της κατανάλωσης λιγνίτη και, συνεπώς, των εκπομπών CO2 (που όμως εξακολουθούν να είναι σημαντικά αυξημένες σε σχέση με εκείνες από μονάδες φυσικού αερίου, λόγω των διαφορετικών τεχνικών χαρακτηριστικών των δύο καυσίμων).

6. [σ.τ.εφ.] Η νέα λιγνιτική μονάδα της ΔΕΗ «Πτολεμαίδα 5» ισχύος 615 MW αναμένεται να παραδοθεί στις αρχές του 2022. Η κατασκευή της κόστισε 1,4 δις και φαίνεται ότι «περισεύει» στο πλαίσιο της πολιτικής στρατηγικής της Ε.Ε. για απολιγνιτοποίηση.

κιλοβατώρα, μια μικρότερη αν παράγεται από πετρέλαιο, στο 1/3 της λιγνιτικής αν παράγεται από φυσικό αέριο. Οπότε υπάρχει επιβάρυνση της τιμής της κιλοβατώρας λόγω των εκπομπών του CO2.

Η αρχική ιδέα ήταν ότι δεν μπορούμε να επιβάλλουμε διοικητικά μέτρα μείωσης των εκπομπών αλλά θα βρούμε έναν μηχανισμό που μέσω της αγοράς θα κάνει τα πράγματα να ισορροπήσουν. Θα ξεκινήσουμε να δουμε αν μπορεί να λειτουργήσει. Έχει καμια 20ετια το σύστημα που λειτουργεί. Άρα ξέρουν πόσα περίπου είναι τα δικαιώματα. Αν θέλουν να σπρώξουν και σε άλλη μείωση των εκπομπών αφαιρούν δικαιώματα. Αυτό οδηγεί σε αύξηση της τιμής, είναι πολιτική απόφαση. Εφόσον πέφτει η τιμη του διοξειδίου του άνθρακα και έτσι μειώνεται το κίνητρο για επενδύσεις σε ΑΠΕ ή σε εξοικονόμηση ενέργειας τότε

Όσον αφορά τους άλλους ρύπους όπως η σκόνη, τα παλιά εργοστάσια μπορούν να εκσυγχρονιστούν και να γίνουν σαν τα καινούργια. Είναι πολύ αποτελεσματικές οι τεχνολογίες κατακράτησης της σκόνης. Έχουν γίνει, επίσης, σε όλο τον κόσμο τροποποιήσεις για να μειώνουν σημαντικά το διοξείδιο του θείου και τα οξειδία του αζώτου. Άρα, ό,τι σύστημα αντιρρύπανσης τοποθετείται σε ένα καινούργιο εργοστάσιο μπορεί να γίνει και σε ένα παλιό, αν υπάρχει προοπτική να παραμείνει σε λειτουργία. Το ερώτημα είναι αν 1,5 δις ευρώ μπορείς να το αποπληρωθείς δουλεύοντας μία μονάδα 5 χρόνια.⁶ Δεν μπορείς. Και όα μόνο δεν μπορείς, αλλά θα δουλεύει 5 χρόνια με τί φορτίο; Στο ελάχιστο;

Ποιό είναι το περιβαλλοντικό αποτύπωμα του λιγνίτη;

Φαντάζομαι ότι εννοείται η επίπτωση του CO2 που εκλύεται κατά την καύση. Είναι με μεγάλη ακρίβεια γνωστή η ποσότητα αυτή για κάθε kWh ή MWh (1.000 kWh) ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται. Με πόση ακρίβεια μπορεί όμως να αποτιμηθεί η επίπτωση συγκεκριμένων ποσοτήτων αυτού του αερίου (που είναι αέριο του θερμοκηπίου αλλά όχι «ρύπος») στο περιβάλλον; Οι επαναλαμβανόμενοι ισχυρισμοί των κατασκευαστών κλιματικών μοντέλων ότι μπορούν πλέον να ποσοτικοποιήσουν με ακρίβεια τέτοιες επιπτώσεις στη «μέση θερμοκρασία» της ατμόσφαιρας και, άρα στο γήινο κλίμα στην κλίμακα του χρόνου, ακολουθούνται από επαναλαμβανόμενες διαβεβαιώσεις τους ότι τα μοντέλα βελπώνονται συνεχώς για να μειωθούν οι αποκλίσεις ανάμεσα στις (συνήθως δυσμενέστερες) προβλέψεις τους και στην υπερπολύπλοκη πολυπαραγοντική κλιματική πραγματικότητα που «αντιστέκεται» στη μοντελοποίησή της.

Αλλά ακόμη και για το CO2 η τεχνολογία διαχείρισης μέσω κατακράτησης υπάρχει και έχουν γίνει διάφορες πειραματικές μονάδες εδώ και πολλά χρόνια, ίσως και πριν το 2000. Υπάρχουν όμως και κάποια μειονεκτήματα. Πέφτει ο βαθμός απόδοσης, σχεδόν κατά 10 μονάδες. Αν η νέα μονάδα τη Πτολεμαίδας έχει βαθμό απόδοσης 41%, αυτός μπορεί να γίνει 31% με ένα σύστημα κατακράτησης CO2. Όταν μειώσεις την ενέργεια που παράγεις από ένα εργοστάσιο κατά το 1/3 για να λειτουργήσεις ένα σύστημα

αφαιρούν δικαιώματα. Ξανανεβαίνει η τιμή του διοξειδίου του άνθρακα με αποτέλεσμα να βλέπουμε να γίνεται ακριβότερη η λιγνιτική παραγωγή και κάποιες βιομηχανίες που κάνουν πετρέλαιο να πρέπει να στραφούν στο φυσικό αέριο. Να βρουν πιο αποδοτικές μεθόδους, να καίνε λιγότερα για να πληρώνουν λιγότερα δικαιώματα. Και, παράλληλα, ευνοούνται οι επενδύσεις σε ΑΠΕ.

Βέβαια, το που και πως μοιράζονται τα μεγάλα ποσά που πληρώνονται για την αγορά δικαιωμάτων εκπομπών είναι αρκετά σκοτεινό. Προφανώς επιδοτούν επενδύσεις σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ή σε ό,τι άλλο βαφτίζεται πράσινη ανάπτυξη (δηλαδή μεταμφιεσμένες ενισχύσεις σε ευρωπαϊκές επιχειρήσεις ώστε να παραμένουν ή να γίνουν ανταγωνιστικές παγκόσμια σε «τεχνολογίες αιχμής»).

κατακράτησης CO2, αυτό σημαίνει ότι πρέπει να φτιάξεις και άλλα εργοστάσια για να παράξεις την ίδια ενέργεια που παρήγαγες προηγουμένως.

Και επιπλέον υπάρχει το ερώτημα, τί το κάνεις το CO2 που έχεις συγκεντρώσει; Αν δεν έχεις κοντά κοιλότιπτες, που κυρίως είναι από κοιτάσματα εξόρυξης φυσικού αερίου ή πετρελαίου, ή άλλες κοιλότιπτες που μπορεί να υπάρχουν μέσα στη γη, πού θα το πάς; Θα το ξαναρίξεις στο περιβάλλον; Έχει τέτοιους περιορισμούς. Χώρες που έχουν κοιλότιπτες κοντά σε εργοστάσια μπορούν να το αποθηκεύσουν εκεί. Στην Βόρεια Θάλασσα που γίνεται άντληση φυσικού αερίου, σε αυτές τις κοιλότιπτες μπορεί να αποθηκευτεί τεράστιος όγκος CO2. Αυτό, όμως, δεν είναι εφικτό να γίνει παντού.

Όσον αφορά τη σκόνη, τα ίχνη βαρέων μετάλλων και τα οξειδία του αζώτου και του θείου (που είναι πραγματικοί ρύποι και μπορούν να επηρεάζουν το μικροπεριβάλλον και τους ανθρώπους της περιοχής), οι αντιρρυπαντικές τεχνολογίες κατακράτησης που υπάρχουν σήμερα, είναι εντυπωσιακές. Και οι παλιότερες λιγνιτικές μονάδες μπορούν να

Το μέγεθος των ΑΠΕ που έχει εξαγγελθεί και κυρίως αυτών που έχουν ανακοινώσει την αδειοδότησή τους είναι τρομακτικό. Αν κάποια στιγμή λειτουργήσουν όλα θα ξεπερνούν τη μέγιστη ζήτηση του δικτύου της χώρας. Τί θα γίνεται τότε; Αναγκαστικό σταμάτημα ανεμογεννητριών; Ξεφόρτωμα της περίσσειας ρεύματος στις γειτονικές χώρες; Τις προγραμματίσεις εξαγωγές δεν τις πληρώνει κανένας. Αυτό συμβαίνει στην Γερμανία. Για να εξισορροπήσει το δίκτυό της εξαγεί ρεύμα στις διπλανές χώρες σχεδόν τζάμπα.

αναβαθμιστούν περιβαλλοντικά και αυτό έχει ήδη γίνει σε αρκετά μεγάλο βαθμό, αν και κάποια από τα σχετικά έργα έχουν παγώσει μετά την εξαγγελία του κλεισίματος των μονάδων το 2023.

Αναφορικά με την τέφρα που παράγεται από την καύση του λιγνίτη και κατακρατείται από τα φίλτρα των μονάδων (περίπου το 1/6 ή 1/5 της ποσότητας λιγνίτη που καίγεται) η λύση που ακολουθείται σε όλες τις χώρες είναι το θάψιμό της στα ορυχεία. Ειδικά όμως για την περιοχή μας έχουν υπάρξει πολλά προβλήματα ρύπανσης σε οικισμούς δίπλα στα ορυχεία από σκόνη που ξεφεύγει κατά τις μεταφορές της τέφρας με ταινιόδρομους. Παρ’ ότι η τέφρα είναι εξαιρετικό υποκατάστατο του τσιμέντου (η ΔΕΗ κατασκεύασε ολόκληρο υδροηλεκτρικό φράγμα με αυτή) η χρήση της αυτή πολυμήθηκε με λύσσα, σε όλα τα επίπεδα (ευνόητο το από ποιούς).

Οι τεχνολογίες κατακράτησης οξειδίων του θείου – «αποθείωση καυσαερίων» – δημιουργούν γύψο (χρησιμοποιώντας ασβέστη), που είτε θάβεται μαζί με την τέφρα είτε πάει για προϊόντα γύψου.

Ο λιγνίτης είναι περιβαλλοντικά διαχειρίσιμος σε σχέση με τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας;

Σε όλες τις επενδύσεις υπάρχει ο δείκτης return of investment, δηλαδή πόσο γρήγορα παίρνεις πίσω τα λεφτά της επένδυσης που κάνεις. Υπάρχει και ο δείκτης energy return of invest-ment, πόσο γρήγορα παίρνεις πίσω την ενέργεια που ξόδεψες για να κατασκευάσεις τον εξοπλισμό. Αν μία ανεμογεννήτρια πρόκειται να «ζήσει» 20 χρόνια παίρνεις πίσω την ενέργεια; Προφανώς και την παίρνεις. Συμπεριλαμβανομένου όλων των σταδίων της, απ’ την κατασκευή της μέχρι την «εξαφάνισή» της (αποξήλωση και ανακύκλωση-θάψιμο των μη ανακυκλούμενων). Και πολλά ενδιάμεσα στάδια που δεν τα ξέρουμε ακόμα. Το energy return of investment όμως σε ένα συμβατικό θερμικό εργοστάσιο είναι πολλαπλάσια μεγαλύτερο. Ασύγκριτα μεγαλύτερο. Γιατί είναι πολύ μεγαλύτερη η ποσότητα της ισχύος / ενέργειας που μπορείς να πάρεις ανά τόνο εγκατεστημένου εξοπλισμού.

Στις ΑΠΕ δεν νομιζώ ότι μπορούμε να ξέρουμε το πλήρες περιβαλλοντικό αποτύπωμα με όρους ενέργειας. Χρησιμοποιούν, επίσης, κάποια σπάνια μέταλλα που δεν χρησιμοποιούνται στα συμβατικά εργοστάσια, π.χ. στις γεννήτριές τους, για τα οποία φαίνεται ότι υπάρχουν αρκετά ένοχα μυστικά αναφορικά με περιβαλλοντικές καταστροφές στο στάδιο της εξόρυξής τους.

Προφανώς δεν συγκρίνεται ο λιγνίτης με τις ΑΠΕ από πλευράς εκπομπών ρυπανσης κατά τη λειτουργία τους.

Πέρα από το «αυστηρά» οριοθετημένο οικολογικό αποτύπωμα πρέπει να δούμε τί σημαίνει και κοινωνικά για μία περιοχή

^[1] [σ.τ.εφ.] Ο Γ. Στάσης, νέος πρόεδρος και CEO της ΔΕΗ σε συνέντευξή του τον Οκτώβριο του 2020 στην εφημερίδα Καθημερινή περιέγραψε την πρόθεση της εταιρείας να δημιουργήσει στην περιοχή φωτοβολταϊκά πάρκα 2,5 GW. Όσο για τους κατοίκους, αυτοί θα μπορούν να γίνουν… επενδυτές, καθώς το 8% των επενδύσεων αυτών θα μετοχοποιηθεί σε μερίδια των 1.000 ευρώ που θα μπορούν να τα αγοράσουν οι ντόπιοι

^[2] [σ.τ.εφ.] Ολόκληρη την μελέτη μπορείτε να τη διαβάσετε στο tdm.tee.gr, Αποτίμηση της συνεισφοράς των οικονομικών κλάδων στο παραγωγικό μοντέλο της δυτικής Μακεδονίας με έμφαση στην επίδραση της λιγνιτικής βιομηχανίας, Μάρτιος 2018.

ότι εκεί εξορύσσονται ή παράγονται πρώτες ύλες. Για το πετρέλαιο, μετά από δεκαετίες πολεμικών συγκρούσεων, έχουμε μία εικόνα τί σήμαινε να έχεις την τύχη να ζεις σε μια πετρελαιοπαραγωγική χώρα. Φαντάζομαι και για τις σπάνιες γαίες έχουμε μία μικρότερη εικόνα, στον βαθμό που αυτές εξορύσσονται σε αφρικάνικες ή νοτιοαμερικάνικες χώρες. Ούτε αυτό προσμετράται. Και είναι εξίσου σημαντικό να μπαίνει στη συζήτηση.

Εξαρτάται πώς θέλεις να προσμετρήσεις το περιβαλλοντικό αποτύπωμα. Και ο χάλυβας έχει ένα περιβαλλοντικό αποτύπωμα. Και το τοιμέντο έχει. Και η ίδια η ζωή του ανθρώπου έχει ένα περιβαλλοντικό αποτύπωμα.

Λιγνιτικά εργοστάσια και τοπικές κοινωνίες

Ποιό είναι το περιβαλλοντικό αποτύπωμα του λιγνίτη στο επίπεδο των τοπικών κοινωνιών της δυτικής Μακεδονίας;

Πέρα από τη σχεδόν επαγγελματική μονοκαλλιέργεια και, μάλιστα, με καλές αμοιβές για ένα μεγάλο κομμάτι των ανθρώπων, όαι μόνο άμεσα αλλά και έμμεσα, που μπορεί να δημιουργεί μία αλλοιωμένη πρόσληψη του τί σημαίνει λιγνιτική παραγωγή, υπήρξε στα τέλη ’80 αρχές ’90 ένα έντονο οικολογικό κίνημα εδώ πέρα. Μπορεί λόγω της πίεσης αυτού του κινήματος, μπορεί και όχι (στο μεταξύ επιβλήθηκαν και πολλές περιβαλλοντικές ρυθμίσεις από την Ε.Ε.), έγιναν αρκετές επενδύσεις της ΔΕΗ για να μειώσει τις εκπομπές ρύπων. Και όντως μειώθηκαν πολύ, άλλαξε ριζικά η κατάσταση.

Υπάρχει όμως εκείνο το αποτύπωμα που δεν είναι γνωστό στις άλλες περιοχές, τί γίνεται με την περιβαλλοντική αποκατάσταση των εκτάσεων των ορυχείων (γύρω στα 200.000 στρέμματα συνολικά, από τα οποία έχουν αποκατασταθεί λιγότερο από το 15%). Οι οποίες, έτσι όπως κλείνει η λιγνιτική παραγωγή, σχεδόν απρογραμμάτιστα, μπορεί να μείνουν σεληνιακά τοπία (παρτημένοι λόφοι με άγονα χώματα που απομακρύνθηκαν για να βγει ο λιγνίτης – πάνω από 5 τόννοι χώμα για κάθε τόννο λιγνίτη – και εκτεταμένοι κρατήρες, με βάθη που φτάνουν κλιμακωτά τα 300 μέτρα).

Κινδυνεύουμε να μείνουν σεληνιακά τοπία γιατί δεν τελείωσε κανονικά η διάνοιξη των ορυχείων όπως έλεγε η μελέτη αδειοδότησης και εκμετάλλευσής τους. Αλλά και γιατί δεν φαίνεται ποιός θα πληρώσει το υπέρογκο κόστος γι’ αυτό καθώς η ΔΕΗ είναι πρακτικά χρεωκοπημένη. Έχουν βρει λύση όμως και γι’ αυτό. Να μην φορτώσουμε την ΔΕΗ με το κόστος της αποκατάστασης, θα πείσει η μετοχή της και δεν θα είναι δελεαστική για τους επενδυτές. Να μεταφέρουμε τις υποχρεώσεις της σε μία άλλη εταιρεία και να μείνει η ΔΕΗ «άσπιλη» και «αμόλυντη» από υποχρεώσεις. Αλλά μην περιμένετε από την νέα εταιρεία να κάνει αποκατάσταση εδάφους όπως έλεγαν οι αρχικές μελέτες. Για λόγους οικονομικούς. Θα γίνουν κάποιες καλλιεργήσιμες εκτάσεις, κάποιες θα γίνουν λίμνες με ένα ανάγλυφο που δεν θα έχει μεγάλο βάθος.

Τα εδάφη αυτά ανήκουν στην ΔΕΗ, άρα στους μετόχους της. Πριν καμιά 15αρια χρόνια είχε περάσει ένας νόμος που έλεγε ότι τα εδάφη δεν επιστρέφονται στους προηγούμενους ιδιοκτήτες τους αφού αποκατασταθούν σαν καλλιεργήσιμη γη. Βέβαια ας παρέμεναν ιδιοκτησία της ΔΕΗ και ας τα έδιναν υποχρεωτικά (με νομοθετικά δέσμευση) και με ένα συμβολικό τίμημα σε ανθρώπους να τα καλλιεργήσουν.

Η κλιματική αλλαγή (όσο υπάρχει, σε ό,τι και αν οφείλεται) μπορεί να είναι η ευκαιρία του αιώνα. Πιθανόν η ΕΕ να θέλει να λειτουργήσει σαν θερμοκοιτίδα για τα δικά της κεφάλαια που θα πάνε να επενδύσουν σε τομείς καινούριους όπου είναι άγνωστο (δύσκολα ελεγχόμενο) το τί θα συμβεί. Και βέβαια η ΕΕ και τα κεφάλαια που συνδέονται με αυτή δεν είναι κάτι με ενιαία συμφέροντα και απαλλαγμένο από μεγάλους εσωτερικούς ανταγωνισμούς.

Τώρα απ’ ότι καταλαβαίνω θα έχουμε ένα μείγμα δήθεν αποκαταστημένων εδαφών, σεληνιακού τοπίου, νεκρών λιμνών που θα έχουν βάθος 150 - 250 μέτρων (όταν και αν γεμίσουν με νερό), και εδαφών που τα πρανή τους θα είναι σαν ανοιχτές κρατήρας και τα οποία προφανώς για πολλά χρόνια θα εκλύουν αέρια από την σιγανή καύση του λιγνίτη που θα είναι εκτεθειμένος στο περιβάλλον. Ο λιγνίτης που είναι μέσα στο έδαφος αν τον κόψεις και τον αφήσεις εκτεθειμένο στον αέρα και στην υγρασία αρχίζει και δημιουργεί καύση πολύ αργή. Η οποία καύση εκπέμπει καυσαέρια και μονοξειδίο του άνθρακα που είναι δηλητηριώδες. Καίει μέχρι να προχωρήσει αρκετά μέσα και να μην έχει επαφή με τον αέρα.

Ένα άλλο θέμα είναι ότι κάποιες εκτάσεις θα προσπαθήσουν να τις αποκαταστήσουν γεωλογικά γιατί υπάρχουν κάτι φαραωνικά σχέδια για φωτοβολταϊκά.⁷ Της τάξης των 2GW. Δεκάδες χιλιάδες στρέμματα. Η πρόκληση ότι έχουν εκεί δίπλα τις γραμμές μεταφοράς μεγάλης ισχύος, της τάξης των 4.000 GW, είναι μεγάλη. Τον κόσμο τον ενδιαφέρει και το τί θα γίνει με τα εδάφη αλλά και το τί θα γίνει με την δουλειά. Η περιοχή θα γίνει τόπος συνταξιούχων.

Πόσος κόσμος δούλευε εκεί σε ένα «πικ» και με τί μισθολογικούς όρους;

Την περίοδο της ακμής, την δεκαετία του ’80 και του ’90, οι άμεσοι (μόνιμοι) εργαζόμενοι πρέπει να ήταν παραπάνω από δέκα χιλιάδες (στις πρώτες δεκαετίες της, μάλιστα, η ΔΕΗ προσλάμανε και όλους εκείνους από τους οποίους είχε απαλλοτριώσει τα χωράφια ή και ολόκληρα τα χωριά τους, κάνοντάς τα ορυχεία). Το μόνιμο προσωπικό σιγά - σιγά μειωνόταν από τις αρχές του ’90 (καθώς «άλλαζαν οι εποχές» και η μόνιμη-σταθερή δουλειά εξοβελίζονταν) αλλά αυξάνονταν οι προσωρινοί εργαζόμενοι μέσω των εργολάβων και των έκτακτων που απασχολούσε μια η ΔΕΗ με μικρότερους μισθούς. Είχε γίνει μία μελέτη⁸ πριν δύο χρόνια από κάποιους συναδέλφους, που την είχε στηρίξει και το Τεχνικό Επιμελητήριο, για να δει ποιες είναι οι έμεσες επιπτώσεις στην απασχόληση. Κάθε άμεση θέση εργασίας μέσα στην ΔΕΗ, ασχέτως αν ήταν μόνιμοι ή εργολαβικοί ή έκτακτοι, δημιουργεί περίπου τρεις και κάτι θέσεις έμμεσης εργασίας. Αντίστοιχα, το κάθε ευρώ που δίνονταν εκεί πέρα δημιουργούσε άλλα 3,5 ευρώ εισοδήματα. Μιλάμε για τριάντα χιλιάδες χαμένες θέσεις εργασίας σε ένα βάθος χρόνου, ένα

νούμερο που για την Κοζάνη και την Πτολεμαίδα είναι τρομερό. Στην Κοζάνη είναι μικρότερη η επίπτωση γιατί έχει πιο πολλές υπηρεσίες του δημοσίου.

Οι αμοιβές του μόνιμου προσωπικού ήταν γενικά πολύ καλές σε σχέση με βιομηχανικούς μισθωτούς σε άλλους κλάδους, ιδιαίτερα για τους λιγότερο ειδικευμένους-ανειδίκευτους (αποτέλεσμα και των αντιλήψεων για ισότητα στις ανάγκες, που επιβίωναν ακόμα στη ΓΕΝΟΠ). Ένα μέρος βέβαια των φαινομενικά μεγάλων αμοιβών οφειλόνταν στις προσauξήσεις από εργασία σε βάρδιες και στις, συνήθως, πολλές υπερωρίες, εργασία σε Κυριακές και γιορτές κ.τ.λ.. Και αυτή η κατάσταση διέβρωσε σιγά - σιγά την προθυμία αγωνιστικής διεκδίκησης αυξήσεων στους ονομαστικούς μισθούς αφού ο καθένας έβλεπε ότι μπορούσε ατομικά να ανεβάσει τον μισθό του με πρόσθετη εργασία που πάντα προσφέρονταν. Η κατάσταση αυτή γνώρισε αυξομειώσεις στις δεκαετίες ’80, ’90 & ’00 (οπότε δόθηκαν και οι τελευταίες αυξήσεις στους «παλιούς» υπαλλήλους που έκλεισαν τα μάτια στην δραματική υποβάθμιση των όρων πρόσληψης νέου προσωπικού αλλά και στο χάσμα που υπήρχε ανάμεσα σ’ αυτούς και στους άλλους εργαζόμενους (έκτακτους, εργολαβικούς) που, πολλές, φορές έκαναν την ίδια δουλειά δίπλα τους. Έτσι φτάσαμε σε εργαζόμενους 3 ή 4 ταχυτήτων, μέχρι που οι μνημονιακές ρυθμίσεις έβαλαν τα πλαφόν και σχεδόν ισοπέδωσαν τη μισθολογική κλίμακα των μόνιμων.

Διολικές επενδύσεις στα βουνά της δυτικής Μακεδονίας

Τα βουνά γύρω από την Κοζάνη γεμίζουν με αιολικά. Στο Σινιάτσκο σε λίγο δεν θα θέλεις να γυρνάς το μάτι σου. Το Βέρμιο είναι ήδη επιβαρυμένο. Τώρα ανοίξανε σχέδια και για το Βίτσι. Απασχολεί την τοπική κοινωνία;

Δεν βλέπω να υπάρχει κάποια έντονη αντίθεση προς τις ΑΠΕ, γιατί είναι αλλού στραμμένοι το ενδιαφέρον και η αγωνία, στην κοινωνική και οικονομική ερήμωση που άρχισε να απλώνεται (στην πραγματική ζωή αλλά και στις συνειδήσεις των ανθρώπων για το μέλλον). Υπάρχουν πάντως και σημάδια αντίθεσης (πρόσφατη συλλογική απόφαση κατοίκων τοπικής κοινότητας της Κοζάνης να αντιπαθούν σε συγκατάθεση του δημοτικού συμβουλίου να εγκατασταθεί μεγάλο Φ/Β στην περιοχή τους).

Το θέμα είναι να μην γίνουν οι αιολικοί στα βουνά της δυτικής Μακεδονίας απλά αντικαταστάτες των υδροηλεκτρικών;

Το θέμα είναι να μην γίνουν οι αιολικοί στα βουνά της δυτικής Μακεδονίας απλά αντικαταστάτες των υδροηλεκτρικών;

Το θέμα είναι να μην γίνουν οι αιολικοί στα βουνά της δυτικής Μακεδονίας απλά αντικαταστάτες των υδροηλεκτρικών;

Η τηλεθέρμανση δεν ήταν κοινωνική πολιτική, με την έννοια ότι οι συμβάσεις που έκανε η ΔΕΗ με τους δήμους κάλυπταν το κόστος της για την παροχή θερμικής ενέργειας στις πόλεις. Ήταν μία λογική πολιτική, αφού βελτίωνε την αποδοχή της από τις τοπικές κοινωνίες (που ποτέ δεν ήταν χωρίς συγκρούσεις, πραγματικές ή προπέτασμα άλλων αιτημάτων προς αυτή, ανεξάρτητα από την οικονομική εξάρτηση τους).

Η τηλεθέρμανση είναι μια μορφή ορθολογικής αξιοποίησης ενέργειας (θερμότητας) που, σε ποσοστό πάνω

Το ρεύμα ως κοινωνική ανάγκη

Μέσα στους δικούς σου κύκλους είχε μπει το δικαίωμα της πρόσβασης στο ρεύμα ως μία κοινωνική ανάγκη;

Υπήρχε ένα σύνθημα παλαιότερα της ΓΕΝΟΠ-ΔΕΗ, «ρεύμα φθινό για όλον το λαό». Πέρα από το αν ήταν ένα προπαγανδιστικό αφήγημα για να πετάει από πάνω της τις όποιες λάσπες της έρχιναν για «αντικοινωνική συμπεριφορά» λόγω των απεργιών, υποδύλωνε και μία ευρύτερη άποψη γιατί η ΓΕΝΟΠ είχε και τους ανθρώπους που δούλευαν στην διανομή, έρχοταν σε επαφή με τους πολίτες - καταναλωτές. Δεν είχε να κάνει μόνο με εμάς («της παραγωγής») που ήμασταν στα εργοστάσια και στα ορυχεία εξόρυξης του λιγνίτη, ξεκομμένοι. Εμείς ήμασταν σαν ρυάκια που ρίχναμε το νερό στη λίμνη αλλά δεν ξέραμε ποιοί και πως έβγαζαν μετά με το κουβαδάκι από αυτήν την λίμνη. Σ’ εμάς δεν έλεγε πολλά αυτό το σύνθημα. Συλλογικά δεν ξέραμε (ή δεν μας πολυενδιέφερε το) πώς μεταφράζεται. Ατομικά μπορεί κάποιος να το μετέφραζε αναλόγως με το πού ήταν ενταγμένος και συνεδιποποιημένος πολιτικά. Αλλά δεν απασχολούσε τους ανθρώπους στα λιγνιτωρυχεία το πώς θα έχει επαρκή πρόσβαση στο ρεύμα κάθε άνθρωπος. Εμείς λέγαμε είμαστε υποχρεωμένοι το ποτάμι να γεμίζει χωρίς διακοπή τη λίμνη και από εκεί ας τραβήξουν νερό με ό,τι θέλουν, με τους κουβάδες ή τα λάστιχα. Και, ας μην το ξεχνάμε, ήταν ακόμα η εποχή που τα μεγάλα συνδικάτα αναγνώριζαν ότι είχαν και ευρύτερες κοινωνικές υποχρεώσεις.

Θεωρείς ότι ο σχεδιασμός και η λειτουργία του συστήματος εμπεριείχε μέσα κοινωνικά κριτήρια;

Καταρχήν οι τιμές καθορίζονταν από το κράτος. Γινόταν ολόκληρη μάχη αν ήταν να αλλάξει η τιμή της κιλοβατώρας, θεωρούνταν ότι είχε και πολιτικό κόστος, πέρα από το ότι ήταν και στοιχείο κόστους της παραγωγής και γι’ αυτό πίεζαν και οι βιομηχανικοί μεγάλοι καταναλωτές. Τότε το σκεφτόταν δέκα φορές το κράτος πριν προτείνει αύξηση στην τιμή της κιλοβατώρας. Σε πολλές περιπτώσεις έκανε και επιδότηση της τιμής (π.χ. αγροτικά τιμολόγια αλλά και στην τότε γαλλικών συμφερόντων παραγωγό αλουμινίου Πεσινέ). Ήταν η ΔΕΗ και ένας μηχανισμός έμμεσης αναδιανομής εισοδημάτων προς κάποιους που δυσκολεύονταν αλλά και πλούτου, σε μεγάλο βαθμό (και όχι φανερό), προς εργολάβους και προμηθευτές της.

Από 80%, θα την πετούσες κυριολεκτικά στον αέρα. Ο κύκλος λειτουργίας για να παράξεις ηλεκτρική ενέργεια σε ένα θερμικό εργοστάσιο έχει υποχρεωτικά απόρριψη ενός πολύ μεγάλου ποσοστού από τη θερμική ενέργεια του καυσίμου. Από τους νόμους της φυσικής επιβάλλεται αυτό. Η τηλεθέρμανση ήταν ένας τρόπος εκμετάλλευσης ενός μέρους αυτής της θερμότητας. Σε κάποιες ευρωπαϊκές πόλεις η τηλεθέρμανση από εργοστάσια ηλεκτροπαραγωγής υπήρχε και προπολεμικά.

ΤΥΜΠΑΝΟΣ ΑΡΓΙΘΕΑΣ

Ξεκίνησαν οι εργασίες για τον υποσταθμό της ΔΕΗ

Όταν ξεκινάς να γράψεις για την Αργιθέα δεν μπορείς να το κάνεις χωρίς να επαναφέρεις στη μνήμη σου τις ατέλειωτες ώρες οδήγησης για να φτάσεις στους απόμακρους οικισμούς της. Ούτε να προσπεράσεις τους ανθρώπους της, σφυριλατημένους με τη μοναδικότητα εκείνων των βουνών. Στεκόμενη στο δυτικό κομμάτι των Αγράφων, οριοθετημένη με το μόνο τρόπο που μπορεί να γίνει αποδεκτός σε τούτα τα μέρη, με βουνά και ποτάμια. Νοτιοδυτικά από τον Αχελώο και την κορυφή όπου ο τσέλιγκας Ντεληδήςος είχε το μαντρί του, νοτιοανατολικά από το Βουτσικάκι, βόρεια και βορειοδυτικά από την Καραβούλα και τον Τύμπανο. Και στη μέση η Καραάβα, η ψηλότερη κορυφή των Αγράφων (2.184μ.), τραγουδισμένη από τον Στέργιο Βλαχογιάννη, περήφανη πλάι στην Οξυά την ζωγραφισμένη.

Εκεί, στην βορινή πλευρά της Αργιθέας, στον Τύμπανο, τα επενδυτικά σχέδια εγκατάστασης ΑΠΕ έχουν πάρει τον δρόμο τους εδώ και κάποιους μήνες. Σε εκείνη τη θέση που το όνομά της – «Αέρας - Αφεντικό» – αποτυπώνει την κοινωνική ιστορία του τόπου, την παντοδυναμία και την αρχοντιά του δυνατού ανέμου και μόνο, χρειάζεται θράσος για να σχεδιάσεις εκεί την κατασκευή αιολικού πάρκου και ενός τοιμεντένιου υποσταθμού ρεύματος έκτασης 850 τ.μ.. Θράσος το οποίο φαίνεται να περισσεύει στη ΔΕΗ Ανανεώσιμες Α.Ε..

Το σχέδιο

Το σχέδιο προέβλεπε αρχικά την τοποθέτηση 15 ανεμογεννητριών στη θέση «Αέρας - Αφεντικό» και ενός κλειστού υποσταθμού μέσης τάσης της ΔΕΗ στο διάσελο του Προφήτη Ηλία, εμβαδού σταθμούς σε διάφορα σημεία περιμετρικά του Τυμπάνου: στη θέση «Φούρκα - Μασούρι» (34,5 MW με 15 α/γ), στη θέση «Κορυφές» (33,6 MW με 16 α/γ) και στην Καραβούλα (45 MW με 15 α/γ). Τέλος, στις αρχές του Δεκέμβρη εγκρίθηκε η τοποθέτηση δύο ανεμομετρικών ιστών στην περιοχή του Αγ. Νικολάου Βλασίου, στις πλαγιές της Καραάβας.

Τις εργασίες (αλλά και τη λειτουργία και συντήρησή του για 14 έτη) τόσο του αιολικού πάρκου του Τυμπάνου όσο και του υποσταθμού της ΔΕΗ την έχει αναλάβει η Intrakat.

Οι πάκτες

Τον Νοέμβριο του 2010 η Διεύθυνση Δασών της Περιφέρειας Θεσσαλίας εγκρίνει την άδεια εγκατάστασης αιολικού πάρκου 30 MW, στα όρια των δημοτικών διαμερισμάτων Δρακότρυπας και Βατσουνιάς, σε έδαφος που ανήκει στους αγροτικούς συνεταιρισμούς των δύο χωριών, από την ΔΕΗ Ανανεώσιμες Α.Ε.. Ο αγροτικός συνεταιρισμός της Δρακότρυπας έχει συμφωνήσει από το 2007 να μισθώσει το κομμάτι γης που του ανήκει έναντι 150 χιλιάδων ευρώ τον χρόνο, ποσό το οποίο από τον Σεπτέμβριο του 2011 γίνεται 30 χιλιάδες ευρώ, χρήματα τα οποία λαμβάνουν ετησίως μέχρι και σήμερα.

Από τη μεριά των χωριών της Βατσουνιάς και της Οξυάς θα γίνουν μία σειρά από προσφυγές και καταγγελίες – του αγροτικού συνεταιρισμού της Βατσουνιάς στο ΣτΕ (η προσφυγή θα απορριφθεί τον Αύγουστο του 2015) και της Περιβαλλοντικής Κίνησης

«Εξόρμηση για την προστασία του χωριού της Οξυάς», από κοινού με το Δίκτυο φορέων και πολιτών για την προστασία των Αγράφων, σχετικά με (ελλιπείς) αδειοδοτήσεις ή ληγμένες περιβαλλοντικές μελέτες.

Τέλος, ο δήμαρχος Μουζακίου Θ. Στάθης, ο οποίος το φθινόπωρο του 2019 υπέγραφε με τους άλλους τέσσερις δημάρχους του νομού Καρδίτσας μία κοινή δήλωση ενάντια στα αιολικά στα Άγραφα, αποφάσισε μαζί με την κωλοτούμπα του λίγους μήνες αργότερα να μας κάνει και μαθήματα γεωγραφίας, λέγοντας ότι αυτός υπέγραφε για τα Άγραφα, ενώ η Αργιθέα είναι κάτι άλλο, δεν είναι... Άγραφα. Οπότε εκεί ας γίνουν τα αιολικά κανονικά.

Στρώνοντας τον δρόμο για τα έργα

Τον περσινό χειμώνα διάφορα θέματα γραφειοκρατίας και αδειοδοτήσεων άρχισαν βήμα - βήμα να τακτοποιούνται προτού φτάσουμε στην έναρξη των εργασιών τον Μάιο του 2020. Καταρχήν η διαπλάτυνση των δρόμων σε δημοτικές εκτάσεις της Οξυάς και της Δρακότρυπας για να περάσουν τα μηχανήματα με τα εξαρτήματα των ανεμογεννητριών. Τον Δεκέμβριο του 2019 ο δήμαρχος Μουζακίου Θ. Στάθης θα θέσει στο δημοτικό συμβούλιο ως κατεπείγον θέμα και εκτός ημερησίας διατάξεως το αίτημα της ΔΕΗ Ανανεώσιμες για διαπλάτυνσεις δρόμων. «Εκ παραδρομής δεν μπήκε, από τις 11/12, έγινε λάθος στο προεδρείο και δυστυχώς δεν μπήκε» έκανε την εισαγωγή του ο δήμαρχος. Όμως δεν ήταν ένα λάθος. Ήταν μία προσχεδιασμένη κίνηση για να αποφύγει την παρουσία στο δημοτικό συμβούλιο των ανθρώπων που αντιτίθενται στο έργο και αγωνίζονται για τον τόπο τους. Εξάλλου οι άμεσα εμπλεκόμενοι, όπως το παραδέχτηκε εκεί δημόσια και ο πρόεδρος της τοπκής κοινότητας της Δρακότρυπας, ήταν παρόντες και ενήμεροι ότι θα γίνει τέτοια συζήτηση. Και αμέσως μετά, στην πρόταση κάποιων της αντιπολίτευσης να μπει σα θέμα κανονικό στην επόμενη συνεδρίαση, ο δήμαρχος ήταν ξεκάθαρος: «Η επόμενη συνεδρίαση μπορεί να είναι τέλος Γενάρη. Κάθε μέρα που περνάει είναι ένα πρόβλημα για την εταιρεία και τον δήμο μας». Και αυτό το «πρόβλημα» ο «αντiaiολικός» δήμαρχος βρήκε τρόπο να το διευθετήσει. Εκείνο το δημοτικό συμβούλιο, λοιπόν, ενέκρινε την διαπλάτυνση των δρόμων. Είχε ήδη προηγηθεί το τοπικό συμβούλιο της Δρακότρυπας το οποίο είχε παζαρέψει το πέρασμα των μηχανημάτων από τους δρόμους της κοινότητας παίρνοντας ως αντισταθμιστικά οφέλη 100 χιλιάδες ευρώ για ασφαλτοστρώσεις, για κατασκευή της στάσης του χωριού και ενός κιοσκιού, για εργασίες στο κοινοτικό γραφείο και για τη

χρηματοδότηση με 5 χιλιάδες ευρώ στο λαογραφικό μουσείο. Τον Αύγουστο του 2020 η Διεύθυνση Δασών Καρδίτσας θα εγκρίνει επίσης την μελέτη οδοποιίας.

Τροποποίηση των περιβαλλοντικών όρων του έργου

Τον Ιανουάριο του 2020 το υπουργείο Περιβάλλοντος θα ανανεώσει / τροποποιήσει τους περιβαλλοντικούς όρους για το αιολικό πάρκο στον Τύμπανο, μειώνοντας την ισχύ του από τα 30 MW στα 27,6 MW, μειώνοντας και τον αριθμό των α/γ από 15 σε 8 (με ύψος πυλώνα τα 94μ. και φτερωτής τα 112μ.).

Η πρώτη – και σύντομη – έναρξη των εργασιών

Η πρώτη φορά που επιχειρείται να ξεκινήσουν εργασίες στον Τύμπανο είναι την άνοιξη του 2019. Θα σταματήσουν σύντομα ύστερα από καταγγελίες για ληγμένες περιβαλλοντικές μελέτες και για την έλλειψη σχετικών αδειών από άλλες υπηρεσίες όπως η πολεοδομία ή το Αρχιτεκτονικό Συμβούλιο (για την ακρίβεια το τοπκό Συμβούλιο Αρχιτεκτονικής αρνήθηκε να δώσει σχετική άδεια ανέγερσης του υποσταθμού λόγω του μεγέθους του κτιρίου. Ύστερα από αίτημα του υπουργείου το θέμα της αδειοδότησης εξετάστηκε από το Κεντρικό Συμβούλιο Αρχιτεκτονικής στην Αθήνα το οποίο, φυσικά, έδωσε την έγκρισή του).

(Επαν)έναρξη την άνοιξη του 2020
Σχεδόν έναν χρόνο αργότερα, τον Μάιο του 2020, παρά το γεγονός ότι δεν έχουν εξασφαλιστεί όλες οι συνθήκες για την μεταφορά και την εγκατάσταση των α/γ στον Τύμπανο, ξεκίνησαν εργασίες διαπλάτυνσης στο σημείο όπου προβλέπεται να κατασκευαστεί το κτίριο του υποσταθμού. Κάτι που αν μη τι άλλο δείχνει ότι το συγκεκριμένο έργο αποτελεί προτεραιότητα για την ΔΕΗ Ανανεώσιμες. Όπως μας λέει ο Γιώργος Καραβίδας, μέλος της περιβαλλοντικής κίνησης «Εξόρμηση για την προστασία του χωριού της Οξυάς» *«υπάρχουν φήμες ότι στο συγκεκριμένο κτίριο θα συνδεθούν όλα τα αιολικα πάρκα της περιοχής, όσα σχεδιάζονται για την περιοχή της Καραάβας αλλά και της Αργιθέας, που δεν είναι και λίγα. Και κάποιες επίσης φήμες λένε ότι αν κατασκευαστεί και*

το υδροηλεκτρικό της Μεσοχώρας – άσχετα από την εκτροπή – θα έρθει και αυτό να συνδεθεί εδώ. Επίσης, και εδώ έχουμε στοιχεία, προβλέπονταν το αντίθετο, η σύνδεση του αιολικού πάρκου στον υποσταθμό που θα γινόταν στην Μεσοχώρα. Επειδή όμως εκείνο το έργο καθυστερεί και επειδή έχει αλλάξει και ο σχεδιασμός για την περιοχή τη δική μας όπου προβλέπεται η εγκατάσταση πολύ περισσότερων α/γ, προφανώς άλλαξαν και τα σχέδια. Γι’ αυτό η ΔΕΗ δείχνει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την κατασκευή του, ακόμα και αν δεν έχει εξασφαλίσει τις συνθήκες που θα επιτρέψουν την εγκατάσταση των α/γ.. Για παράδειγμα δεν έχει βρεθεί τρόπος γεφύρωσης ενός παραπόταμου του Πάμισσου απ’ όπου θα διέλθουν οι α/γ.. Έχει πάρει άδεια από το δημοτικό συμβούλιο για την διαπλάτυνση του δρόμου από το Μουζάκι για την δυτική Αργιθέα για να περάσει από εκεί τις α/γ, αλλά εκρεμμεί προσφυγή εναντίον της απόφασης αυτής το αποτέλεσμα της οποία δεν έχει οριστικοποιηθεί ακόμη. Και υπάρχουν και άλλοι παράμετροι. Καταστράφηκε τμήμα του περιφερειακού δρόμου που διέρχονταν από το Μουζάκι τώρα με τον Ιανό. Δεν ξέρουμε αν και πώς θα κατασκευαστεί».

Ο «Ιανός» ως ευκαιρία

Τις καταστροφικές πλημμύρες που προκάλεσε στα ορεινά της Αργιθέας το πέρασμα του «Ιανού», η ΔΕΗ Ανανεώσιμες τις είδε σαν ευκαιρία ανάδειξης ενός κοινωνικού της προφίλ στις τοπκές κοινωνίες, και ιδίως σε αυτές που αντιδρούν στα αιολικά έργα. Τη διάθεση μηχανημάτων από το εργοτάξιο του Τυμπάνου για την αποκατάσταση ζημιών στους οδικούς άξονες της περιοχής την διαφήμισε όσο περισσότερο γινόταν, ωσάν κάτι που οφείλεται στην όποια γενναιοδωρία της εταιρείας και όχι σαν κάτι αυτονόητο που επέτασσε μία στιγμή έκτακτης ανάγκης. Όταν κάποιος διατυμπανίζει την βοήθεια που παρέχει δεν ασκεί γενναιοδωρία, ασκεί πολιτική – στην περίπτωση μας επικοινωνιακή. Η πραγματικότητα των καταστροφών μετά τα έντονα καιρικά φαινόμενα μετατοπίζεται από το έκτακτο περιεχόμενο της και χρησιμοποιείται για μία αφηρημένη αποδαιμονοποίηση της εταιρείας. Αλλά

εδώ δεν πλέκουμε γενικά και αόριστα ιστορίες... δαιμόνων. Η αντιπαράθεση είναι μία και συγκεκριμένη. Έχει να κάνει με εκείνο το κομμάτι που η ΔΕΗ Ανανεώσιμες σχεδιάζει να ισοπεδώσει τον Τύμπανο και τον Προφήτη Ηλία. Και στην τελική σε τούτα τα μέρη έχουμε μάθει όταν ο μπαρμπα - Νίκος πγαίνει με το τρακτέρ του να βοηθήσει σε μία έκτακτη κατάσταση να μην το φωνάζει αριστερά και δεξιά. Βοηθάει ο άνθρωπος από ανιδιότλεια και όχι γιατί ψάχνει... νύφη.

Πόσο αντέχουν οι πλαγιές και τα βουνά;
Απομένει να δούμε τους επόμενους μήνες εάν και πώς οι καταστροφές του Σεπτεμβρίου θα επηρεάσουν τα αιολικά σχέδια της περιοχής. Προς στιγμήν ο Γ. Καραβίδας μας λέει «*η εταιρεία δεν δείχνει καμία ανησυχία ότι λίγα μόλις μέτρα παραδίπλα από το σημείο που γίνονται εκοκαφές έχουμε έντονα κατολισθητικά φαινόμενα σαν αυτά που είχαμε σε όλη την περιοχή*». Την ίδια στιγμή, στην απόφαση έγκρισης της μελέτης οδοποιίας από την Διεύθυνση Δασών της Καρδίτσας διαβάζουμε και την παρατήρηση ότι «*λόγω της ιδιαιτερότητας του εν λόγω δασικού δρόμου (μέγιστη κατά μήκος κλίση 13,996%) θα πρέπει να λαμβάνονται επιπρόσθετα μέτρα για τη διαρκή συντήρηση - διατήρηση της βατότητας και την αποφυγή διαβρώσεων*». Το μόνο ενδιαφέρον του δασαρχείου φαίνεται ότι είναι να ορίσει ποιός θα έχει την (οικονομική) ευθύνη της διατήρησης του δρόμου. Μετά και τα πρόσφατα πλημμυρικά γεγονότα εξαιτίας των οποίων ολόκληρες πλαγιές «κατέβηκαν», τα ερωτήματα για τις συνέπειες της διαπλάτυνσης των δρόμων ή για την ισοπέδωση των κορυφών των βουνών θα πρέπει να μας απασχολήσουν ακόμα περισσότερο.

Εδώ τα μπάζα, εκεί τα μπάζα, που θα πάνε τελικά τα μπάζα;

Αυτή τη στιγμή τα έργα στον Τύμπανο συνεχίζονται υπό ένα καθεστώς σκιάδους νομιμότητας. *«Είμαστε στο τελικό στάδιο της κατάθεσης της αίτησής μας για αναστολή των εργασιών και για τον υποσταθμό και το αιολικό πάρκο, καταθέτουμε πρόσθετους λόγους σε σχέση με αυτούς που είχαμε καταθέσει στην αίτηση ακύρωσης γιατί διαπιστώσαμε και άλλες παραλείψεις*

που δεν είχαν ληφθεί υπόψη κατά την έκδοση των αντίστοιχων αδειών. Όλα αυτά σκοπεύουμε να τα αξιοποιήσουμε στο μέτρο του δυνατού» μας λέει ο Γ. Καραβίδας. Το «κατέβαμα» του βουνού και το ίσιωμά του προκειμένου να εξασφαλιστούν εκείνα τα στρέμματα που απαιτούνται για την κατασκευή του υποσταθμού αναπόφευκτα προκαλούν τόνους μπάζα, τα οποία κάπου πρέπει να μεταφερθούν. Υποτίθεται ότι μία (εγκεκριμένη) περιβαλλοντική μελέτη εμπεριέχει και συγκεκριμένες προτάσεις / λύσεις επί του θέματος. Το γεγονός όμως ότι η εταιρεία προσεγγίζει κατοίκους της περιοχής προκειμένου να νοικιάσει κομμάτια της γης τους όπου να μπορεί να εναποθέσει αυτά τα μπάζα, μάλλον υποψιάζει για το ακριβώς αντίθετο. Η περιβαλλοντική κίνηση «Εξόρμηση για την προστασία του χωριού της Οξυάς» μέσα στο φθινόπωρο έβγαλε μια σχετική ανακοίνωση. Ο Γ. Καραβίδας μας εξήγησε: «Η ΑΕΠΟ προβλέπει ότι απαγορεύεται η εναπόθεση μπάζων σε δασικές εκτάσεις και ότι αυτά θα πρέπει να μεταφέρονται εκτός αυτών των εκτάσεων, εκτός ρεμάτων. Οι δε ξεκίνησαν οι εργασίες και η αρμόδια εταιρεία δεν γνωρίζει που θα εναποθέτει τα μπάζα σημειώνει ότι δεν τηρούνται οι όροι της ΑΕΠΟ. Κάποιος μπορεί να διαθέσει την περιουσία του όπως μπορεί. Ωστόσο ο τρόπος που θα γίνει η εναπόθεση των μπάζων πρέπει να πληρήνι κάποιους όρους. Όταν απαγορεύεται η εγκατάσταση εκσκαφικών υλικών σε δασική έκταση αυτό πρέπει να γίνεται για κάποιον λόγο. Όταν το χωράφι το δικό μου μετατραπεί σε βουνό από μπάζα έχει επιπτώσεις σε διάδαντες ιδιοκτησίες, για την ροή των υδάτων αν έχουμε μια πλημμύρα σαν αυτή που έγινε».

Κινήσεις διαμαρτυρίας

Από την περασμένη άνοιξη έχουν οργανωθεί μία σειρά από παρεμβάσεις διαμαρτυρίας, τόσο στον Τύμπανο όσο και στο Μουζάκι. Η τελευταία μαζική κινητοποίηση στον Τύμπανο ήταν τον Οκτώβρη, ύστερα από καλέσματα της Ανοικτής συνέλευσης της Κερδίστας ενάντια στην πράσινη ανάπτυξη και τα αιολικά στα Άγραφα, του Συντονιστικού αγώνα Αγράφων και της Πρωτοβουλίας κατοίκων Αθίνas για την προστασία των Αγράφων. Μετά το τέλος της, ο κόσμος κατευθύνθηκε στην κεντρική πλατεία της Δρακότρυπας για να πραγματοποιήσει ανοικτή συνέλευση συντονισμού των επόμενων κινήσεων. Εκεί δημιουργήθηκε τεχνητή ένταση από τον τοπικό κοινοτάρχη και κάποιους

παρatrexαμενούς του οι οποίοι επεδίωξαν να διώσουν τον κόσμο από το χωριό λέγοντας ότι αυτό είναι υπέρ του έργου. Όσο και αν οι σχέσεις σε ένα μικρό χωριό διαμεσολαβούνται μέσα από συγγενικά σχήματα τα οποία μπορεί να φθάνουν και μέχρι τον τοπικό αγροτικό συνεταιρισμό (με την προσοδική σχέση που έχουμε ήδη αναφέρει ότι έχει με το έργο λόγω του ετήσιου ενοικίου που εισπράττει), γνωρίζουμε ότι υπάρχουν και στην Δρακότρυπα άνθρωποι με ανοιχτά τα μάτια και τα αυτιά τους. Όπως, επίσης, μέσα από αυτό το περιστατικό μάθαμε ότι ο τοπικός πρόεδρος έχει σαν εκπρόσωπο τύπου τον ΔΕΗ Ανανεώσιμες, η οποία τις επόμενες ημέρες ανέλαβε με μία ανακοίνωση να διαστρεβλώσει τα γεγονότα στο χωριό και να υπερασπιστεί τον κοινοτάρχη. Ποιος ξέρει, πιθανόν να συμπεριλαμβάνεται και αυτή η υπερασπίση μέσα στα ανταποδοτικά που εξασφάλισαν οι κύριοι της τοπικής κοινότητας.

Με δεμένα τα χέρια

Η ανακοίνωση του δεύτερου lockdown δεν επηρέασε την εξέλιξη των εργασιών αλλά «έδωσε τα χέρια» των ανθρώπων που αντιδρούν. «Δυστυχώς δεν είμαστε σε θέση να γινώσκουμε απόλυτα τις εργασίες που γίνονται. Υπάρχουν και τα απαγορευτικά, δεν μπορούμε να κινηθούμε, συν ότι κάποιοι έχουν στοχοποιηθεί και δεν έχουμε τι θα μας προσώψουν αν μας βρουν κοντά στην περιοχή του έργου. Πληροφορούμαστε από υλικό που μας στέλνουν διερχόμενοι από εκεί απλοί πολίτες, απλοί δημότες, που δεν επιθυμούν τα συγκεκριμένα έργα στην περιοχή». Τα πρόσφατα πλημμυρικά φαινόμενα μάλον λειτουργήσαν μοιρασματικά για τους κατοίκους της περιοχής που αντιτίθενται στο έργο. «Παρόλο που η τοπική κοινωνία έχει υποστεί με όλη τη σημασία της λέξεως ένα πραγματικό σοκ λόγω του Ιανουά, η στάση της απέναντι στα συγκεκριμένα έργα δεν έχει αλλάξει. Τουναντιόν θα έλεγα ότι έχει πειστώσει περισσότερο. Και με τα μικρά υδροηλεκτρικά και τα αιολικά πάρκα. Γιατί φοβάται κίελας. Σου λέει, ήρθε ο κόσμος ανάποδα, τί θα γινόταν αν υπήρχαν και αυτά; Ή τί θα γίνει εάν γίνουν.»

Ο χειμώνας είναι μπροστά μας. Και αυτήν τη στιγμή στην κακοπαθημένη και ταλαιπωρημένη Αργιθέα, με τους – φέτος ακόμα πιο λίγους – μόνιμους κατοίκους που θα ξεχειμωνιάσουν εκεί πάνω ο καιρός φαίνεται να αποτελεί τον πιο ελπιδοφόρο σύμμαχο για το πάγωμα των εργασιών. Προς το παρόν.

■ Πήγαινε - έλα

Τον τελευταίο καιρό οι ανεμομετρητικοί ιστοί των εταιρειών πάνε και έρχονται στα βουνά. Το φθινόπωρο η εταιρεία CL AM APΓΓΙΟΕΑ WIND η οποία έχει αναλάβει τη δημιουργία αιολικού πάρκου με 18 α/γ ανάμεσα στην Καζάρμα και στο Βουτσικάκι, στη θέση «Ζυγουρολιβάδο - Παλιομάντρι» μετακίνησε τον ανεμομετρητικό της ιστό ο οποίος βρισκόταν εκεί κοντά ενάμιση χρόνο. Μαζί με τον ιστό βέβαια δεν απομακρύνθηκαν και τα τσαντίνια ή το κατεστραμμένο βανάκι - ο τοπικός τύπος είχε γράψει για εμπρηστική επίθεση - της εταιρείας φύλαξης VS security. Έτσι σε εκείνο

το διάσελο, αλλά και σε πόσες άλλες πλαγιές και κορυφές των Αγράφων, η βιομηχανία της «πράσινης ανάπτυξης» έχει αφήσει τα δικά της σημάδια για να θυμάται όποιος περνά τι συμπεριλαμβάνει μία επένδυση σε ένα βουνό. Αυτό στο οποίο σίγουρα είναι καλοί οι επενδυτές είναι η βιομηχανία μνήσεων ανθρώπων που αγωνίζονται για τον τόπο τους. Πριν κάποιον καιρό λοιπόν, η ασφάλεια της Καρδίτσας κάλεσε για κατάθεση άνθρωπο του κινήματος στο πλαίσιο έρευνας να διαλογοφθορές στο σημείο όπου ήταν τοποθετημένος ο ανεμομετρικός ιστός. Η απόπειρα στοχοποίησης έχει στηθεί πάνω σε

φωτογραφίες που είχε ανεβάσει στο διαδίκτυο μετά από δημόσια παρέμβαση κατοίκων της περιοχής, οι οποίοι απαιτούσαν να φύγει ο ιστός από εκεί και να μην γίνει κανένα αιολικό έργο.

Στις αρχές του Δεκέμβρη δόθηκε άδεια από το δασαρχείο Μουσζακιού στην ΤΕΡΝΑ για την εγκατάσταση δύο ακόμη ανεμομετρικών ιστών στην Καραβά, στα 1.938 και στα 1.967 μέτρα. Γιατί τί ποιο λογικό να περπατάς στο ψηλότερο βουνό των Αγράφων (2.184 μ.) και λίγο πριν την κορυφή αντί να βλέπεις τα άγρια όλογα της περιοχής να έχεις δύο ιστούς ύψους 80 μ. ο καθένας...

■ Τοπία της τέχνης

Εξ φανταστούμε ότι βρισκόμαστε στην Εθνική Πινακοθήκη του Λονδίνου. Ή στο μουσείο του Πράδο στην Μαδρίτη. Ή στην γκαλερί Uffizi, σε ένα ανακτορο της Φλωρεντίας. Ο τόπος μικρή σημασία έχει. Τριγύρω μας πίνακες, πολλοί πίνακες, τοποθετημένοι με τους κανόνες της μουσειολογίας. Του Γιάκομπ Βαν Ρούσνταλ, του Φέρντιναντ Χόντλερ, του Ρέμπραντ Χάρμενσον, του Βίνσεντ Βαν Γκογκ, του Σαλβαδόρ Νταλί, του Αλμπρεχτ Μπίρσταντ, του Φρέντερικ Εντουν Τσερτς. Τα παράγωγα του λαδιού και του κάρβουνου να αποτυπώνουν απάνω σε κάποια εκατοστά καμβά ποτάμια, λίμνες, δάση, κορυφές, οροσειρές και αστέρια. Ο Τζέιμς Μακ Ντόναλντ με την «Λίμνη Μακ Ντόναλντ», στο ενδιαμέσο των χιονισμένων канаδικών βουνών, εκεί όπου μπορείς να φτάσεις ύστερα από 9 χιλιόμετρα πεζοπορίας. Ο Γούλιαν Χένρυ Φος Τάμποτ, ο πατέρας της σύγχρονης φωτογραφίας, να σκιστάει της Άλπεις και να αναρωτιέται πόσο υπέροχο θα ήταν αν η φύση μπορούσε να καταγράψει τον εαυτό της. Ο Τζεόν Σέονγκ να ζωγραφίζει εκδοχές του πιο διάσημου βουνού της Κορέας, του «Diamond mountain». Ο Λόρεν Χάρρις και οι τεραστίων διαστάσεων καμβάδες του όπου αποτυπώνει τα τοπία του βόρειου Καναδά, βουνά, τούνδρες, παγετώνες, λίμνες.

Ας φανταστούμε ξαφνικά κάποιον μυστήριο τύπο, με ανυποψίαστο ντύσιμο και λαιμαργό βλέμμα να μπαίνει μέσα σε έναν απ' αυτούς τους αναγνωρίσιμους χώρους τέχνης και να αρχίζει να σκίζει όλους αυτούς τους πίνακες και να τους πετάει κάτω. Η συνέχεια συμπεριλαμβάνει τη σύλληψή του, την αναζήτηση ευθυνών των υπευθύνων ασφαλείας, τη διάδοση της είδησης ανά τον κόσμο, το δάγκωμα των χειλιών στην εξιστόρηση της χρονολογίας που φιλοτεχνήθηκε ο κάθε πίνακας, τα δάκρυα των μουσειολόγων για

την καταστροφή της παγκόσμιας
πολιτιστικής κληρονομιάς.

Ας μην φανταστούμε άλλο. Ας δούμε τώρα και τις απεικονίσεις αυτών των πινάκων. Τα ποτάμια, τις λίμνες, τα δάση, τις κορυφές, τις οροσειρές και τα αστέρια που ενέπνευσαν τον κάθενά απ' αυτούς τους ανθρώπους για να τα αποτυπώσουν στον καμβά. Και ας αναλογιστούμε, γιατί η καταστροφή μίας καλλιτεχνικής μεταφοράς, ενός πίνακα ζωγραφικής, καταγράφεται στη συλλογική συνείδηση ως πολιτιστική καταστροφή, αλλά τα τοπία που απεικονίζουν όα; Τα τοπία που ζούμε καθημερινά, οι πηγές απ' όπου πίνουμε νερό και οι κορυφές απέναντι που ξυπνάμε και τις λέμε καθημέρα, γιατί δεν τις υπερασπιζόμαστε με το ίδιο θρόνος, με τον ίδιο κατηγορηματικό τρόπο όπως θα το κάναμε για την τέχνη;

Ο Λόρεν Χάρις γοητευμένος από το τοπίο της λίμνης Σουπέριουρ στον Καναδά, επέστρεψε εκεί κάθε φθινόπωρο για αρκετά χρόνια προκειμένου να ολοκληρώσει έναν πίνακά του. Ο Φρέντερικ Έντουιν Τσέρτς ταξίδευε μέχρι τον Νιαγάρα, τις Άνδεις και τη Νέα Γη προκειμένου να ζωγραφίσει σε δεκάμετρο καμβά τα παγόβουνα που έπλεαν κοντά στις ακτές. Θαρρείς κάποιος ότι όταν τα βουνά μας γεμίσουν με ανεμογεννήτριες θα εμψυχύν κάποιον, για να τα επισκεπτεί, να μιλήσει με πάθος γι' αυτά;

Ο Αλμπερτ Μπίρσταντ
εμπνεύστηκε από τον ελεύθερο
ρου των νερών στον καταρράκτη
Bridal Veil στο Κολοράντο. Και
ο Ρέμπραντ Χάρμενσον από την
πέτρινη γέφυρα και το ποτάμι μίας
ολλανδικής επαρχίας του 1638, για
να ζωγραφίσει τον σχετικό πίνακα.
Σήμερα βοδίζοντας προς την
πραγματικότητα των εκατοντάδων
μικρών υδρoηλεκτρικών σε ποτάμια,
οι (μικροί) καταρράκτες (βα)
προκύπτουν απλά ως τεχνητά

επακόλουθα των έργων για την
παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας

Ο Βαν Ρούσνταλ στον πίνακά του «Ανεμόμυλος στο Βικ κοντά στο Ντούρστεντε» επέλεξε να αποτυπώσει έναν εντυπωσιακό ανεμόμυλο στην δεξιά όχθη του Ρίνου, μέρος της ολλανδικής τοπογραφίας. Ο εικαστικός του μέλλοντος θα πρέπει να αποτυπώσει την σύγχρονη ιστορία μας μέσα από τη ζωγραφικά συστοιχιών ανεμογεννητριών.

Όταν βλέπουμε την «Έναστρη
νύχτα» του Βίνσεντ Βαν Γκογκ
αναλογιζόμαστε εκείνα τα βράδια
με ζαστεριά στο οροπέδιο του
Καραμανώλη όπου όσο και αν
χανώσουν στα αστέρια κάποια στιγμή
το μάτι θα έπεφτε απέναντι, στο
κόκκινο, και σε συνεχόμενο άναψε-
σβήσιε, φως του ανεμομετρητικού
ισιού της Καζάρμα.

Οι ιστορικοί της τέχνης παρατηρώντας πίνακες προηγούμενων αιώνων έχουν εμπλουτίσει τη γνώση για την πολιτισμικά και κοινωνικά εξέλιξη του ανθρώπου. Ο πίνακας του Γουίλιαμ Τέρνερ «The Scarlet Sunset» έχει χρησιμοποιηθεί για τη εκτίμηση των επιπέδων ατμοσφαιρικής ρύπανσης του τελευταίους 5 αιώνες. Οι αποτυπώσεις των παγόβουνων από τον Τσερτς βοήθησαν να καταλάβουμε την αντίληψη της κοινωνίας του 19ου αιώνα για την Αρκτική. Και ένας ανώνυμος πίνακας του 1774 επέτρεψε σε ελβετούς ερευνητές να καταλάβουν πώς μεταλλάχθηκε ένας παγετώνας των Άλπεων μετά το 1600. Μέσα από την αναπαράσταση του χιονιού σε πίνακες του Πίτερ Μπρίγκελ το 1500 παίρνουμε πληροφορίες για τις μετεωρολογικές συνθήκες της εποχής. Οι αισθητικές απεικονίσεις της φύσης σήμερα, με βουνά ρημαγμένα και ποτάμια στερεμένα, τί πληροφορίες θα αφήσουν στον ιστορικό του μέλλοντος για το πολιτισμό της εποχής μας;

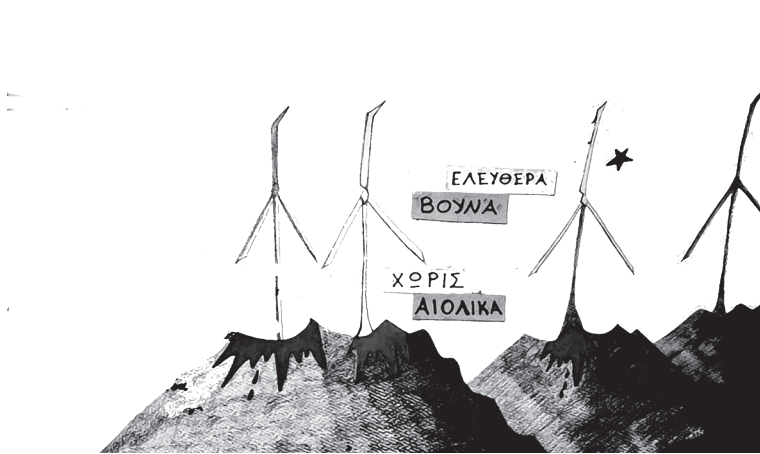
Ανατροπές και για τα μικρά υδροηλεκτρικά

Τα πλημμυρικά φαινόμενα του περασμένου Σεπτεμβρίου στα βουνά της Αργιθέας προκάλεσαν αλλαγές στις πλαγιές των βουνών αλλά και στο ροι των ποταμών. Η μανία της φύσης αποκάλυψε την άγνοια ή και την αδιαφορία αυτών που συντάζαν τις (περιβαλλοντικές) μελέτες για την κατασκευή υδροηλεκτρικών φραγμάτων στον Οζυώντι ποταμό. «*Έχουν ανατραπεί πάρα πολλά δεδομένα με τα μικρά υδροηλεκτρικά. Δεν ξέρουμε τί μέλλει γενέσθαι γιατί όλα τα δεδομένα έχουν ανατραπεί. Όλα τα δεδομένα που έχουν συλλεχθεί και με βάση αυτά συντάχθηκαν οι μελέτες για τα μικρά υδροηλεκτρικά και δόθηκαν οι αντίστοιχες άδειες, δεν ισχύει τίποτα από αυτά. Περιμένουμε την αντίδραση*

των εταιρειών και εμείς είμαστε σε επιφυλακή. Όταν λέγαμε ότι όλα αυτά είναι μέσα στις κοίτες των ποταμών αυτοί γελούσαν. Ήξει αλλάζει η ροή των ποταμών. Όταν οι μελέτες έλεγαν ότι θα περάσουμε τον αγωγό μέσα από δασική έκταση, η δασική έκταση ήταν η κοίτη. Γιατί δεν είχαν κάνει οριοθέτηση της κοίτης. Τώρα, αν πάνε να κάνουν οριοθέτηση της κοίτης όλο αυτό το μέρος είναι κοίτη. Με εξαίρεση ένα τμήμα του δρόμου από το Μουζάκι προς την Αγ. Τριτάδα, όπου είχε αποφασιστεί να εγκαθωπιστεί ο αγωγός του ενός μικρού υδροηλεκτρικού, ο δρόμος πλέον δεν υφίσταται στο μεγαλύτερο μέρος του. Έχει πλέον καταποντιστεί», μας λέει ο Γ. Καραβιδάς.

Ορεσίβιοι αγαποθρήνοι

της Ίμπρι Λοκ.

Μια φορά κι έναν καιρό στα ξακουστά βουνά των Αγράφων ζούσαν δύο πουλιά, δύο αποδόνια, το μαύρο και το κόκκινο αποδόνι.

Τα δύο πουλιά ήταν πολύ αγαπημένα παρότι είχαν χτίσει τις φωλιές τους σε αντικριστές κορυφές του βουνού, καθώς το ένα αποδόνι, το κόκκινο, ήταν του βορρά και το άλλο αποδόνι, το μαύρο, ήταν του νότου.

Το κόκκινο αποδόνι έστειλνε κάθε μέρα τα ζώα του βουνού για να προσέχουν το μαύρο αποδόνι.

Όταν έρχονταν το κόκκινο αποδόνι απ’ το βορρά στο νότο, το μαύρο αποδόνι έστρωνε με τριαντάφυλλα το σύννεφα του ουρανού για να το υποδεχτεί.

Το μαύρο αποδόνι μάζευε τα πιο όμορφα ολάνθιστα κλωνάρια του βουνού και τα δώριζε στο κόκκινο.

Όταν συναντιόσαντο τα δυο πουλιά πετούσαν χορεύοντας στο μωβοροζ ουρανό με τους ήχους των βουνών... Η αγάπημένη τους μουσική ήταν το θρόισμα των φύλλων, τα ορμητικά νερά των καταρρακτών και ο υπόκωφος ήχος του ανέμου.

Σε κάθε τους ξημέρωμα , τα δυο πουλιά πετούσαν ως τον ήλιο και κελαηδούσαν το πιο μελαγχολικό τραγούδι τους που συνόδευε το πέρασ μιας ημέρας και σήμαινε το καλωσόρισμα μιας άλλης νέας μέρας.

Τέτοια ομορφιά κόσμος δεν είχε ξανασυναντήσει. Το κόκκινο και το μαύρο αποδόνι κατοικούσαν στην καρδιά το ένα του άλλου. Όλα έμοιαζαν σα μια γιορτή που δε θα ‘ξε τελειωμό.

Ώσπου, μια μέρα με ομίχλη, εκεί που κάθονταν το μαύρο αποδόνι, ένοιωσε ένα σκίρτημα στη δεξιά του φτερούγα σαν αυτό που το προειδοποιούσε ότι σίμωνε το κοκκινοπούλι.

Με ένα του πέταγμα βρέθηκε σε μια ερημωμένη γωνιά της βουνοπλαγιάς και μια σταγόνα αίμα έσταξε στο φτερό του.

Κάνει να δει μες την ομίχλη και τι να αντικρίσει το δόλιο, το άμοιρο πουλί ; Το κόκκινο αποδόνι καρφιτωμένο πάνω σε ένα ψεύτικο μεταλλικό αιχμηρό φτερό μιας πελώριας έλικας.

Σκίστηκε η καρδιά του.

Καθώς η μεταλλική τροχαλία γυρνούσε, το μαύρο πουλί έπιασε με το ράμφος του το πτώμα του κόκκινου αποδониού και το σήκωσε από τη ματωμένη άκρη του μεταλλικού ψεύτικου φτερού.

Το ακούμπησε στο χώμα , άνοιξε ένα λάκκο με το ράμφος και τα νύχια του και το έθαψε.

Ήταν σαστισμένο και έκλαιγε με λυγμούς αλλά κατάφερε με ότι δύναμη του είχε απομείνει να

μαζέψει τα τελευταία ανθισμένα κλωνάρια του δάσους, να τα ρίξει στο λάκκο και να αποχαιρέτισει για πάντα το κόκκινο αποδόνι.

Έκτοτε, το μαυροπούλι ήταν πάντα μονάχο. Άλλοτε άλαλο κι άλλοτε τραγουδώντας μόνο θρήνους έστεκε στη νότια κορυφογραμμή. Τραγουδούσε μόνο θρήνους, κελάπημα γλυκό δεν του είχε απομείνει στην καρδιά. Ύφαινε τα μοιρολόγια του και τα μοίραζε στους ανέμους και χωρίς να το γνωρίζει και στους ανθρώπους.

Γιατί ήρθε μια μέρα, μια ηλιόλουστη μέρα τ΄ Απρίλη που είχαν λιώσει τα χιόνια, που ‘χαν ανθίσει τα βουνά, κι ένας βοσκός πήγαινε με τα προβατά του στο ποτάμι, ψηλά στο βουνό.

Ο βοσκός όμως, είχε ξεχάσει τη φλογέρα του. Αβίασταχη, ατελείωτη μέρα χωρίς τη φλογέρα, σκέφτηκε.

Έκατσε να ξαποστάσει κάτω απ’ τη φιλόξενη σκιά ενός γεροπλάτανου μέχρι να πουν νερό τα πρόβατα. Και τότε, έφτασε στ’ αυτιά του το θλιμμένο άσμα του αποδониού.

Δεν είχε ματακούσει πο συγκαπητικά όμορφο σκοπό σε όλη τη ζωή του. Χρυσά δάκρυα άρχισαν να κυλάνε στα μάγουλά του και η καρδιά του ταξίδεψε σε όσους ανθρώπους είχε χάσει στην άβυσσο του θανάτου και τη λησμονιά.

Ο βοσκός δεν άντεχε να κρατήσει για τον εαυτό του τέτοιο θησαυρό κι έσπευσε γρήγορα στο χωριό του για να μοιραστεί το μυστικό των βουνών με τον αγαπημένο του φίλο.

Τα νέα ταξίδεψαν γρήγορα στο μικρό χωριουδάκι και μέρα τη μέρα όλες οι χωριανές κι οι χωριανοί ανέβηκαν στο βουνό κι άκουσαν το μαύρο αποδόνι να λαλεί τα μοιροτράγουδά του.

Μοιροτράγουδα, θλιμάσματα, συγκανήχοι πολλά ονόματα τους είχαν δώσει οι άνθρωποι για να τα ξεχωρίζουν απ’ τα τραγούδια των άλλων πουλιών.

Τελικά, τα τραγούδια αυτά τα ονόμασαν «ορεσίβιους αγαποθρήνους» και τα ‘καναν κομμάτι της παράδοσης και της ζωής τους. Έμαθαν να παίζουν τους ήχους αυτούς με τα δικά τους μουσικά όργανα, να τα τραγουδάν , να τα χορεύουν, να τους βάζουν και λόγια δικά τους άμα το νοιάθουν.

Στους αποχωρισμούς, αλλά και σε κάποιες γιορτές ακόμα οι «ορεσίβιοι αγαποθρήνοι» ηκούσαν σε κάποια ξεχασμένα χωριουδάκια των Αγράφων.

Όμως, ανάμεσα στους κατοίκους ενός χωριού, υπήρχε

κι ένας μουσικός , ο οποίος πολλά βιβλία δεν είχε διαβάσει αλλά είχε αυτό που λέμε «διαίσθηση». Ο διαισθητικός αυτός άνθρωπος κατάλαβε για τι πράγμα μιλούσε ο πρώτος και πιο γνωστός αγαποθρήνος του μαύρου αποδониού.

Απ’ότι φαίνεται, ο μουσικός μας μιλούσε μια άλλη γλώσσα , κατάλαβε την ιστορία των δύο πουλιών και κατάφερε να τη μεταδώσει και στους συγχωριανούς και τις συγχωριανές του. Αμέσως αμέσως, οι χωρικοί, τα παιδιά, οι γυναίκες, οι χτίστες, οι δασκάλοι, όλοι οι άνθρωποι του χωριού έμαθαν την ιστορία του κόκκινου και του μαύρου αποδониού, το θάνατο που κρύβονταν πίσω απ’ τα τραγούδια που μιλούσαν στις καρδιές τους.

Απ’ ότι καταλαβαίνετε, οι άνθρωποι αυτοί να πονχάσουν δεν μπορούσαν, να τραγουδήσουν δεν μπορούσαν, μήτε να φάνε με όρεξη, μήτε να κοιμηθούν. Μαζεύονταν κι όλο γι’ αυτό μιλάγανε, όλο αυτό ψελίζανε, φωνάζαν, συζητάγανε κι αναρωτιόνταν τι να κάνουνε. Είχαν συγκαηθεί τόσο με αυτή την ιστορία οι χωριανοί κι οι χωριανές που αποφάσισαν να εκδικηθούνε για το χαμό του κόκκινου αποδониού του βορρά.

Αποφάσισαν να μην αφήσουν ούτε ένα κομμάτι σίδερο ή μέταλλο ή ατσάλι να βανδαλίσει τα βουνά τους, να μην αφήσουν να αγγίξει ούτε άλλη μια ανεμογεννήτρια τις κορφές τους.

Κι όσο για αυτές που υπήρχαν ήδη, αποφάσισαν να μην αφήσουν όρθια ούτε μια μεταλλική έλικα, ούτε μια ανεμογεννήτρια κι αν χρειαστεί να βρούνε τρόπο για να τη γκρεμίσουν για να προστατέψουν τον τόπο, τα βουνά τους , τα πουλιά, τα αποδόνια, τους αετούς και τα κοτσύφια από το αίμα, από την καταστροφή του χρήματος και της λεηλασίας.

Οι άνθρωποι αυτοί ανέβηκαν στο βουνό για να υπερασπιστούν το ιερό χώμα, το αγνό αεράκι και το δοξασμένο νερό.

Και κάπου κάπου, αν το παρατηρήσετε κι εσείς, όταν ανεβαίνετε στα βουνά ακούγεται η φωνή του μαύρου αποδониού να αντιχέι ξανά, πολύχρωμες μελωδίες σαν ιαχές πολέμου, δικαιοσύνης, δύναμης, ευγνωμοσύνης και λύτρωσης.

Σαν να έχει πάλι δίπλα του το κόκκινο αποδόνι και να χορεύουν ανέμελα πάνω απ’ τα σύννεφα.

Και ζήσαν αυτοί καλά κι εμείς καλύτερα...

Ο νερόμυλος

του Χρυσόστομου Τσαπραΐλη

Κάπου στις χαράδρες της βόρειας Αργιθέας στέκεται ένας πετρόχτιστος νερόμυλος πλάι στην ξεραμένη κοίτη κάποιου ανώνυμου ποταμού. Οι τοίχοι και τα δοκάρια του είναι ανέγγιχτα από τα χρόνια και τον καιρό, και η μεγάλη πέτρα στο εσωτερικό του ακόμα γυαλοκοπάει όταν την χτυπάει το φως του φεγγαριού.

Ο κόσμος απ’ τα γύρω χωριά αποφεύγει τον νερόμυλο. Κάποια βράδια η πέτρα του ακούγεται να γυρνάει μοναχή της, δίκως νερό και μυλωνά, και λένε πως ο ήχος απ’ το άλεσμα στρίβει το μυαλό αυτών που τον ακούνε. Άλλες νύχτες πάλι, ακούγεται τρανός ακός λες και αμέτρητοι καβαλάρηδες κατηφορίζουν την βουνοπλαγιά σπέρνοντας λιθάρια και πυρωμένα ξύλα στο κατόπι τους. Τα λιανοπαγδια λένε πως εκεί αλέθει ο διάβολος κόκαλα για να φτιάξει το αλεύρι του Κάτω Κόσμου.

Στο μέρος που βρίσκεται ο νερόμυλος υπήρχε κάποτε ένας μεγάλος οικισμός, καλοστεκούμενος, με μεγάλες οικογένειες, καρπερά μπουτάνια και παχιά κοπάδια. Ένα παράπονο είχαν μονάχα οι χωριανοί, για το νερό. Είχαν κοντά τους μια πηγή για να πίνουν και να πλένουν, αλλά επειδή το ποτάμι βρισκόταν στην πίσω μεριά της βουνοκορφής, έπρεπε να κουβαλάνε το στάρι μέχρι τον μύλο στο πέρα χωριό, μισή και βάλε μέρα δρόμο.

Κάποια στιγμή πριν από έναν αιώνα, οι χωριανοί αποφάσισαν να εκτρέψουν τη ροή του ποταμού, χαράζοντας μια νέα κοίτη στη δικιά τους πλαγιά, βαθιά σαν μυτερό λαγκάδι. Έβγαλαν πέτρες απ’ την κορφή του βουνού και ξεριζώσανδέντρα που μήτε οι κεραυνοί δεν είχαν τολμήσει ν’ αγγίξουν. Δε δώσαν σημασία στα ουρλιαχτά των ανέμων και στις κλαγγές των λιθαριών που ακούγονταν σαν χολωμένοι ψάλτες μέσα στην ερημιά καθώς κατρακούλυσαν. Κάλεσαν Ηπειρώτες μάστορες για να σκώσουν τον νερόμυλο. Κι όταν ολοκληρώθηκε το χτίσιμο, εκτρέψαν το ποτάμι έτσι

που τα νερά κυθήκαν με ορμή στην καινούρια κοίτη, γυρνώντας με μανία την μυλόπετρα.

Για ένα χρόνο το νερό κατέβαινε αφρισμένο απ’ τις απάτητες κορφές κι ο μύλος άλεθε με δύναμη το καλαμπόκι και το παχύ σιτάρι. Γέμισαν τα σακούλια κι οι αποθήκες, και πάχυνε κι άλλο ο τόπος.

Ήταν τότε κάποιοι στο χωριό που άρχασαν να γκρινιάζουν πως το αλεύρι μύριζε αίμα, πως το ψωμί που ζύμωναν μ’ αυτό μάτωνε καθώς το έκοβαν με το μαχαίρι κι ότι τους έφερνε αγριεμένα όνειρα όταν το τρώγανε. Το χωριό δεν ήθελε να τους ακούει αυτούς. Τους είπε τρελούς και τους έδιωξε. Κι αυτοί πήγαν κι εγκαταστάθηκαν στην κορφή από έναν λόφο απέναντι, και κοιτάζαν από μακριά τους συγχωριανούς τους να αλέθουν.

Όταντοποτάμιέκλεισεέναχρόνοστην καινούρια του κοίτη, άνοιξαν οι ουρανοί κι έριξαν τέτοιο νερό που δεν ξαναείδε ο τόπος. Οι εξόριστοι που ήταν απάνω στην κορφή του λόφου διηγήθηκαν αργότερα για εκείνο το βράδυ: πώς έβλεπαν στο φως των αστραπών πελώριες μορφές απάνω στις βουνοκορφές να κυλάνε μεγάλους βράχους στις πλαγιές, πώς άκουγαν ρίζες και κόκαλα να σπάνε και κορμούς να κοπανάνε στο ποτάμι, πώς είδαν το νερό του ποταμιού να αφρίζει, να σπκώνεται κατακόκκινο σαν αίμα, λες κι έβγαινε από βαθιά πληγή μέσα στη γη. Κάποια στιγμή μετά τα μεσάνυχτα άκουσαν έναν τρομερό κρότο. Ήταν το βουνό που σκίστηκε στα δυο, κι είδαν ολόκληρη τη βουνοπλαγιά να σπάει και να πέφτει πάνω στο χωριό σκεπάζοντας με τόνους από λάσπη σπύια κι ανθρώπους κοιμισμένους.

Έκτοτε το ποτάμι επέστρεψε στην παλιά του κοίτη και στο μέρος εκείνο δεν εγκαταστάθηκε άνθρωπος ξανά. Από τον οικισμό απέμεινε μονάχα ο νερόμυλος ν’ αλέθει κάποια βράδια κάτω απ’ το φως του φεγγαριού, θαρρείς αλεύρι για τους θαμμένους χωριανούς.

Η εκδίκηση

του Οδυσσέα Ποέτα

Ήμασταν πολλά. Ήμασταν αποφασισμένα. Ήμασταν οργισμένα.

Είχαμε δώσει ραντεβού στη βάση της. Ακριβώς την ώρα που πέφτει ο ήλιος. Την ώρα που η υγρασία αναδύεται από τη γη.

Είχε έρθει ο καιρός. Εγώ θα ξεκινούσα πρώτος. Ξέραμε ότι δεν υπήρχε γυρισμός μετά. Μαζί με εκείνη, θα πέσουμε κι εμείς και θα γίνουμε ένα με το χώμα. Άξιζε τον κόπο.

Έκανα την πρώτη ανάβαση, δοκιμαστικά. Το σάλιο κόλλαγε αρκετά σε αυτό το απαίσιο άσπρο μέταλλο. Έδωσα σήμα με τις κεραίες μου να ξεκινήσουν και τα άλλα. Σιγά, σιγά το εδαφος άρχισε να κινείται, προς μία κατεύθυνση, σα μία συντονισμένη μάζα, σαν ένα σώμα.

Εγώ είχα φτάσει πλέον σχεδόν στην κορυφή. Κάθε λίγο, οι έλικες περνούσαν από κοντά μου δημιουργώντας ένα ωστικό κύμα που σχεδόν θα με έρριχνε κάτω. Άκουγα τα τριξίματα της. Πρέπει να ήμασταν ήδη μερικά εκατομμύρια πάνω της. Φτάνοντας στην κορυφή θα έπρεπε να περιμένουμε, μέχρι τουλάχιστον να

μας καλύψουν τα υπόλοιπα ώστε να γίνουμε μία συμπαγής μάζα. Αυτό θα ήταν αρκετό σύμφωνα με τους υπολογισμούς μας. Ωστόσο ήταν ριψοκίνδυνο διότι είναι δύσκολο να παραμείνεις σε αυτή την επιφάνεια με άλλα από πάνω σου.

Η γεννήτρια έμοιαζε να άλλαζε χρώμα από μακριά. Μαζί με το σούρουπο που ερχόταν, έτσι κι αυτή φάνηκε να σκοτεινιάζει. Στην κορυφή αυτού του επιβλητικού βουνού, μάλλον όλα τα όντα θα μπορούσαν να δούνε τι συμβαίνει. Το ζήτημα είναι ηθικό είπαν. «Θέλουμε το σπίτι μας πίσω!»

Ξαφνικά ένα κρακ ακούστηκε που αντλάλησε σε όλο το φαράγγι από κάτω. Μετά σιωπή. Όμως εαν ήσουν προσεκτικός, μπορούσες να διακρίνεις μία μικρή κίνηση. Μία κίνηση προς τα εμπρός, σαν ένα γέρο που σκύβει την πλάτη από τα χρόνια που κουράστηκε. Σιγά, σιγά η κίνηση επιταχυνόταν μέχρι το εκκωφαντικό ήχο της πτώσης.

Μετά σιωπή...

Ή, μάλλον, πουχία. Όπως πριν.